

Child gap ve Zlínském kraji

Bc. Alice Marušáková

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Alice MARUŠÁKOVÁ**
Osobní číslo: **H10674**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Child gap ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodičovství a porodnosti.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace smíšeného výzkumu child gap.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOCOURKOVÁ, J., RABUŠIC, L. Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? Praha: Sprint, 2006. ISBN 80-86561-93-3.

PLAŇAVA, I. Manželství a rodiny. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

RABUŠIC, L. Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6.

SIROVÁTKA, T. et al. Rodina, zaměstnání a sociální politika. Brno: Albert, 2006. ISBN 80-7326-104-9.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Ivana Marášková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

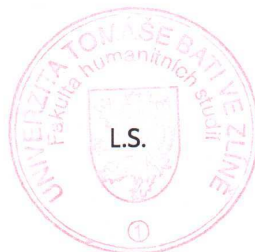
30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

27. dubna 2012

Ve Zlíně dne 17. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 17.1.2012

Marušídková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy;

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problémem nízké porodnosti a jejími následky, které s sebou přináší. Zaměřuje se především na její příčiny a na child gap, který s nízkou porodností souvisí. Tento pojem označuje rozdíl mezi počtem dětí, který rodiče mají a počtem, který by rodiče chtěli mít. Práce se soustředí na příčiny child gap a nabízí dvě teorie, které vysvětlují, proč lidé mají méně dětí než plánují. Prostor je také věnován faktorům ovlivňujícím child gap, mezi které se řadí ekonomická situace rodiny, zaměstnanost žen a rodinná politika. Praktickou část tvoří smíšený výzkum, jehož cílem je zmapovat míru child gap ve Zlínském kraji a zjistit, co ovlivňuje ženy při rozhodování o počtu dětí v rodině.

Klíčová slova: child gap, porodnost, ideální počet dětí, hodnota dítěte

ABSTRACT

This master thesis deals with a problem of low natality and its consequences, which brings along. First of all, the master thesis focuses on its causes and on child gap, which is related to low natality. This term marks a different between number of children, which parents have and which they want. Thesis is focused on causes of child gap and it offers two theories, which explain, why people have less children than they plan. Thesis also attends to factors which influences child gap. These factors are economic situation of families, employment of women and family politics. Practical part includes mixed-type research and its aim is to determine the child gap rate in Zlín region and find out the reasons, which influence women in their decision about number of children in their family.

Keywords: child gap, natality, ideal number of children, child value

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Mgr. Ivaně Maráškové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat příteli a rodině, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Budoucnost národa je v rukou matek.“

Honoré de Balzac

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PROMĚNA RODINY	12
1.1 PORODNOST V ČESKÉ REPUBLICE	13
1.1.1 Vymezení pojmů	14
1.2 PŘÍČINY NÍZKÉ PORODNOSTI.....	15
1.2.1 Koncept první a druhé „demografické tranzice“	16
1.2.2 Faktory ovlivňující porodnost a fertilitu	16
1.3 NÁSLEDKY NÍZKÉ PORODNOSTI	18
1.3.1 Změna rodinného cyklu.....	20
2 CHILD GAP	21
2.1 MÍRA CHILD GAP	22
2.2 PŘÍČINY CHILD GAP	23
2.2.1 Teorie vysvětlující child gap	24
2.3 IDEÁLNÍ POČET DĚTÍ V RODINĚ.....	26
2.4 HODNOTA DÍTĚTE	27
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ CHILD GAP	29
3.1 VLIV EKONOMICKÝCH FAKTORŮ NA CHILD GAP.....	29
3.2 VLIV ZAMĚSTNANOSTI ŽEN NA CHILD GAP.....	30
3.3 VLIV RODINNÉ POLITIKY NA CHILD GAP	32
3.4 VLIV DALŠÍCH FAKTORŮ NA CHILD GAP	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	37
4.1 HYPOTÉZY	38
5 POJETÍ VÝZKUMU	40
6 METODY SBĚRU DAT VÝZKUMU	41
6.1 DOTAZNÍK	41
6.2 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR.....	41
7 VÝZKUMNÝ SOUBOR	43
7.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	43
8 PRŮBĚH VÝZKUMU	49
8.1 SBĚR DAT	49
8.2 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	49
9 VÝSLEDKY VÝZKUMU	51

9.1	VÝSLEDKY ANALÝZY DAT Z DOTAZNÍKŮ	51
9.2	TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	63
9.3	VÝSLEDKY ANALÝZY DAT Z POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHovorŮ	66
10	ZÁVĚRY VÝZKUMU	73
	ZÁVĚR	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
	SEZNAM TABULEK.....	82
	SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Námět pro svou diplomovou práci jsem získala už při psaní mé bakalářské práce, kdy jsem nahlédla více do problematiky nízké porodnosti a seznámila se s jejími následky. Toto téma je podle mého názoru důležité a je potřeba se mu věnovat.

Problematika nízké porodnosti se stala středem pozornosti evropských politiků a různých odborníků, protože její hodnoty nejsou optimistické, populace bude stárnout a tím se bude zvyšovat zátěž státních rozpočtů. Úhrnná plodnost se od konce osmdesátých let, kdy dosahovala 1,9 dětí na ženu, propadla až na hladinu 1,1-1,2. V posledních letech došlo k mírnému nárůstu, ale stále naše země patří k zemím s nejnižší plodností na světě. Problém je v tom, že plodnost nedosahuje takových hodnot, aby došlo k zajištění prosté reprodukce populace. K tomu by došlo, kdyby ženy měly v průměru nejméně 2,3 dítěte (Fialová, 2000).

Z těchto čísel vyplývá, že rodiny nemají o děti zájem, ale opak je pravdou. Potvrzuje to několik výzkumů, jedním z nich je výzkum child gap, na který jsem v literatuře narazila. Child gap je rozdíl mezi počtem dětí, které rodiny mají a počtem dětí, který by chtěli mít. Podle výzkumu z roku 2006 je ideální počet chtěných dětí (dětí, které by si lidé přáli, kdyby nebyli ovlivněni okolnostmi) poměrně vysoký a pokud by skutečný počet narozených dětí odpovídal tomuto ideálnímu počtu, dosahoval by hodnoty výrazně vyšší než dvě děti, což by zajistilo bezproblémovou reprodukci populace (Sirovátka, Hora, 2008). Právě to, že lidé chtějí děti a nemají je, i když žijí v nejbohatších, nejsvobodnějších a nejvyspělejších státech světa, mi připadá jako paradox. Toto téma mě zaujalo a proto jsem se rozhodla, že ho použiji jako námět ke své diplomové práci.

Každý mladý člověk si vytváří nějakou představu o své budoucnosti, představuje si svého partnera a ve většině případů i děti. Plánuje to, kolik jich bude mít, ale potom přijde realita, která mu v naplnění této představy o velikosti rodiny zabrání. Cílem mojí diplomové práce je zjistit, co ovlivňuje ženy při rozhodování o počtu dětí v rodině, zjistit jaké faktory je ovlivňují při rozhodování o počtu dítěte nejvíce. Dále si kladu za cíl zmapovat míru child gap ve Zlínském kraji. V teoretické části se zabývám nízkou porodností v České republice, jejími příčinami a následky. Nastihnu problematiku child gap spolu s teoriemi, které vysvětlují, proč lidé mají méně dětí než plánují. Zmiňuji se také o představě rodičů o ideálním počtu dětí a tom, co dítě pro ně v dnešní době znamená. V poslední kapitole se věnuji faktorům, které nejvíce ovlivňují child gap a to je podle mého názoru především ekonomická situace rodičů, zaměstnanost žen a rodinná politika. Mezi další faktory, které child gap mohou ovlivňovat, patří také kultura, nízká sňatečnost a nedobrovolná bezdětnost, která se dostává do centra pozornosti, protože trápí stále více žen.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROMĚNA RODINY

V průmyslově rozvinutých zemích žije stále méně osob v tom druhu rodiny, který byl považován za normální v roce 1950 – a to byl celoživotní svazek mezi ekonomicky aktivním manželem a ekonomicky neaktivní manželkou a jejich dětmi (Sirovátka, 2006). Domácnosti tvořené manželským párem s dětmi, což se tradičně chápe jako rodina, tvoří dnes v Evropě jen asi čtvrtinu ze všech domácností (Možný, 2006).

V posledních desetiletích se v evropských zemích podoba rodiny proměnila a došlo také k zpochybnění jejího dosavadního konceptu (funkcí, uspořádání vztahů uvnitř ní, její stability). To vše se nevyhnulo ani české společnosti (Sirovátka, 2006).

Jedním z nejvýznamnějších současných problémů pro českou společnost s dalekosáhlými budoucími důsledky je nízká úroveň plodnosti. V západní Evropě začala míra plodnosti klesat již v 70. letech 20. století, v Československu byl obdobný pokles plodnosti v éře socialismu na počátku 70. let částečně zastaven tehdejší progresivní pro-populační politikou komunistické vlády (Sirovátka, Hora, 2008).

Po dlouhém období stabilizace demografických ukazatelů došlo během období několika let od politického obratu v roce 1989 k takovým změnám, které probíhaly v západoevropských zemích 20-25 let (Fialová, 2000). Fakt, že mladá česká populace od druhé poloviny 90. let neuzavírá sňatky a neplodí děti, je vysvětlován českými odborníky poukazem na to, že ekonomické a sociální proměny přinesly v průběhu 90.let české mládeži větší ekonomickou a sociální nejistotu a to vedlo k tomu, že odkládají zakládání rodin (Kocourková, Rabušic, 2006).

Devadesátá léta v České republice můžeme označit jako období historicky nejvýraznějšího poklesu úhrnné plodnosti, ale také období přeměny rodiny. Od té doby narůstá bezdětnost, děti se rodí méně a ve vyšším věku žen, dále se zvyšuje podíl dětí narozených mimo manželství (Rychtaříková, 2004).

Postupně se mění postavení manželství, rodiny a zvláště dětí v pořadí životních plánů, vytváří se nové demografické chování mladých lidí, a to především z časových hledisek jejich životní dráhy (Fialová, 2000). Někteří odborníci se také kloní k názoru, že proměna demografického chování je především výraznou hodnotovou proměnou a vede k novému chápání soužití muže a ženy a k jinak vnímané hodnotě rodiny a dítěte (Kocourková, Rabušic, 2006).

Aby si lidé udrželi životní standard, na který byli zvyklí ze své původní rodiny, vstupují později do manželství, oddalují porod prvního dítěte a celkově omezují svou plodnost (Rabušic, 2001).

V dnešní době se můžeme častěji než kdy dříve setkat s mladými lidmi, kteří bydlí u svých rodičů a to i přesto, že jsou plnoletí a mají své zaměstnání. Tito mladí lidé využívají ochoty svých

rodičů, kteří jsou možná i rádi za to, že nejsou sami a tak se s láskou o své „dospělé“ děti starají. Tito rodiče chtějí pro své děti jen to nejlepší a mnohdy si ani neuvědomují, že svou obětavostí svým dětem škodí. Jejich děti si totiž lehce přivyknou na to, že je vždy vypráno, uvařeno a uklizeno. Zvyknou si na komfort a plné vybavení domácnosti, na které rodiče spořili třeba i celý život. Představa, že by měli své hnízdo u rodičů opustit a postavit se na vlastní nohy, jim možná brání toto rozhodnutí realizovat. Uvědomují si, že když od rodičů odejdou, najednou přebírají zodpovědnost za svůj život sami. Nebudou mít vybavenou domácnost podle módních trendů, budou muset dělat všechny domácí práce, protože najednou je za ně nikdo neudělá. Musí se začít starat sami o sebe. A najednou je tu věk, kdy jejich biologické hodiny ukazují, že by si měli pořídit dítě a tak nastanou otázky, zda se zvládnou starat a mít zodpovědnost taky za někoho jiného a o kolik dětí se dokážou (společně s partnerem) postarat. Toto rozhodnutí není jednoduché a ovlivňuje ho několik faktorů, o kterých budu v této kapitole psát.

1.1 Porodnost v České republice

Rodina v České republice prošla v období od druhé světové války několika etapami, které můžeme spatřit ve změnách demografického chování. K zásadní přeměně české rodiny došlo až počátkem devadesátých let minulého století. Úhrnná plodnost se od konce osmdesátých let, kdy dosahovala 1,9 dětí na ženu, propadla až na hladinu 1,1-1,2 (Rychtaříková, 2004). Místo obvyklých 140 tisíc dětí se rodilo v devadesátých letech asi 90 tisíc dětí ročně a lehký nárůst v polovině prvního desetiletí našeho století jen s obtížemi překračuje stotisícovou hranici (Možný, 2006). Pokles úrovně plodnosti byl zaznamenán nejenom u prvních dětí, ale také u dětí druhého a třetího pořadí (Rabušic, 2001).

Dosud nejnižší úroveň plodnosti (1,13) byla zaznamenána v ČR v roce 1999 (Rychtaříková, 2004). Od tohoto roku došlo k opětovnému mírnému nárůstu, přesto jsme zemí s jednou z nejnižších plodností na světě. Extrémně nízká plodnost byla také zaznamenána i v dalších evropských zemích, např. na Slovensku, ve Španělsku, v Itálii, ve Slovinsku a v Řecku. Nízká úroveň plodnosti (na úrovni 1,7-1,3 dětí na ženu) je v mnoha evropských zemích zaznamenávána už po tři desetiletí (Sirovátka, 2006). Od roku 1960 zažívají země industrializovaného světa nejnižší úroveň plodnosti, která zpravidla klesá pod reprodukční hranici 2,1 dítěte na ženu. Do konce roku 1990 se úroveň plodnosti zastavila na nebo pod hranicí 1,3 v několika jižních a středoevropských zemích. Celkem 61 zemí dosahuje výše porodnosti na reprodukční úrovni nebo pod ní a spojená populace těchto zemí – 2,6 biliónů v roce 1998 – představuje 44% světové populace (Foster, 2000).

Co se týká bezdětnosti, zůstává nyní v České republice celoživotně bezdětných asi pětina, v Německu až třetina a Anglii čtvrtina (Sirovátka, Hora, 2008). Dobrovolná bezdětnost narostla natolik, že je dnes životním stylem relativně značné části západní populace (Rabušic, 2001).

Jestliže dříve na zajištění prosté reprodukce průměrný plánovaný počet dvou dětí téměř stačil, v dnešních nových podmínkách tomu tak není. Aby kromě rodičovského páru mohly být nahrazeny také osoby, které zůstaly mimo reprodukci, musely by ženy mít v průměru nejméně 2,3 dítěte (Fialová, 2000).

V případě, že úhrnná plodnost klesne pod hodnotu 1,3, je těžké docílit její zvýšení zpět na hranici 1,5. Z hlediska účinnosti rodinné politiky je proto vhodnější udržovat úroveň plodnosti nad touto hodnotou. Pokud úroveň úhrnné plodnosti již klesla pod 1,5, měl by se stát pokusit urychleně navrátit úroveň k této hranici, než se stane změna nezvratnou (Kocourková, Rabušic, 2006).

1.1.1 Vymezení pojmů

V teoretické části této práce se můžeme setkat s těmito pojmy, proto považuji za důležité je vysvětlit:

Porodnost v demografickém smyslu vyjadřuje, kolik dětí populace vyprodukuje, to je kolik dětí porodí za určitou časovou jednotku, obvykle za jeden rok. (Rabušic, 2001).

Plodností se označuje počet živě narozených dětí na ženu v určitém věku (Farková, 2009).

Individuální plodivost znamená fyziologickou (biologickou) schopnost jedinců nebo páru zplodit děti. Za maximální celkovou plodnost se považuje patnáct až sedmnáct dětí na jednu ženu. Toho by mohla jakákoliv populace dosáhnout, pokud by její členové žili v režimu tzv. „přirozené plodnosti“, to je pravidelným sexuálním životem od počátku svého reprodukčního období až do menopauzy, a nikdy by nepoužili žádný druh antikoncepce (Rabušic, 2001).

Fertilita znamená individuální výsledný efekt plodivosti, který se udává v počtu narozených dětí (Rabušic, 2001). Na počátku 21. století demografové rozlišují mezi třemi úrovněmi fertility (Sirovátka, 2006):

- Nízká fertilita

- mezi úrovní náhrady populace a mírou 1,5 dítěte na ženu, je zjišťována opakovaně v zemích severní Evropy, ve Velké Británii a Irsku, ve Francii a Nizozemí

- Velmi nízká fertilita

- mezi 1,3 a 1,5 dítěte na ženu, je zjišťována v kontinentálních zemích Evropy s Německem v čele – a také v řadě post-komunistických zemí

- Extrémně nízká fertilita

- méně než 1,3 dítěte na ženu, je zjišťovaná nejčastěji v zemích jižní Evropy a v několika postkomunistických zemích, v čele s Českou republikou

1.2 Příčiny nízké porodnosti

Kolik se v dané zemi narodí během jednoho roku dětí, není jenom důsledek kombinace příčin biologických, politických, ekonomických a sociálních, ale je to také výsledek působení demografického faktoru. Porodnost totiž závisí také na existující věkové struktuře populace a především na počtu žen v produktivním věku. Tyto skutečnosti vytvářejí efekt tzv. demografické setrvačnosti (Rabušic, 2001).

Rodičovství znamená ústupky v oblasti osobních zájmů, je díky němu objektivně méně času a často i méně finančních prostředků. V dnešní době partneři často plánují své rodičovství s ohledem na vlastní kariéry a rodičovství odkládají nebo se ho cíleně i nevědomě vzdávají. Význam tohoto jevu v Evropě stále roste. Tradiční reprodukční strategie se výrazně změnily (Sirovátka, Hora, 2008).

Mladí lidé získali v posledních letech široké možnosti osobního rozvoje, uplatnění svých zájmů a využití volného času. Pro jejich rodinné a reprodukční chování se díky tomu vytváří konkurenční prostředí (Fialová, 2000). Lidé se snaží o sociální vzestup, o komfort, luxus a to se může uskutečnit pouze s nulovým nebo velmi nízkým počtem dětí (Rabušic, 2001).

V důsledku ekonomické krize se zvyšuje věk snoubenců, vysokoškolsky studující čekají až dostudují a získají stabilní zaměstnání, pracující čekají na uspořené potřebné částky k založení a provozu rodiny (Prokop, 2012). Plození dětí ztrácí svůj spontánní charakter a stává se stále častěji věcí rozumové úvahy a finanční i časové kalkulace. Vliv má také masové rozšíření antikoncepce, sexuální výchova ve školách i nová reprodukční technologie (Sirovátka, 2006).

Podle Esping-Andersen „child gap“ („chybějící děti“) naznačuje silný vliv faktorů jako jsou sociální rizika a nejistoty na reprodukční chování. K faktorům, které omezují životní volby potenciálních rodičů, řadí zejména přímé náklady spojené s dětmi, obtíže, které pro ženy vyplývají při koordinaci zaměstnání a pečovatelských závazků a zejména obtížnost životního startu mladých lidí (Esping-Andersen in Sirovátka, 2006).

Výzkumy ukázaly dva typy motivace pro snižování zájmu o rození dětí. U hůře sociálně situovaných párů jsou důležité ekonomické důvody a u vzdělanějších a lépe situovaných mladých lidí

můžeme považovat za rozhodující změny životního stylu podle módních vzorů. Jejich rodičovským plánům konkurují jiné formy seberealizace (Tuček, 2003).

1.2.1 Koncept první a druhé „demografické tranzice“

Ve 21 průmyslově rozvinutých zemích, zejména v Evropě, se postupně projevil výrazný pokles obecné míry fertility: mezi lety 1960 až 1980 to byl pokles z 2,9 na 1,9 dítěte na ženu ve věku 15-44 let (Sirovátka, 2006).

Koncept první „demografické tranzice“ vysvětluje omezení fertility jako důsledek významného snížení nemocnosti a úmrtnosti: toto snížení umožnilo rodinám snížit i porodnost, aniž by to negativně ovlivnilo počet dětí dožívajících se dospělosti. Za těchto okolností nebyla taková změna rodinného chování pokládána za překvapující. Pokles fertility ale dále pokračoval – i když pomalejším tempem i po poklesu pod míru, která je potřebná pro reprodukci stávajícího rozsahu populace (tj. asi 2,08 dítěte na ženu), což se projevilo zejména v průběhu devadesátých let minulého století (Sirovátka, 2006).

Tato „demografická tranzice“ se konala ve spojení s vývojem tří částí: technologické části (komunikace, lékařské technologie, zdravotní péče), strukturální (životní úroveň, vzdělávání, zaměstnanost žen, sociální zabezpečení) a kulturní části (větší demokracie a svoboda lidí, rozvoj individualismu) (Rabušic, 2001).

Koncept druhé „demografické tranzice“ spojuje změny v rodinném a reprodukčním chování s kulturní proměnou postmoderní společnosti – s posuny směrem k individualizaci hodnot a životních stylů. Tyto posuny zahrnují zároveň i rostoucí význam emocionální funkce rodičovství – ta může být naplněna i s menším počtem dětí v rodině, případně pouze jedním (van de Kaa in Sirovátka, 2006). Za projevy druhé demografické tranzice stojí zásadní hodnotová proměna: individualizace života, důraz na seberealizaci a především u žen nové pojetí vztahu mezi narozením či výchovou dětí a zaměstnáním (Sirovátka, Hora, 2008).

Česká populace, stejně jako populace ostatních postkomunistických zemí střední a východní Evropy, prochází druhou demografickou tranzicí se zpožděním zhruba o jednu generaci (Možný, 2006).

1.2.2 Faktory ovlivňující porodnost a fertilitu

Mezi faktory ovlivňující porodnost patří (Farková, 2009):

- **Demografické faktory**

Prokázaným faktorem, který vede k poklesu porodnosti, je věk ženy v době, kdy rodí první dítě. Vyšší věk matky při prvním porodu snižuje počet narozených dětí v rodině, ale neovlivňuje porodnost jako takovou. Počet druhých a třetích dětí je ovlivněn psychologickými a socioekonomickými faktory.

- **Populační klima**

Počet dětí v rodinách je také ovlivňován změnami populačního klimatu. Pokud se společnost orientuje na tržní princip, pak za předpokladu zaměřenosti mužské role na trh a výkon, dochází k poklesu porodnosti. Ekonomické systémy, které jsou takto orientovány, selhávají v oblasti sociální demografické reprodukce.

- **Vzdělání ženy**

Ženy, které mají vysokoškolské vzdělání, jsou častěji bezdětné než ostatní skupiny žen. Mají také nižší průměrný počet dětí. Jako důvod tohoto stavu je uváděn fakt, že tyto ženy obvykle zastávají odpovědnější místa a mají více obtíží v kombinování výchovy a zaměstnání.

- **Tradiční role**

Tradiční genderové chápání role u žen vyvolává konflikt mezi pracovními povinnostmi a rolovým postavením ženy v rodině. U některého typu žen vede k poklesu porodnosti.

- **Ekonomické faktory**

Ženy přemýšlí o tom, jak poklesne životní úroveň rodiny v souvislosti se saturací potřeb, které se staly standardem pro rodinu. Tento aspekt má individuální charakter.

- **Kulturní faktory**

Proměny postojů, hodnot, norem, náboženství a v neposlední řadě výchova.

Detailní analýza těchto faktorů, které ovlivňují porodnost ve společnosti, dospěla k názoru, že to, kolik dětí české ženy rodí, závisí převážně na tom, kolik dětí si se svým partnerem přejí mít (Rabušic, 2001).

Mezi faktory, které ovlivňují fertilitu patří (Davis, Blakeová in Rabušic, 2001):

1. **Faktory ovlivňující vystavení se pohlavnímu styku**

- Proměnné, které řídí uzavírání a rozpad svazků v době reprodukčního období
 - a) Věk v době vstupu do sexuálního svazku
 - b) Pernamentní celibát: podíl žen, které nikdy nevstoupí do sexuálního svazku
 - c) Doba z období reprodukce, která je trávena mimo svazek
- Proměnné, které řídí vystavení se souloži ve svazcích

- a) Dobrovolná abstinence
- b) Nedobrovolná abstinence
- c) Frekvence sexuálního styku

2. Faktory ovlivňující početí

- Plodnost nebo neplodnost ovlivněná dobrovolnými příčinami
- Používání nebo nepoužívání antikoncepce
- Plodnost nebo neplodnost ovlivněná dobrovolnými příčinami

3. Faktory ovlivňující těhotenství a úspěšný porod

- Úmrtnost zárodka z nedobrovolných příčin
- Úmrtnost zárodka z dobrovolných příčin

Přijetí zákona o umělém přerušení těhotenství, který povolil přerušení těhotenství i z jiných než zdravotních důvodů, má na pokles porodnosti v české společnosti také vliv. Množství provedených potratů od r. 1956 se dnes projevuje chyběním statisíců až milionů členů našeho národa (Rychtaříková, 2004).

Člověk má snahu kontrolovat svou plodnost. Je to jedna z nejvýznamnějších vzpour proti přírodě. Po vynálezu antikoncepční pilulky, tedy poslední čtvrtstoletí, ji lze považovat za úspěšnou. Vynález antikoncepce má pro lidi epochální význam, je to hluboká civilizační změna, které jsou lidé příliš blízko na to, aby plně pochopili její význam (Možný, 2006). Masově užívaná antikoncepce prodloužila nejen dobu mezi prvním porodem a sňatkem, ale taky interval mezi prvním a druhým porodem. Porody ve vyšších pořadích začaly být výjimečné (Rabušic, 2001).

1.3 Následky nízké porodnosti

McDonald odhaduje, že fertilita setrvávající na úrovni kolem 1,4 dítěte na ženu, jako je to běžné třeba v Itálii, Španělsku, Německu atd., by znamenala pokles populace až o celou polovinu během každé jedné generace (tj. zhruba za 30 let). Za 90 let by se tedy populace v těchto zemích snížila na osminu původní velikosti. (McDonald in Sirovátka, 2006).

Pokud by byla v České republice stabilní populace s úhrnnou plodností 1,3, činil by každý rok úbytek obyvatelstva 1,5% a velikost této populace by se zmenšil na polovinu každých 46 let. V roce 2003 Populační divize OSN zveřejnila výpočet světového obyvatelstva do roku 2300 a to za předpokladu, že by se zachovaly stávající reprodukční poměry. Podle těchto výpočtů by měla Česká republika v roce 2300 jen 62 000 obyvatel (Rychtaříková, 2004).

V roce 2050 má na Zemi žít více než 9 miliard lidí. Ovšem podle prognóz až 95% tohoto nárůstu připadne na rozvojové země. K nejvyšším přírůstkům dojde v Africe a počet obyvatel padesáti

nejméně rozvinutých zemí se zdvojnásobí. Evropa se tomuto trendu vymyká, počet obyvatelstva v ní poroste s ostatními světadíly nejpomaleji a během 20 let začne evropská populační křivka dokonce klesat. Hlavní příčinu tohoto předpokládaného vývoje v Evropě představuje velmi nízká porodnost, která v současné době dosahuje vůbec nejnižších hodnot v evropské historii, v průměru se pohybuje na úrovni 1,5 dítěte na ženu. V důsledku toho prochází evropská populace zásadní kvalitativní proměnou: úbyvá dětí a Evropa stárne, protože se významně prodlužuje i průměrná délka života Evropanů. Za posledních 100 let se u mužů prodloužila přibližně z 45 na 75 roků a u žen z 50 na 80 let (Špidla in Křížková, 2008). Podle evoluční teorie stárnutí je vztah mezi porodností a délkou života. Ženy se dvěma až třemi dětmi měly podle studie podstatně nižší úmrtnost ve srovnání s bezdětnými ženami. Ženy se čtyřmi a více dětmi měly podobné riziko úmrtnosti jako ženy bezdětné (Kuningas, 2011).

Nízké počty plození dětí v kombinaci s prodlužující se délkou života jsou příčinou dynamického stárnutí české společnosti. Podle výpočtů Českého statistického úřadu by měl podíl osob ve věku 65 let a vyšším u nás narůst ze současných 14% na 24% v roce 2030 (Rabušic, 2001). Podle výsledků populační prognózy České republiky na období do roku 2020-2030 bude hlavním rysem vývoje obyvatelstva jeho stárnutí. V jeho rámci se budou snižovat počty osob, které žijí v manželství, protože déle než dvacet let klesá porodnost a každá další generace je početně slabší než ta starší (Fialová, 2000).

Ze střednědobého ekonomického hlediska nemá zatím probíhající pokles početnosti české populace tak závažné důsledky jako změna její struktury v neprospěch její produktivní složky (Tuček, 2003). Právě proto, že se tak výrazně zvyšuje podíl ekonomicky neaktivní populace, je nutná potřeba vysoké účasti populace v produktivním věku na trhu práce a to v zájmu udržení stability veřejných rozpočtů stejně jako pro přijatelnou úroveň budoucích důchodů. Pokud je růst zaměstnanosti žen spojován s nižší fertilitou, pak tato snížená fertilita vyvolává další tlak na vyšší zaměstnanost žen, a to i v době, kdy rodiny pečují o malé děti. Současné moderní společnosti potřebují naléhavě obojí: zaměstnanost žen, ale i vyšší fertilitu (Esping-Andersen in Sirovátka, Hora, 2008).

Podmínkou hospodářské, kulturní prosperity a přínosu pro evropskou i světovou kulturu našeho státu je z demografického hlediska zachování alespoň dosavadního počtu obyvatel (Tuček, 2003). Analýzy většiny evropských demografů se shodují v tom, že modernizace je spojena s tak výraznou proměnou životních hodnot, že je velmi nepravděpodobné, aby se porodnost spontánně zvýšila tak, aby její hodnoty zabezpečovaly obměnu generací. Proto, pokud by lidé chtěli, aby se česká porodnost zvýšila, je nutné pro to něco udělat (Rabušic, 2001).

1.3.1 Změna rodinného cyklu

Každá mladá generace vstupuje do věku zakládání rodiny a to v jiné společenské a ekonomické situaci. Každá je formována jinými vnějšími vlivy – ideály i realitou každodenního života. Mladí lidé si vytváří své vlastní představy o budoucnosti a životní plány, mezi které patří představy o způsobu rodinného života, o partnerovi a o dětech (Fialová, 2010). V posledních dvaceti letech se mění životní styl i význam období dospívání a dospělosti v životě člověka. Ztrácí se společenský tlak na rozhodnutí a brzké přijetí závazku, jakým je vstup do manželství a založení rodiny (Macek in Kramulová, 2010b).

Pohled na vývoj soužití v rodině označujeme jako cyklus soužití v rodině (případně manželství). Můžeme jej členit do jednotlivých stádií. Kritériem dělení jsou významné změny struktury v soužití rodiny i manželství a úkoly, které s těmito změnami souvisí. Podněty k těmto změnám jsou nejčastěji děti – jejich příchod do rodiny, odchody z rodičovského domova a mezi tím i jejich růst a vývoj (Plaňava, 2000).

V dnešní době začíná první fáze rodinného života, sňatek a narození dítěte o 5-8 let později než v 80. letech a je spojena s kratší dobou bezdětnosti. Narozené děti tedy budou mít o několik let starší rodiče – jistě vyzrálejší a snad také zodpovědnější ve vztahu k dětem. Větší část manželství než doposud ovšem zůstane bezdětná trvale a to v důsledku častější neplodnosti ve vyšším věku. Fáze rodinného života s dětmi, která končila pro rodiče dříve často kolem věku 40 let, se prodlouží až nad věkovou hranici 50 let. Tyto změny fázování života rodiny se promítnou do zestárnutí rodin. Rodiče budou spolu s dětmi žít déle, a i když se bude dále prodlužovat naděje dožití, poslední období manželského soužití bude zhruba stejně dlouhé. Je ale nutné si uvědomit, že tato fáze prodloužení manželského života bude již probíhat stále častěji v posunutém důchodovém věku, tedy v období snížení životní úrovně (Fialová, 2000).

V posledních několika desetiletích se začaly daleko ve větší míře uplatňovat alternativní formy rodinných soužití a děti se tak rodí i do svazků, které nejsou právně zakotveny. Do manželství vstupuje méně lidí a sňatky jsou uzavírány ve vyšším věku. Tyto změny jsou nejvíce patrné v zemích severní Evropy, kde jsou míry sňatečnosti nejnižší a naopak nejvyšších hodnot dosahuje věk při vstupu do manželství a mimomanželská plodnost. Mezi negativní důsledky těchto demografických změn bývá řazena narůstající míra rozvodovosti a zvyšující se podíl neúplných rodin (Sirovátka, Hora, 2008).

Snížení sňatečnosti v nízkém věku zatím nebylo vyrovnáno vzestupem sňatečnosti ve vyšším věku a to naznačuje zásadní změnu v chování. Ta vybízí k obavám o osud českých rodin, o další vývoj porodnosti a tím o přirozenou reprodukci populace (Tuček, 2003).

2 CHILD GAP

Child gap (chybějící děti) je vymezen dvojím způsobem (Sirovátka, Hora, 2008):

- **Ideální child gap** jako rozdíl mezi počtem dětí, které by si rodiny přály mít, kdyby nemusely brát ohled na různé okolnosti jejich života, a reálným počtem dětí
- **Reálný child gap** jako rozdíl mezi reálným počtem dětí a počtem dětí, které si rodiny přejí mít, když berou reálné okolnosti jejich života v úvahu

Výsledky různých mezinárodních šetření populačního klimatu opakovaně ukazují, že si lidé v evropských zemích stále přejí mít děti a kdyby realizovali své představy o počtu dětí, pohybovaly se tyto počty blízko reprodukční hranice. Tyto představy ale nerealizují, proto je počet dětí celkově nižší (Sirovátka, 2006).

Při průzkumech populačního klimatu se zpravidla zjišťuje ideální počet dětí, plánovaný počet dětí a někdy konečný počet dětí (Fialová, 2000). V západní Evropě většina lidí plánuje vyšší počet dětí (dominuje dvoudětný model) bez ohledu na to, zda je postmoderní nebo tradiční hodnotové orientace (Pakosta, 2009). Ideální počet chtěných dětí (dětí, které by si lidé přáli, kdyby nebyli ovlivněni okolnostmi) je poměrně vysoký a pokud by skutečný počet narozených dětí odpovídal tomuto ideálnímu počtu, dosahoval by hodnoty výrazně vyšší než dvě děti, což by zajistilo bezproblémovou reprodukci populace (Sirovátka, Hora, 2008).

V moderních společnostech bez výjimky nacházíme záporný rozdíl mezi pozorovaným počtem dětí a ideálním počtem dětí na jednu ženu, který je příznačný také pro Českou republiku (Pakosta, 2009). ČR orientuje v dnešní době svou reálnou reprodukční strategii spíše na jedno než na dvě děti a ubývá rodin, kde je dětí více. A to i přesto, že si v Česku tři čtvrtiny mužů i žen nadále přejí mít nejméně dvě děti (Možný, 2006).

Z rozdílu mezi plánovanými (očekávanými) počty dětí a skutečnou velikostí rodiny vyplývá, že většina lidí v evropských zemích během svého života setká se skutečnostmi, které jejich záměry o počtu dětí nějakým způsobem změní a reprodukční proces probíhá jinak, než byl zamýšlen (Sirovátka, 2006).

Ve vyspělých populacích je úroveň konečné plodnosti vždy nižší než průměrný počet chtěných dětí (Kocourková, Rabušic, 2006). Esping-Andersen poukazuje na „child gap“ („chybějící děti“), který v daném konceptu vyjadřuje podíl aktuálního počtu dětí k počtu dětí, které by mladí lidé ve věku 25-34 let chtěli mít. Byl vyjádřen pro 12 zemí Evropské unie průměrnou hodnotou 0,6 dítěte (Esping-Andersen in Sirovátka, 2006).

Myslím si, že počet dětí odráží životní styl rodičů. Pokud se lidé rozhodnou pro více dětí, nezbyvá jim tolik času, energie a mnohdy také financí na své zájmy. Možná právě z toho důvodu, že lidé myslí na to, aby se měli v životě sami dobře a nemuseli se omezovat, redukují svůj počet dětí. Ale je nutné podívat se na to i z druhé strany. Pro mnoho rodičů jsou děti smyslem jejich života, své děti milují, snaží se jim dopřát to nejlepší. Mnohdy usilují o to, aby jejich život byl lepší než je ten jejich. Rozvíjí osobnost svých dětí už od dětství. Přihlašují je do různých kroužků, motivují je k učení cizích jazyků, poskytují jim vzdělání, jezdí s nimi na dovolené a kupují jim to, co jim na očích vidí. Cítí za jejich život stejnou zodpovědnost jako ji cítí za život svůj. To může být jeden z důvodů, proč rodiče mají často méně dětí, než by si přáli za ideálních podmínek. Rodiče si uvědomují, že více dětem by nedokázali nabídnout to, co jim mohou nabídnout, když jich bude méně. A to z hlediska ekonomického, ale i časového. Podle mého názoru se rodiče obávají toho, že jejich život i život jejich dětí bude ve větší rodině méně kvalitnější.

2.1 Míra child gap

Rozdíl mezi chtěnou a realizovanou plodností je obecně větší u mladých žen než u starších. Mladší ženy jednak mohou předpokládat, že ještě budou mít děti v pozdějším věku. A také se jejich přání může měnit s postupujícím časem a s přibývajícimi zkušenostmi (Sleebosová in Sirovátka, 2006). Rozhodnutí o počtu dětí se utváří postupně a bere přitom v úvahu nejen zkušenosti s výchovou dětí, ale také výsledky vyjednávání s partnerem (Šťastná, 2007).

Španělsko je země s největším rozdílem mezi chtěným a aktuálním počtem dětí. Empirická analýza ukazuje, že child gap je pozorován hlavně u párů, které děti nemají nebo mají jen jedno dítě (Bernardi in Sirovátka, 2006).

Vývoj chtěného počtu dětí je klíčový pro určení dalšího vývoje úrovně plodnosti. Výraznější pokles chtěného počtu pod hranici dvou dětí lze považovat za předzvěst nového stadia v reprodukčním režimu vyspělých populací (Kocourková, Rabušic, 2006).

Tam, kde společnost považuje děti za určité bohatství rodičů a celé společnosti, za výraz vyšších životních hodnot a za projev životního optimismu, je průměrný ideální počet dětí zpravidla vyšší (Fialová, 2000).

Lidé slevují z ideální představy mnohočetné rodiny a většinou se vyslovují pro dvě děti, ale v realu ani tohoto počtu většinou nedosahují (Sirovátka, Hora, 2008). Právě rozhodnutí o tom nemít druhé dítě a narůstající bezdětnost nejmladších generací dnes určuje hodnotu konečné plodnosti České republiky (Rychtaříková, 2004).

Podle výzkumů je v jednotlivých zemích počet chtěných dětí v průměru asi 2,2-2,4 dítěte, zatímco úhrnná plodnost dosahuje hodnoty dva (dvě děti) spíše výjimečně. Význam konceptu child gap je v možnosti porozumět překážkám, které rodinám brání dosáhnout preferovaného počtu dětí (Sirovátka, Hora, 2008).

Child gap se zabývá i Sleebosová, podle které se dopad poklesu plodnosti neomezuje na společnost jako na celek, ale dotýká se i well-being (blaha) jedinců (Sleebosová in Sirovátka, 2006). Lidé, kteří chtějí více dětí než mají, mohou svůj život vnímat jako méně kvalitní. Rozdíl mezi chtěným a skutečným počtem dětí (child gap) tak může být vyložen jako ukazatel nedostatku blahobytu jedinců (Sirovátka, 2006).

Náhradou za dítě, které partneři mít nemohou nebo nechtějí, se může stát i pes. Zatímco donedávna si lidé psa pořízovali k dětem, teď si ho kupují místo dítěte. Podle výzkumu společnosti Flexin, který proběhl po celých Spojených státech, polovina z párů tvrdí, že zvolili život se psem místo života s dítětem. A to z toho důvodu, že si nejsou jisti, zda by se o dítě kvůli jeho vyšším nárokům dokázali postarat. Lidé, kteří vidí ve zvířeti vlastní dítě, často svůj postoj změní, až se jim narodí vlastní dítě (Rodná, 2011).

2.2 Příčiny child gap

Při vysvětlování rozdílů mezi reálným a plánovaným počtem dětí sehrává roli mnoho příčin, které v závislosti na odlišných kulturních, historických a sociálně-ekonomických podmínkách v daném státě hrají různě důležitou roli. Nejčastěji zmiňovaným důvodem, který naznačuje, že se jedná pouze o dočasnou záležitost a že se skutečná úroveň plodnosti v blízké budoucnosti znovu přiblíží plánovanému počtu dětí, je efekt změny v časování narození dětí. V poslední době se ale ukazuje, že efekt časování nelze přeceňovat a tak se zkoumají další faktory, které mohou zabraňovat narození plánovaného počtu dětí. Vzhledem k mnoha faktorům, které působí na reprodukční chování, je zkoumání nesouladu mezi skutečnou a chtěnou plodností obtížné a nevedlo zatím k obecnějším závěrům. Nyní se studie snaží nejen o vysvětlení přetrvávajícího rozdílu mezi reprodukčními záměry a skutečným chováním, ale zaměřují se také na zkoumání možností, které by tento rozdíl mohly zmírnit (Kocourková, Rabušic, 2006).

Koncept „gild gap“ naznačuje, že negativní trend ve fertilitě není osudový – není totiž opřen o preferované strategie mladé generace potencionálních rodičů – a může být proto upraven změnou kontextuálních podmínek, které ovlivňují rozhodování mladých lidí (Sirovátka, 2006).

2.2.1 Teorie vysvětlující child gap

Preferenční teorie a Teorie konfliktních preferencí předkládají nezávisle na sobě nové důvody a vysvětlení na otázku proč lidé mají nyní nakonec méně dětí než plánují.

Preferenční teorie (Catherin Hakimová)

Preferenční teorie se snaží vysvětlit a předvídat volbu ženy mezi prací na trhu práce a prací v domácnosti. Pracuje s prvky jako osobní hodnoty a rozhodování na mikroúrovni, vše ale zasazuje do příslušného sociálního, ekonomického a institucionálního makro kontextu. Důležitým faktem v této teorii je, že po antikoncepční revoluci v 60. letech 20.století se žena stala rozhodným faktorem v reprodukčních strategiích manželského páru (Sirovátka, 2006).

Preferenční teorie je založena na čtyřech pilířích (Sirovátka, 2006):

První pilíř odkazuje na výrazné změny v moderních společnostech, které vedly ke vzniku nových příležitostí pro ženy v 21. století, tzv. „nového scénáře“. Podle Hakimové faktory, které proměnily chování žen ve společnosti a na trhu práce, jsou následující:

- Antikoncepční revoluce, která umožnila ženě poprvé v její historii kontrolovat plodnost
- Revoluce v rovných příležitostech, které poprvé v historii dávají ženě možnost rovného přístupu ke všem pozicím na trhu práce
- Rozmach povolání „bílých límečků“, která jsou pro ženu mnohem atraktivnější než povolání dělnická („modrých límců“)
- Vznik zaměstnání na částečný pracovní úvazek
- Vzrůstající důležitost hodnot a osobních preferencí ve volbě životního stylu

Druhý pilíř preferenční teorie klade důraz na skutečnost, že ženy jsou různorodou skupinou ve smyslu svých priorit mezi rodinou a zaměstnáním.

Třetí pilíř poukazuje na heterogenitu hodnotových preferencí žen vedoucí ke vzniku konfliktních zájmů mezi skupinami žen.

Čtvrtý pilíř chápe různorodost žen jako hlavní příčinu rozdílných reakcí na sociální politiky moderních společností.

Tyto skutečnosti vedou podle Hakimové k tomu, že v moderní společnosti lze nalézt tři typy žen (Sirovátka, 2006):

A. Ženy orientované na rodinu – 20% žen (variuje mezi 10 až 30%)

- Jejich životní prioritou jsou děti a rodina.

- Nepreferují placenou práci a zaměstnání.
 - Kvalifikaci získaly kvůli svým intelektuálním schopnostem.
 - Počet dětí je ovlivněn sociální politikou státu, bohatstvím rodiny atd.
 - Nereagují na politiku zaměstnanosti.
- B. **Ženy adaptivní** – 60% žen (variuje mezi 40 až 80%)
- Různorodá skupina, do které se řadí ženy, které chtějí spojit práci s rodinou, které jednájí podle okolností a které plánují kariéru.
 - Chtějí pracovat, ale pracovní kariéře nepodřizují vše.
 - Kvalifikaci získaly se záměrem pracovat.
 - Skupina citlivá na sociální politiku státu, na politiku zaměstnanosti a politiku rovných příležitostí.
- C. **Ženy orientované na práci** – 20% žen (variuje mezi 10 až 30%)
- Především bezdětné ženy. Životní prioritou je zaměstnání nebo rovnocenné aktivity jako politika, sport, umění atd.
 - Výrazně se angažují v zaměstnání nebo rovnocenných aktivitách.
 - Velké investice do kvalifikace kvůli zaměstnání nebo jiným aktivitám.
 - Jsou citlivé na ekonomické příležitosti, politické příležitosti, umělecké příležitosti atd.
 - Reagují na sociální/ rodinnou politiku.

Teorie konfliktních preferencí (David Voas)

Teorie konfliktních preferencí Davida Voase vychází z toho, že preference jsou pro redukční proces nesmírně důležitým faktorem. Uznává také, že roli v redukčním procesu hrají i další prvky, jako je přístup k antikoncepci, náklady na výchovu dětí a další skutečnosti. Pro počet dětí v rodině je ale podle Voase klíčové, jaké jsou individuální preference nejen ženy, jak dosud převažoval názor odborníků, ale obou partnerů. Kombinace individuálních preferencí obou partnerů je pro výslednou plodnost páru klíčové, protože tato kombinace generuje podstatně vyšší či nižší úroveň fertility.

Pokud mají partneři rozdílný názor na velikost rodiny, jejich rozhodnutí bude podle Voase záviset na tom, co bude v dané společnosti „normální“ – jak pro pár, tak pro majoritní kulturu. Proto Voas varuje, že pokud budou snahy podporovat rození dětí ve společnostech s nízkou porodností zaměřeny především na ženy, mohou mít jen malý efekt. Kromě opatření, která pro ženy snižují náklady na rození dětí (např. zřizování jeslí, školek, částečné pracovní úvazky), mělo by se také

uvažovat o tom, co může změnit mužské preference, nebo co by zvýšilo pravděpodobnost spíše vyššího počtu dětí než nižšího, pokud dojde v páru ke konfliktu preferencí (Sirovátka, 2006).

2.3 Ideální počet dětí v rodině

Ideální počet dětí v rodině je definován jako počet dětí, které by si respondenti přáli mít bez zřetele k podmínkám, ve kterých by se narodily a vyrůstaly. Jde tedy o nadčasovou kategorii populačního klimatu spíše hypotetického charakteru nezkreslenou tlakem pozdější reality (Fialová, 2000).

Podle výzkumů v roce 2006 se ukazuje, že 45% mladých lidí by si ideálně přálo 2 děti, případně i 3 děti (24% souboru) a jen necelých 10% respondentů si přeje méně než 2 děti. Ale pokud berou respondenti v úvahu veškeré okolnosti jejich života, snižuje se výrazně počet těch, kteří si přejí 3 děti a objevuje se skupina preferujících 1 dítě (15%). Reálný počet dětí je však ještě o poznání nižší a „ideální child gap“ (rozdíl mezi současným počtem dětí a počtem dětí chtěných při ideálních podmínkách) je pak v průměru více než jedno dítě. Prakticky podle výzkumu je realizován poloviční počet dětí proti ideálně preferovanému počtu. Pokud by tedy skutečný počet narozených dětí odpovídal ideálnímu přání respondentů, dosahoval by hodnoty výrazně vyšší než 2 děti a to by zajistilo bezproblémovou reprodukci populace (Sirovátka, Hora, 2008).

Odpovědi ohledně ideálního počtu dětí se ustalují na počtu dvou dětí (tedy na hranici nahrazení generace), to může vypovídat o tom, že na tomto počtu se mohou více odrazit obecné normy než osobní preference. Na mladé lidi může mít i vliv vlastních rodičů, u kterých zažili stav plodnosti pod záchovnou hranicí a takový vzorec pozorovali během celého svého života a proto přizpůsobují ideál této zažité zkušenosti (Sleeboš in Sirovátka, 2006).

Jedním z významných faktorů, který má vliv na představu o ideálním počtu dětí, jsou zkušenosti z dětství a dospívání, především to, zda člověk vyrůstal se sourozenci a s kolika. Dále má na formování těchto představ i velikost rodin vrstevníků a přátel, postoje a názory rodičů a jiných blízkých osob k vícedětným rodinám (Fialová, 2000). Vliv má i to, jakou formu partnerského vztahu jedinec preferuje. V průměru nejnižší ideální počet dětí uvádějí lidé, kteří jako způsob partnerského vztahu upřednostňují celoživotní nesezdané soužití. Nejvíce dětí preferují lidé, kteří chtějí vstoupit do manželství přímo bez předchozího společného soužití (Šťastná, 2007).

Ideální počet dětí se v době, kdy si většina manželů přeje dvě děti, soustřeďuje do pouhých tří variant: na jedno, dvě nebo tři děti. Můžeme zde také rozlišit dvě okrajové skupiny: lidé, kteří chtějí mít jen jedno nebo naopak tři děti (Fialová, 2000).

Dvoudětný systém se u nás vytvořil po druhé světové válce a výrazně ho podpořil i výklad potratového zákona z roku 1958 (již tři děti se považovaly za „více dětí“, rodiny se třemi dětmi se považovaly za „velké“). Dvě děti v rodině se staly v poválečných generacích žen téměř normou. Mít méně a zvláště více dětí se považovalo spíše za atypické. Pro značnou část manželských dvojic představují dvě děti náhradu za oba rodiče (Sirovátka, Hora, 2008). Rozhodnutí o dalším dítěti ovlivňuje často pohlaví dětí. Třetí dítě se rodí často v případě, že první dvě děti jsou stejného pohlaví a rodiče chtějí mít ještě dítě opačného pohlaví (Rabušic, 2001). Tyto třetí děti jsou často plánovány až dodatečně, ne v době kolem sňatku (Sirovátka, Hora, 2008).

2.4 Hodnota dítěte

Dítě představuje pro matku a rodinu určitou psychologickou hodnotu, která se dostává do konkurence s ostatními hodnotami. Každá změna struktury těchto hodnot může mít dopad na populační klima (Pavlík in Kocourková, Rabušic, 2006).

Změny v hodnotě dítěte v rodině jsou produktem snahy o rovné podmínky a šance mužů a žen jak v zaměstnání tak i v rodině. Pro naprostou většinu lidí jsou nejdůležitější životní hodnoty rodina a práce a právě v tomto vzájemném vztahu se mohou v současné době zesilovat rozporné momenty. Sféra práce zaujímá první místo v žebříčku základních hodnot pouze v období před založením rodiny. Sňatek a zejména narození dětí způsobují, že význam práce relativně oslabuje a do popředí se dostává rodina a děti. Hodnota dítěte je v dnešní době vysoká, ale zdaleka není tak absolutní jako v minulosti (Sirovátka, Hora, 2008).

Plození dětí a jejich výchova zabírají mnoho času členů domácnosti. Pokud se tedy manželé rozhodnou, že budou mít děti, srovnávají podle ekonomů psychický užitek z dětí s dalšími aktivitami, které by jinak mohli vykonávat, pokud by si děti nepořídili (Možný, 2001). Ve zjišťovaných hodnotových orientacích v ČR si rodičovství své hlavní postavení stále udržuje bez ohledu na věk, vzdělání a další charakteristiky dotázaných. Ale nyní se obtížněji hledají cesty jejího naplnění (Tuček, 2003).

Dítě představuje emocionální naplnění, je zárukou určitého statusu a je také obranou proti bezvýznamnosti naší vlastní existence. Dává lidskému životu jiný rozměr (Slepičková, 2006). Mít děti a žít s nimi přináší něco radostného, co dospělí lidé vnitřně potřebují, čím lidsky rostou a získávají hlu-

boké vnitřní uspokojení (Matějček, 1986). Rodiče mohou získat od dětí tři druhy užítku (Rabušic, 2001):

- konzumační užitek (emocionální, psychické, mimoekonomické užítky)
- užitek z práce, kterou děti vykonávají
- zajištění rodičů ve stáří

Dnes je možné téměř každou službu, kterou poskytují děti, zakoupit na trhu: zábavu a potěšení z dětí lze nahradit jinými tržními produkty, služby z dětské práce se dají nahradit službami zakoupenými na trhu služeb, děti jako pojistka na stáří nebo v nemoci jsou nahrazovány nemocenským a penzijním pojištěním, dále jsou uspořeny peníze, které by jinak byly vynaloženy na výchovu dětí. I když rodiče nemají peníze a nejsou schopni si zakoupit žádný z uvedených statků, dítě si pořídit mohou. A proto dítě může být atraktivní právě v domácnostech, které mají nízké příjmy (Rabušic, 2001).

Dítě je pro svého rodiče významným druhým, což je osoba danému člověku velmi blízká, která má rozhodující vliv na jeho socializaci a konstrukci jeho identity (Sirovátka, Hora, 2008). Dítě znamená posílení rodinného společenství a přináší radost a zábavu. Je možné někomu lásku věnovat a od někoho ji přijímat. Děti mohou také upevňovat manželství (Matějček, 1986).

I když se děti považují za určitý omezující faktor osobního rozvoje a života rodičů a i když snižují jejich životní úroveň, přesto si převážná většina mladých lidí nedovede život bez dětí představit (Fialová, 2000). Rodičovství je v soudobé české společnosti i přes výrazný růst podílu mladých bezdětných v populaci považováno za jednu ze základních součástí identity člověka, a znamená tak silnou sociální normu. Z mezinárodních evropských srovnání je patrné, že česká společnost klade velký důraz na důležitost rodičovství pro plnohodnotný život dospělého člověka. V roce 1999 souhlasily téměř dvě třetiny české populace v výroku „lidé, kteří nikdy neměli děti, vedou prázdný život“ více než polovina českých mužů a žen (Hašková, 2009).

Zatímco důvodů „pro“ děti je hodně, je důvod „proti“ podle obecného úsudku jen jediný a naprosto rozhodující: sobectví (Matějček, 1986).

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ CHILD GAP

Většinou každá žena má nějakou představu o počtu svých dětí, které by chtěla v budoucnosti mít, ale její konečné rozhodnutí může ovlivnit hodně faktorů – může se jí narodit postižené dítě, její zdravotní stav jí neumožní mít další děti, partner nebude další dítě chtít, žena se s partnerem rozejde, nebude mít dostatek financí, vhodné bydlení... Je mnoho situací, které dokáží toto rozhodnutí o počtu dětí ovlivnit a právě o nich budu psát v této třetí kapitole.

3.1 Vliv ekonomických faktorů na child gap

Na úroveň porodnosti mají mimo jiné také tři výrazné negativní ekonomické faktory. Prvním je finanční nedostupnost bytů pro mladá manželství, druhým je vzestup životních nákladů po narození dítěte a třetím faktorem je rostoucí a ještě více hrozící nezaměstnanost (Hamplová in Fialová, 2000).

Čas věnovaný dětem je drahý a vyjadřuje se termínem „náklady ztracených příležitostí“. Náklady na dítě jsou v různých rodinách odlišné. Například u matky s vysokoškolským vzděláním jsou náklady ztracených příležitostí vysoké – je to ušlá mzda, kterou by matka získávala, kdyby nebyla doma s dítětem, dále je to cena za to, že se nemůže dále rozvíjet v profesi a také nemůže provozovat své zájmy (Rabušic, 2001).

Na rozhodnutí mít (další) dítě působí přímé i nepřímé materiální náklady matky nebo rodiny, které jsou spojeny s narozením dítěte a jeho výchovou. Mezi přímé náklady patří např. potřeba většího bytu, náklady na potraviny i oblečení. (Pavlík in Kocourková, Rabušic, 2006). Přímé náklady hrají významnější roli při rozhodování o narození dalších dětí a nepřímé náklady ovlivňují rozhodování o prvním dítěti. Mezi nepřímé náklady patří např. možnost rodičů sloučit zaměstnání s péčí o dítě a ztráty, které nastanou v důsledku péče o něj (Farková, 2009).

Náklady na pořízení bydlení v České republice jsou jedním z klíčových faktorů, který vede k odkládání společného soužití partnerů a tím i narození dětí (Sirovátka, Hora, 2008). Byty jsou dostupné, ale za ceny, které vysoko převyšují platební schopnost i střední třídy. Rodiny se závislými dětmi se staly skupinou nejvíce ohroženou chudobou v české společnosti (Rychtaříková, 2004).

Jednou z ekonomických záhad je to, že plodnost klesá se stoupajícím příjmem a ekonomickým rozvojem. Vyšší příjmové skupiny mají méně dětí než nižší příjmové skupiny. Vysvětlení může spočívat v tom, že se zvyšujícím se příjmem rodiče požadují kvalitnější děti a proto je celková hodnota dítěte při zvyšujícím se příjmu vyšší, ale výsledný počet dětí je nižší. Pokles plodnosti je v ekonomické teorii změnou, která je způsobena díky tomu, že lidé dávají přednost kvalitě dětí

před kvantitou dětí. Vyšší kvalita dětí vyžaduje více financí investovaných do jejich vzdělání, zdraví a také intenzivnější čas strávený péčí o ně v domácnosti (Rabušic, 2001).

Lidé si mohou vypočítat, kolik činí náklady na jedno dítě, kolik na dvě a kolik na tři a jak s přibývajícím počtem potomstva klesá tzv. životní úroveň. Také důležitou roli hraje to, že od 18. století se rozšiřuje přesvědčení, že rodiče by měli hmotně zabezpečit budoucnost svých dětí. A v dnešní době je téměř nemožné rozptylovat finanční možnosti rodiny na příliš velký počet dětí. (Matějček, 1986). Ekonomicky je poměrně snadné mít jedno dítě, ale mít více než dvě děti je velmi problematické (Esping-Andersen in Sirovátka, Hora, 2008). Jakýkoli pocit socioekonomické a psychologické nejistoty snižuje pravděpodobnost rozhodnutí mít děti (Farková, 2009).

Dnes je silně zakořeněná představa a také je to ekonomicky nezbytné, aby vydělávali a pracovali oba rodiče a to nejde snadno sloučit s více než dvěma dětmi. Překonání normy dvou dětí by vyžadovalo určité změny v životním stylu a to lidé nyní nemají v plánu (Sirovátka, Hora, 2008).

Podle mého názoru má také velký vliv na změnu rozhodnutí o počtu dětí také zkušenost rodičů s prvním dítětem. Starost o dítě poskytne rodičům lepší představu o nárocích, které s sebou péče a výchova dítěte přináší. Dokáží si lépe uvědomit, kolik energie, úsilí a času dítěti musí věnovat a že dítě jejich péči bude potřebovat ještě spoustu dalších let. Jsou si vědomi toho, že s narozením dalšího dítěte se jejich situace nezlepší, ale naopak se může stát horší. Tato představa může vést i k tomu, že rodiče budou oddalovat narození dalšího dítěte nebo se dokonce rozhodnou, že další dítě nechtějí.

3.2 Vliv zaměstnanosti žen na child gap

V situaci, kdy vzdělávací a pracovní systém otevírá ženám a mužům obdobné možnosti uplatnění, ale ženy v případě mateřství na těchto možnostech citelně ztrácejí, pak mateřství odkládají, redukují počet svých dětí a plodnost zůstává dlouhodobě na nízké úrovni (Hašková, 2008).

Někteří autoři upozorňují na skutečnost, že zejména pokud oba partneři pracují na plný úvazek, znamená to méně času, který mohou věnovat rodině i sobě navzájem. A proto otázka jak sladit rodinu a rodičovství se zaměstnáním je předmětem širokých diskuzí v politické i podnikatelské sféře, ve společenských vědách i ve veřejnosti. Harmonizace vztahu mezi rodinou a zaměstnáním je v rukou zaměstnanců (jejich rodin), zaměstnavatelů i sociálního státu (Sirovátka, 2006).

Relativně špatné možnosti kombinovat pracovní a rodinný život, nedostatek pracovní flexibility vstřícné k potřebám rodičů a familiasticky orientovaná rodinná politika, která usiluje o to, aby žena zůstávala s dítětem dlouho dobu v domácnosti a také nedostupná zařízení pro péči o děti

do 3 let, způsobily, že mateřství má v současnosti velký negativní dopad na konkurenceschopnost žen na trhu práce, na jejich ohroženost nezaměstnaností a na jejich aktivitu na pracovním trhu (Křížková, 2008).

Na ženě, která má zaměstnání a spolupodílí se na finančním zajištění rodiny, zůstává výkon většiny domácích prací a hlavní díl péče o děti (Maříková, 2000). Proto česká veřejnost přisuzuje státu značnou odpovědnost za vytváření podmínek pro lepší skloubení zaměstnání a rodiny (Kocourková, Rabušic, 2006).

Česká republika jako stát by měl zvážit délku rodičovské „dovolené“ (resp. tříletou ochrannou lhůtu) jako potenciální diskriminační mechanismus žen v zaměstnaneckých vztazích. Zároveň by měl také výrazně podporovat zřizování kvalitních zařízení institucionální péče o děti do tří let a s pomocí kvóty pro druhého rodiče v rámci rodičovské „dovolené“ podpořit muže ve využití jejich práva na péči (Křížková, 2008). Nyní od roku 2012 došlo ke změně vyplácení rodičovského příspěvku. Touto změnou se stát snaží pomoci rodičům lépe skloubit pracovní možnosti s mateřstvím. Rodič, který se stará celodenně o dítě, má nárok na příspěvek, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte. Rodič si může volit výši příspěvku a tuto volbu může jedenkrát za tři měsíce měnit. Jeho další příjem není sledován, může si výdělečnou činností zlepšovat sociální situaci rodiny (Integrovaný portál MPSV, 2011).

V posledních letech byl v několika zemích na základě prověřených analýz zjištěn pozitivní vliv vzdělání na narození dětí vyššího pořadí. Toto zjištění je vysvětlováno na základě příjmu, protože vzdělanější ženy obsazují lépe placená pracovní místa a díky tomu více přispívají do rodinného rozpočtu a nemají tak problém s financováním větší rodiny (Šťastná, 2007). A v dnešní době má vysokoškolské vzdělání více žen než mužů (Prokop, 2012).

Podle Castlese je negativní vztah mezi porodností a účastí na pracovním trhu minulostí. Nejvyšší míry porodnosti jsou dnes totiž právě v těch státech, kde je nejvyšší i vzdělanost a zaměstnanost žen (Castles in Sirovátka, 2006). Tento vztah, kdy je s vyšší mírou zaměstnanosti žen spojena vyšší míra plodnosti potvrzuje také vysoká zaměstnanost švédských, britských a francouzských žen (Höhne in Křížková, 2008). Ženy si už nedovedou představit návrat do ekonomické závislosti. Situace ekonomické samostatnosti jim přináší větší míru uspokojení, vyšší sebevědomí a větší sebe-realizaci (Farková, 2009).

Mezinárodní výzkumy ukazují, že nízká plodnost (pod kritickou hranici 1,5 dětí na ženu) se dlouhodobě udržuje právě v těch evropských zemích, ve kterých je kombinování pracovního a rodinného života obtížné a mateřství znamená významné omezení genderové rovnosti a participace žen na trhu práce. Mezi tyto země patří například Německo, Rakousko, Itálie a Španělsko. Naopak

v těch státech, které jsou známy vysokou podporou genderové rovnosti v rámci rodinné politiky, fertilita pod kritickou hranici neklesá. Mezi tyto státy patří například skandinávské země, Francie, Belgie a Nizozemí (Hašková, 2008).

Na zaměstnanost českých žen má rodičovství výrazný negativní vliv. V ČR je zaměstnáno jen přibližně 17% matek s nejmladším dítětem do tří let věku, 37% žen s nejmladším dítětem od tří do pěti let a téměř 70% žen, jejichž nejmladšímu dítěti je šest až 14 let (Höhne in Křížková, 2008).

Ke snadnějšímu skloubení pracovních a rodinných povinností žen by přispělo vyšší zapojení jejich partnerů v domácí sféře, flexibilnější možnosti ve sféře pracovní, také by se nemělo zapomínat na zajištění lepší dostupnosti služeb péče o děti, ať formou institucionálních zařízení nebo prostřednictvím péče jiných osob (Höhne in Křížková, 2008).

Další možností, jak požadavky obou sfér uspokojit je zkrácený pracovní úvazek alespoň jednoho z partnerů. Ten by preferovala většina rodičů v době, kdy mají předškolní děti (60% žen a 57% mužů) a tato preference trvá u zhruba 50% žen i mužů i v období, kdy nejmladší dítě začne chodit do školy (Sirovátka, Hora, 2008).

Mladí lidé chtějí mít možnost zakládat rodiny a přitom současně realizovat svou pracovní dráhu (Sirovátka, Hora, 2008).

3.3 Vliv rodinné politiky na child gap

Jistě platí, že touha mít děti je zcela soukromá záležitost každého člověka. Ale politika by měla nabídnout a zajistit lidem takové podmínky, které vytvoří ve společnosti prorodinné klima, se zvláštním ohledem na mladé rodiče (Špidla in Křížková, 2008).

Můžeme říci, že rodinná (sociální) politika má určitý vliv na utváření životních šancí a životních strategií členů rodin v (post)moderní společnosti. Nejvyšší zájem je ovšem dnes zaměřený na vliv sociální (rodinné) politiky na rodinné chování (zejména na fertilitu) a pracovní participaci (Sirovátka, 2006).

Společnost s nízkou porodností je jiná už tím, že se následně mění i její věková struktura (Možný, 2006). Reprodukční procesy se v současnosti dostaly i do centra pozornosti evropských politiků, protože jejich změny se dotýkají zavedených sociálních a ekonomických struktur a tak hrozí narušení jejich úrovně a stability. Různorodá vysvětlení, proč se v celé Evropě rodí méně dětí, než by bylo třeba, však nenabízejí jednoznačné návody na řešení, a tak i v oblasti názorů na příslušná politická opatření existují různé náhledy na to, co (a zdali vůbec) by měla veřejná politika ve vztahu k plození a rodině dělat (Sirovátka, 2006).

V současnosti se rodinná politika v jednotlivých členských zemích Evropské unie značně liší. Rozdíly panují především v délce mateřské, otcovské a rodičovské a ve výši případně vyplácených finančních dávek či příspěvků (Špidla in Křížková, 2008).

Podle Bernardiho by měl existovat balíček obsahující politiku bydlení, péče o děti a politiku flexibilní pracovní doby (Bernardi in Sirovátka, 2006).

V České republice je sociální politika založena na vyloučení matek z trhu práce na dlouhou dobu a rodičovství není pro společnost hodnotou, ale ženy jsou za ně penalizovány (Křížková, 2008). Pokud chce žena budovat svou kariéru, potřebuje získat určité postavení ještě před narozením prvního dítěte (Fialová, 2000).

Čeští zaměstnavatelé znevýhodňují rodiče (zejména ženy) tím, že nenabízejí většinou téměř žádné alternativy k plnému úvazku s pevně danou pracovní dobou, které by umožnily kombinovat péči o děti se zaměstnáním např. v době postupného návratu rodiče na trh práce po rodičovské „dovolené“ (Vohlídalová in Křížková, 2008).

V ČR jsou částečné pracovní úvazky finančně nevýhodné, proto jsou ženy nuceny přijímat plné úvazky. V této souvislosti se jeví jako důležitější podpora pružné pracovní doby a podpora dětských zařízení (Kocourková, Rabušic, 2006). Nedostatek míst veřejné péče o děti je jedním z klíčových faktorů nízké porodnosti v České republice. Ženy, které považují kapacitu těchto zařízení za nedostatečnou, na jedné straně někdy urychlují narození druhého dítěte a tím se snaží snížit náklady příležitosti, ale na druhé straně mohou také tyto ženy na narození dalších dětí rezignovat (Sirovátka, Hora, 2008).

Mladé rodiny v dobách socialismu bývaly zpravidla v těžší finanční situaci než nyní, ale existoval stát, který jim garantoval pomoc ve výrazně větším rozsahu než nyní – tím, že neexistovala nezaměstnanost, byla možnost vzít si výhodnou novomanželskou půjčku, mladé rodiny měly větší šanci získat vlastní byt, dále byla běžná rodinná výpomoc od starších generací (Šalamounová in Kocourková, 2006). V roce 2002 klesla reálná podpora státu úplné rodině se dvěma dětmi na necelou jednu třetinu v porovnání se situací v roce 1989 (Rychtaříková, 2004). V dnešní době jsou mladí lidé vedeni více k samostatnosti a tak si spíše uvědomují závažnost rozhodnutí založit rodinu (Kocourková, Rabušic, 2006). Mladá generace si uvědomuje, že hlavní zodpovědnost za život svůj i svých dětí nese právě ona sama (Fialová, 2000).

V dnešní době by se rodinná politika měla zaměřit na dva hlavní problémy, které přímo souvisí s rozhodováním o založení rodiny: pokles životní úrovně rodiny po narození dítěte a volba mezi dítětem a pracovní kariérou. Oba problémy se dotýkají stále více středně příjmových kategorií rodin

a žen s vyšším vzděláním, protože pro ně rodičovství představuje větší ztrátu výdělku a jsou ohroženy ztrátou zaměstnáním. Rodinná politika by měla spočívat v dlouhodobém rozvoji různých forem podpory, které by měly odrážet různé potřeby všech rodin (Kocourková, Rabušic, 2006).

Výsledky mezinárodního srovnání ukázaly, že větší důvěru v účinnost pronatalitních opatření má veřejnost ve státech východní Evropy, což můžeme považovat i za důsledek nižší životní úrovně. Vliv pronatalitních opatření na individuální rozhodování nelze přeceňovat. Nicméně mohou být významné, pokud jejich cílem bude umožnit lidem mít tolik dětí, kolik plánovali a nebude cílem snaha reprodukční plány lidí ovlivnit. Tento přístup by mohl přispět ke zvýšení plodnosti dětí druhého pořadí (Kocourková, Rabušic, 2006).

Česká republika patří mezi země, pro které je charakteristický zatím velký rozdíl mezi úhrnnou plodností a očekávanou konečnou plodností. Ve výzkumu se ukázalo, že čím je nesoulad mezi skutečnou a očekávanou úrovní plodnosti větší, tím je vyšší podpora veřejnosti pro opatření rodinné politiky. Proto se můžeme domnívat, že v České republice existují překážky, které brání mladým lidem realizovat své reprodukční plány a že tyto překážky by bylo možné do určité míry eliminovat přijetím vhodných opatření (Kocourková, Rabušic, 2006).

Bernardi uvádí dvě obecná ponaučení: neexistuje světově platná nejlepší politika snižování child gap a jediná samostatná nejlepší politika child gap pravděpodobně neodstraní (Bernardi in Sirovátka, 2006). Současně můžeme snadno vystopovat souvislost mezi mírou porodnosti a účinnou politikou rovnováhy s ohledem na profesní a rodinný život. Konkrétně – země, které uplatňují takovou politiku, dosahují vyšší míry porodnosti, vyšší míry zapojení žen na trhu práce a konečně také vyšší míry celkově zaměstnanosti (Špidla in Křížková, 2008).

Je důležité, aby si česká společnost uvědomila závažnost problematiky extrémně nízké plodnosti, jejích důsledků a pochopila, že má smysl investovat do narození dětí (Rychtaříková, 2004).

3.4 Vliv dalších faktorů na child gap

Vliv preferencí a kultury

Rozhodnutí o tom, kolik lidé budou mít dětí, se děje individuálně, dále v prostředí rodiny a je také ovlivněno existujícím kulturním a socioekonomickým prostředím (Rabušic, 2001). Materiální náklady se často považují za nejdůležitější faktor ovlivňující populační klima, to však nemusí být správný předpoklad. Může to být také omezení volného času a společenského, sportovního i kulturního vyžití, emancipace žen, omezení možnosti dalšího vzdělávání, cestování, seberealizace nevázaná na rodinu apod. (Pavlík in Kocourková, Rabušic, 2006).

Změny v plodnosti podle některých autorů souvisejí s odklonem západních společností od materialistických hodnot směrem k duchovní sféře, směrem od peněz ke vzdělávání, duchovním a kulturním hodnotám (Farková, 2009). Lidé se přiklání k post-materiálním hodnotám jako jsou svoboda a individuální zájmy (Sirovátka, Hora, 2008).

Vliv manželství a partnerství

Obecným trendem, který vznikl v 90. letech minulého století je pokles sňatečnosti v ČR, který je ale možné vysvětlit spíše odkládáním sňatků do pozdějšího věku a ne poklesem významu manželství (Sirovátka, Hora, 2008). Dnes jsou oproti minulosti častější nesezdaná soužití, která v ČR nejsou ale tak významná jako v západní a severní Evropě. V těchto neformálních svazcích se rodí méně dětí (Rychtaříková, 2004). Nesezdané páry se rozcházejí pětkrát častěji než páry manželské a po narození dítěte se rozcházejí dvakrát více párů nesezdaných než manželských (Prokop, 2012).

Z českých demografických analýz je jasné, že rozhodujícím faktorem pro současnou nízkou plodnost je nízká sňatečnost. Demografové se domnívají, že pokud nedojde k jejímu zvýšení, nezvýší se ani počty narozených dětí (Rabušic, 2001).

Zvláště vzdělané ženy jsou nositelkami nových modelů rodinného chování. Mají vyšší nároky nejen na profesi, ale i na partnera (Tuček, 2003). Jedním z dalších vysvětlení vysoké úrovně child gap je proto poměrně velký podíl osob bez partnera (Sirovátka, Hora, 2008). Obavy z toho, zda se ženě podaří otěhotnět, rostou přímo úměrně s věkem. Do složité situace se dostávají stále více ženy, které otěhotnění odkládají až po studiu a stabilizaci v profesi. Stává se, že jejich dlouholetý vztah s partnerem skončí. Tyto ženy, které přesáhly věk třiceti let a hledají nového partnera, mají horší výběr a je na nich často vidět určitá zoufalost z tikajících biologických hodin (Fifková in Kramulová, 2010a).

Vliv nedobrovolné bezdětnosti

Dnes se do centra pozornosti dostává v konečné plodnosti také neviditelná složka nerealizované plodnosti – situace, kdy žena dítě chce, ale z nějakého důvodu nemůže (Pakosta, 2009). Zatímco v západních společnostech se porodnost pohybuje pod hranicí prosté reprodukce a stoupá počet těch, kteří jsou dobrovolně celý život bezdětní, počet párů, které jejich touha po dítěti přivádí do ordinací specializovaných lékařů, se zvyšuje. Problémy s biologickou reprodukcí jsou diagnostikovány u 10-15% párů a odborníci předpokládají, že toto číslo bude postupem času vyšší.

V současné době se celosvětová neplodnost týká 60-80 miliónu lidí na celém světě a polovina z nich zůstává bezdětnými (Slepičková, 2006). Ženy ze střední, vyšší třídy, ženy budující kariéru, touží otěhotnět a nedaří se jim to. Chtějí otěhotnět za jakýchkoli podmínek, pomocí umělého oplodnění, inseminace nebo donošení plodu jinou ženou (Lánská, 2008).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU

V literatuře jsem objevila výzkum child gap z roku 2006, který potvrdil, že současné rodiny v ekonomicky rozvinutých zemích, mají méně dětí, než by si přály mít (Sirovátka, Hora, 2008). Výsledky tohoto výzkumu mě zaujaly a proto jsem se rozhodla zmapovat míru child gap ve Zlínském kraji a zjistit, kolik dětí považují ženy za ideální a co ovlivňuje ženy při rozhodování o jejich počtu dětí. Dnešní míra úhrnné plodnosti nejen v České republice, ale i v jiných zemích, je tak nízká, že je pod hodnotou prostého zachování reprodukce populace. Podle mého názoru je toto zjištění alarmující a proto je důležité se o tento problém zajímat.

Výzkumný problém:

Jaký je reálný a ideální child gap rodičů ve Zlínském kraji? Co ovlivňuje ženy při rozhodování o počtu dětí v rodině?

Ve výzkumu bude child gap vnímán jako:

- Ideální child gap – je rozdíl mezi ideálním počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají.
- Reálný child gap – rozdíl mezi v současných podmínkách chtěným počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají.

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumu je zjistit, co ovlivňuje ženy při rozhodování o počtu dětí v rodině a zmapovat reálný a ideální child gap rodičů ve Zlínském kraji.

Cíl výzkumu jsem dále specifikovala pomocí dílčích cílů:

- zjistit reálný a ideální child gap rodičů ve věku 25 až 35 let
- zjistit ideální child gap rodičů ve věku 50 až 60 let
- zjistit aspekty ovlivňující ideální child gap a ideální počet dětí
- zjistit okolnosti, které nejvíce ovlivňují rozhodnutí ženy o počtu dítěte
- zjistit, které faktory jsou pro ženy při rozhodování o počtu dětí důležité
- zjistit, jaká je představa žen o ideálním počtu dětí v rodině

Výzkumné otázky:

- Jaký je ideální a reálný child gap respondentů ve věku 25-35 let?
- Jaký je ideální child gap respondentů ve věku 50-60 let?

- Jaké okolnosti hrají u respondentů největší roli při rozhodování o počtu dětí v rodině?
- Jaký počet dětí považují ženy nejčastěji za ideální a z jakého důvodu?
- Jaké faktory mají vliv na reálný počet dětí?
- Je rozdíl mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let?
- Jaké jsou rozdíly mezi počtem dětí, které považují za ideální ženy ve věku 25-35 let a počtem dětí, které považují za ideální ženy ve věku 50-60 let?
- Jaké jsou rozdíly mezi ideálním počtem dětí z pohledu věřících a nevěřících žen?
- Je rozdíl mezi počtem dětí, které považují za ideální ženy s nižším vzděláním (základní škola, učiliště) a počtem dětí, které považují za ideální ženy s vyšším vzděláním (střední škola, vysoká škola)?
- Je rozdíl mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním (základní škola, učiliště) a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním (střední škola, vysoká škola)?
- Je rozdíl mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen?

4.1 HYPOTÉZY

H₁₀: Mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let neexistují významné rozdíly.

H_{1A}: Mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let existují významné rozdíly.

H₂₀: Mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let neexistují významné rozdíly.

H_{2A}: Mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let existují významné rozdíly.

H₃₀: Mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním neexistují významné rozdíly.

H_{3A}: Mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním existují významné rozdíly.

H₄₀: Mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen neexistují významné rozdíly.

H_{4A}: Mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen existují významné rozdíly.

H₅₀: Mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem dětí nevěřících žen neexistují významné rozdíly.

H_{5A}: Mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem dětí nevěřících žen existují významné rozdíly.

H₆₀: Mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a ideálním počtem dětí žen s vyšším vzděláním neexistují významné rozdíly.

H_{6A}: Mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a ideálním počtem dětí žen s vyšším vzděláním existují významné rozdíly.

5 POJETÍ VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem si zvolila smíšený výzkum – kvantitativní i kvalitativní.

- **Kvantitativní výzkum** je jedním ze základních druhů pedagogického výzkumu, jeho smysl spočívá v získání dat, které lze zpracovat kvantitativními postupy. Jde o výzkum, ve kterém výzkumník měří předem definované pedagogické objekty a jevy. Měřením se rozumí systematické přiřazování čísel zkoumaným objektům, vlastnostem a jevům (Švec, 2006).

- **Kvalitativní výzkum** uvádí zjištění ve slovní podobě. Jde o popis, který je výstižný a podrobný. Výzkumníka zajímá konkrétní případ a výzkum je podrobným popisem tohoto případu. Cílem je hluboké proniknutí do daného případu a objevení nových souvislostí, které se hromadným výzkumem nedají odhalit (Gavora, 2000).

Myslím si, že spojením kvantitativního s kvalitativním výzkumem lze lépe využít přednosti, které jednotlivé výzkumy nabízejí.

Prostřednictvím kvantitativního výzkumu jsem získala data od velkého počtu respondentů, což mi umožnilo zmapovat problematiku child gap, získat představu o reálném a ideálním počtu dětí od více žen, získaná data jsem mohla zpracovat kvantitativními postupy. Jelikož jsem data získala od dvou skupin žen, mohla jsem je mezi sebou také porovnávat.

Kvalitativní výzkum mi umožnil nahlédnout na každou ženu - maminku individuálně, dovolil mi poznat její konkrétní situaci, seznámit se s jejími názory a dozvědět se, jaké okolnosti ji nejvíce ovlivňují při rozhodování o počtu dětí.

6 METODY SBĚRU DAT VÝZKUMU

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru.

6.1 Dotazník

Mezi výhody dotazníku patří to, že dovoluje rychlý a ekonomický sběr dat od velkého počtu respondentů a právě proto jsem si ho zvolila (Chráška, 2007). V dotazníku, který jsem pro můj výzkum vytvořila, jsem využila položky uzavřené i otevřené. U otevřených položek respondent odpovídá sám a u položek uzavřených vybírá z nabídnutých odpovědí.

Ve výzkumu srovnávám child gap u dvou skupin žen a to u žen ve věku 25-35 let a u žen ve věku 50-60 let, z toho důvodu využiji dva dotazníky.

- **První dotazník**, který je určen pro ženy ve věku 25-35 let, je sestaven z 16 položek. 13 z nich je uzavřených, respondenti vybírají jednu z nabídnutých odpovědí, 2 položky jsou otevřené. Jednu z položek tvoří tzv. škálová položka. U škálových položek respondent odpovídá tak, že vybírá určitý bod na předložené škále (viz. Příloha P I).
- **Druhý dotazník**, který je určen pro ženy ve věku 50-60 let, je sestaven z 11 položek. 9 z nich je uzavřených a 2 jsou otevřené. Jedna z položek je škálová položka (viz. Příloha P II).

Dotazníkové metodě je vytýkáno, že nezjišťuje to, jaké dotazované osoby skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe vidí, nebo chtějí, aby byli viděni (Chráška, 2007). Proto jsem zvolila další metodu a to polostrukturovaný rozhovor.

6.2 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor vyžaduje určitý plán, který specifikuje okruhy otázek, na které účastníci odpovídají. Výhodou je to, že můžeme zaměřovat pořadí otázek, klást doplňující otázky a taky si nechat upřesnit a vysvětlit odpovědi dotazovaného (Miovský, 2006).

Otázky pro polostrukturovaný rozhovor:

1. Jste vdaná? Jak dlouho? Kde bydlíte? Jaké je Vaše vzdělání? Kolik máte sourozenců? Jaké je Vaše zaměstnání?
2. Kolik máte dětí? V kolika letech jste je přivedla na svět?

3. Co pro Vás znamená mít x dětí?
4. Kolik dětí byste chtěla mít celkem? Z jakého důvodu chcete mít tento počet dětí?
5. Jakou roli sehrál v rozhodování partner?
6. Jaký vliv na rozhodnutí o počtu Vašich dětí má stav Vašeho bydlení?
7. Jaký vliv má na toto rozhodnutí Vaše zaměstnání?
8. Jaký vliv mají na toto rozhodnutí ekonomické faktory?
9. Jaký vliv má na toto rozhodnutí Vaše původní rodinné prostředí?
10. Mít dítě je nejen ekonomicky, ale také časově a psychicky náročné, jakou roli to hraje při Vašem rozhodování o počtu dětí?
11. Které změny byste ráda přivítala v rodinné politice České republiky?
12. Jaké jsou Vaše další plány spojené s dětmi?
 - Plánujete ještě další dítě? Pokud ano, jaké důvody Vás vedou k tomuto rozhodnutí?
 - Pokud ne, jaké důvody Vás vedou k tomuto rozhodnutí?
 - Jaké podmínky by se musely změnit, abyste chtěla mít další dítě?
13. Jaký počet dětí považujete za ideální? Z jakého důvodu považujete tento počet dětí za ideální?

7 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jedná se o dva výzkumné soubory. První výzkumný soubor je tvořen 200 respondenty – 100 ženami ve věku 25-35 let a 100 ženami ve věku 50-60 let ze Zlínského kraje. Druhý výzkumný soubor je složen z 5 žen, se kterými jsem uskutečnila polostrukturovaný rozhovor.

První skupinu žen ve věku 25-35 let jsem vybrala z důvodu, že můžeme předpokládat, že lidé v tomto věku část natalitních plánů již realizovali a že má většina z nich představu o svém současném a budoucím rodinném životě (Sirovátka, Hora, 2008).

Druhou skupinu žen ve věku 50-60 let jsem vybrala z důvodu, že jejich plodné období bylo ukončeno. Demografové plodné období ženy ve svých statistikách vyjadřují jako období věku od 15 do 49 let. Reálně se ale děti rodí ženám především mezi 18 a 40 lety (Rabušic, 2001).

Pro výzkum jsem si zvolila kvótní výběr. Znaky, podle kterých jsem vyhledávala respondenty jsou: pohlaví – ženy, bydliště – Zlínský kraj, věk: 25-35 let, dále 50-60 let. Jedná se o záměrný výběr, ve kterém vybraný vzorek nebude reprezentativní.

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem si zvolila 5 žen, které mají minimálně jedno dítě a jsou ve věku od 25 do 35 let.

7.1 Charakteristika výzkumného souboru

Respondenti, kteří vyplnili dotazník, jsou rozděleni na 2 skupiny:

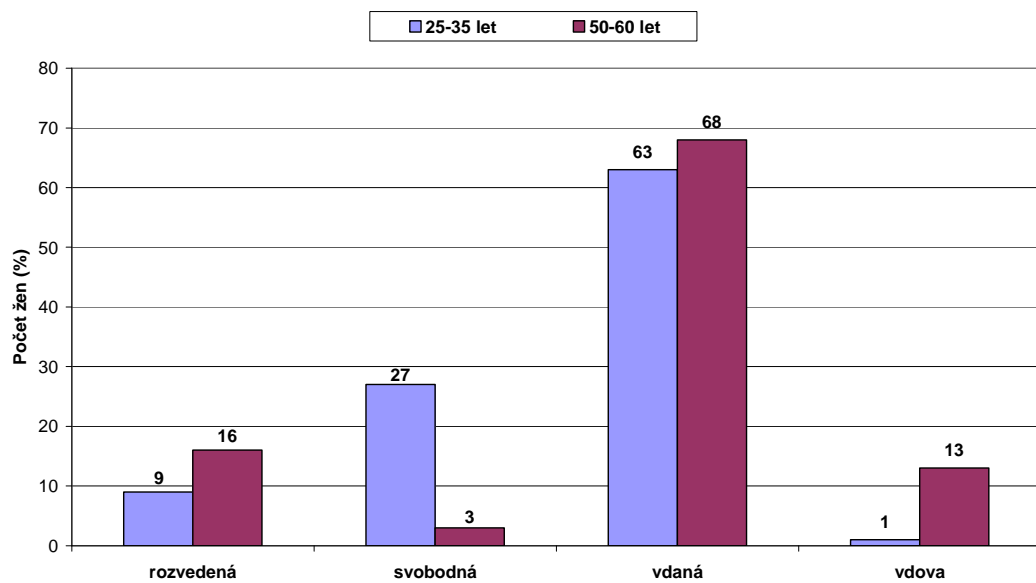
Charakteristika respondentů ve věku 25-35 let:

Tuto skupinu tvoří 100 žen ve věku 25-35 let, konkrétně ve věku 25-30 let je 39%, ve věku 31-35 let je 61%. Ze 100 žen je 63 vdaných, 27 svobodných, 9 rozvedených a 1 vdova. Celkem 73% žen bydlí v rodinném domě, 16% ve vlastním bytě a 11% v nájemním bytě.

Charakteristika respondentů ve věku 50-60 let:

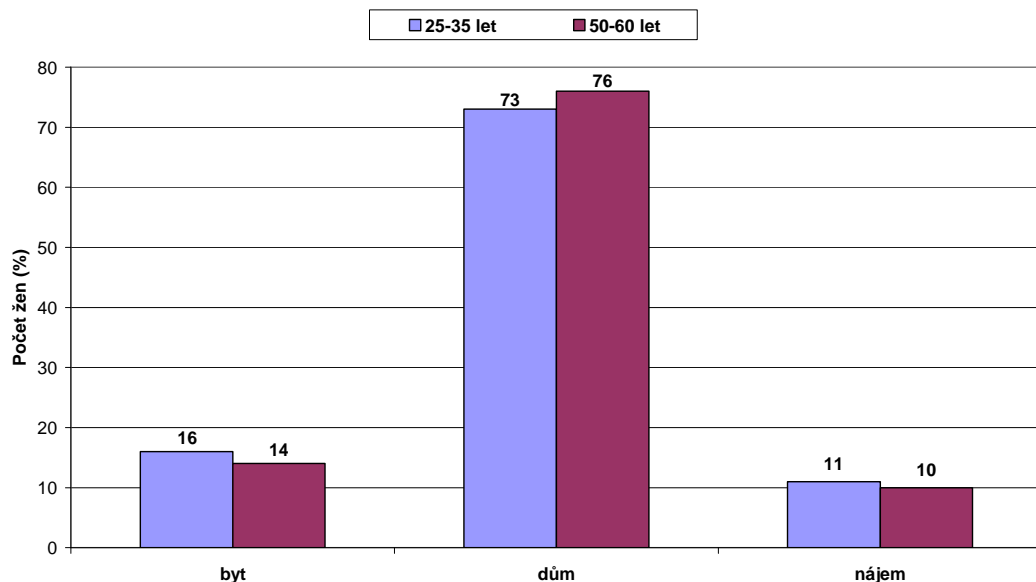
Tato skupina je složena ze 100 žen ve věku 50-60 let, konkrétně ve věku 50-55 let je 62%, ve věku 56-60 let je 38%. Ze 100 žen je 68 vdaných, 16 svobodných, 13 rozvedených a 3 vdovy. Celkem 76% žen bydlí v rodinném domě, 14% ve vlastním bytě a 10% v nájemním bytě.

Pro přehlednost uvádím charakteristiku respondentů pomocí grafů:

Otázka: Jaký je Váš stav?

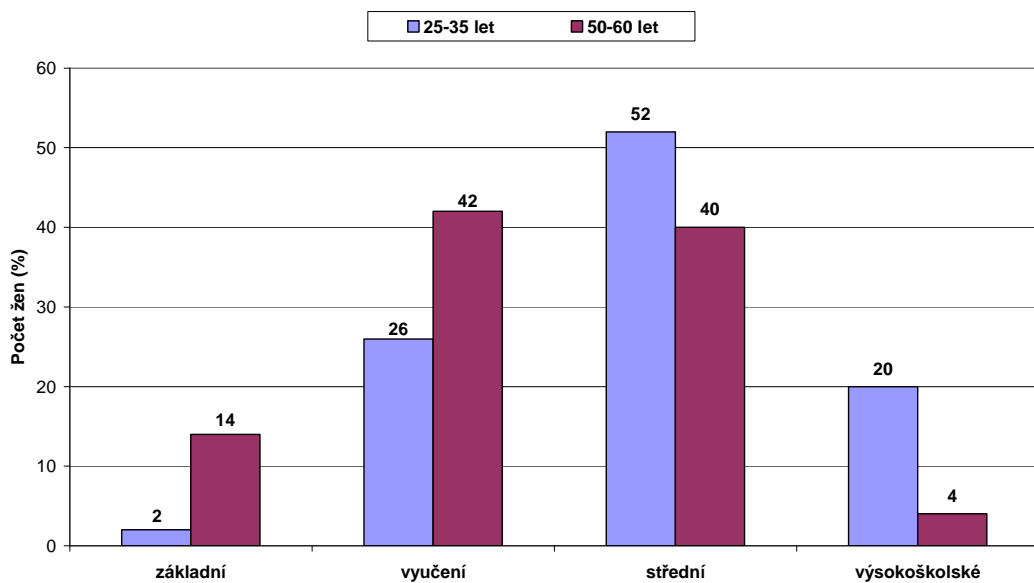
Obr. 1 Porovnání společenského stavu žen v obou kategoriích

Nejvíce žen v obou skupinách uvedlo, že jsou vdané (63 a 68%). Rozdíly můžeme najít u položky svobodná, kdy skupina respondentů ve věku 25-35 let převyšuje, to může být dáno tím, že se manželství odkládá do vyššího věku. Naopak u stavu vdova převyšuje skupina respondentů ve věku 50-60 let.

Otázka: Kde bydlíte?

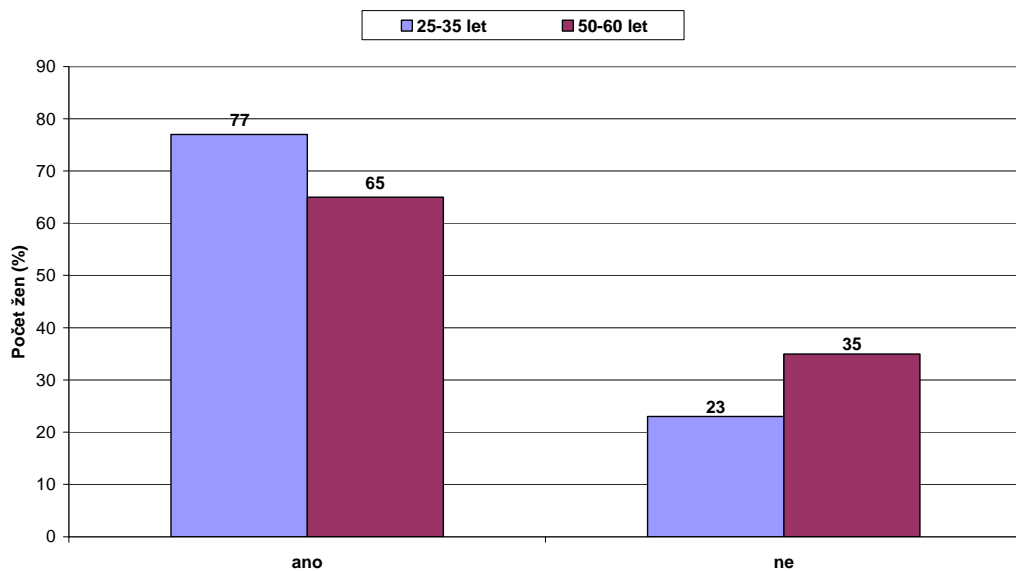
Obr. 2 Porovnání stavu bydlení žen v obou kategoriích

Situace bydlení je téměř stejná v obou kategoriích, nejvíce žen bydlí v rodinném domě (73% a 76%). Byt vlastní 16% u mladší generace a 14% u starší generace. Nejméně žen užívá bytu, za který platí nájem (11% a 10%).

Otázka: Jaké je Vaše vzdělání?

Obr. 3 Porovnání stavu vzdělání u žen v obou kategoriích

U mladší generace převládá střední vzdělání (52%), poté vyučení (26%). Vysokoškolské vzdělání převyšuje u skupiny ve věku 25-35 let (20%) nad skupinou ve věku 50-60 let (4%). Naopak základní vzdělání má více žen starší generace (14%).

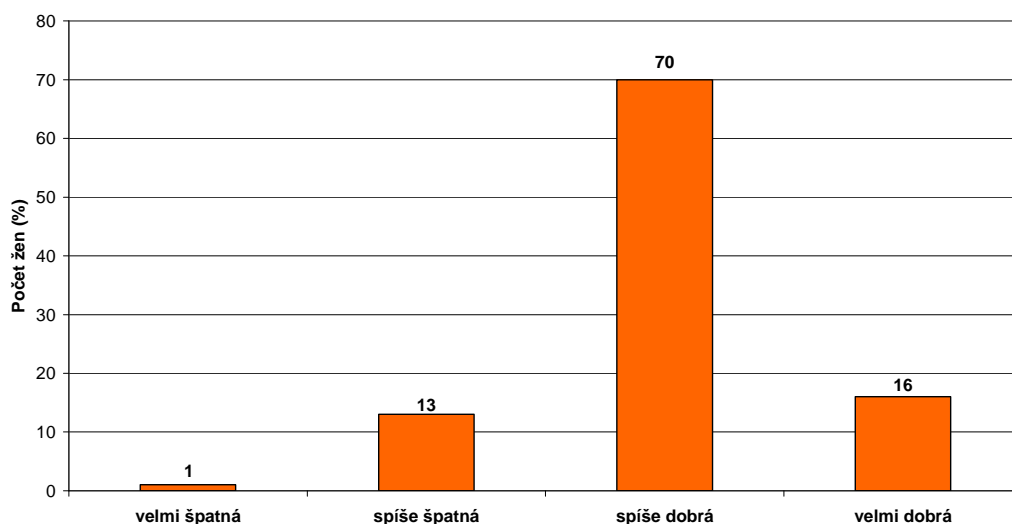
Otázka: Jste věřící?

Obr. 4 Stav víry u žen v obou kategoriích

Většina žen v obou kategoriích je věřící, více věřících žen je ve věku 25-35 let (77%). Nevěřících žen se vyskytuje více ve skupině 50-60 let (35%).

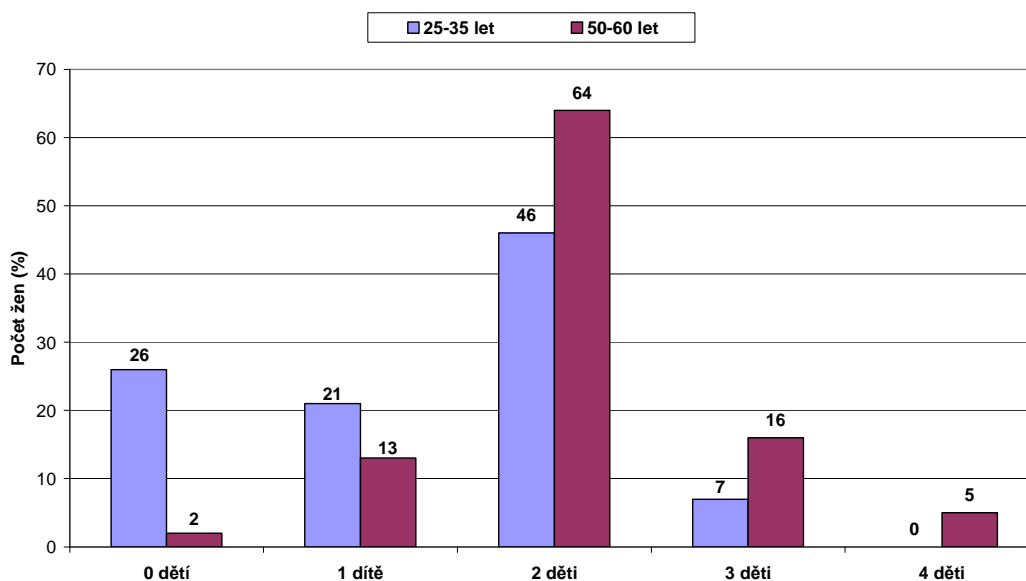
Otázka: Jaká je Vaše životní úroveň?

Na tuto otázku odpovídaly pouze ženy ve věku 25-35 let. Dotazník, který vyplňovali respondenti ve věku 50-60 let, tuto otázku neobsahoval, protože jsem tuto informaci nepovažovala za podstatnou.

Obr. 5 Životní úroveň žen ve věkové kategorii 25-35 let

Nejvíce žen uvedlo, že jejich životní úroveň je spíše dobrá (70%), 16% respondentů dokonce považuje svou úroveň za velmi dobrou. Za spíše špatnou životní úroveň označilo 13% žen a pouze 1% respondentů se domnívá, že je jeho úroveň velmi špatná.

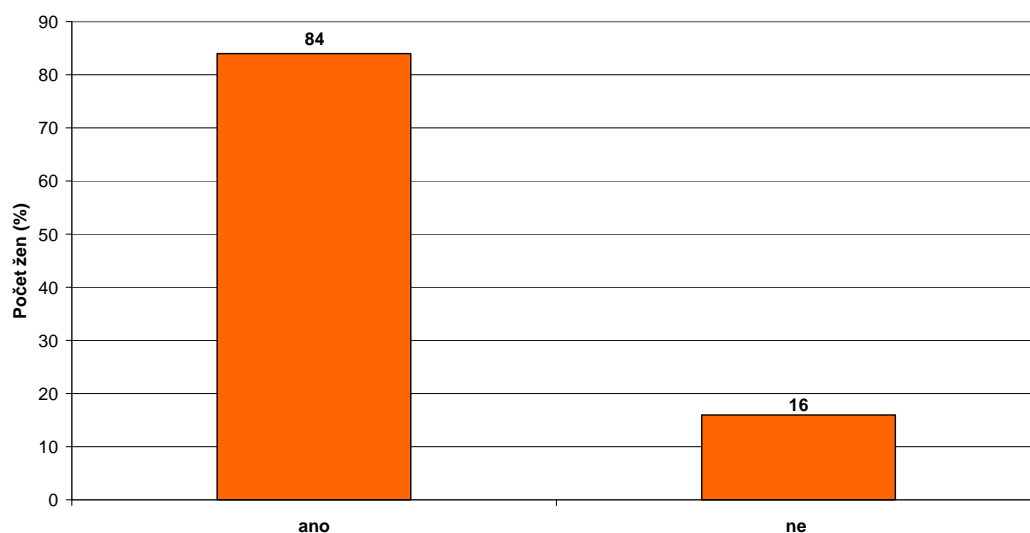
Otázka: Kolik máte dětí?

Obr. 6 Porovnání počtu dětí u žen v obou kategoriích

Nejvíce procent dosáhl počet 2 dětí, kdy tento počet uvedlo 64% žen ve věku 50-60 let a 46% žen ve věku 25-35 let. U této mladší skupiny dále převládá bezdětnost (26%), poté 1 dítě (21%) a 7% uvedlo, že má 3 děti. Ve starší skupině má 16% žen 3 děti a 5% 4 děti.

Otázka: Máte stálého partnera?

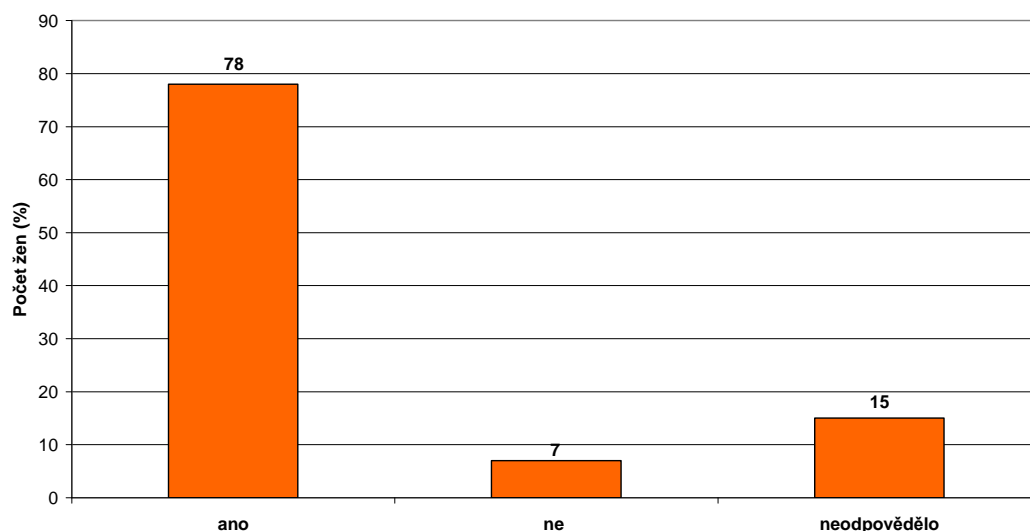
Na tuto otázku odpovídaly pouze ženy ve věku 25-35 let.

Obr. 7 Stálý partner u žen ve věkové kategorii 25-35 let

Většina žen (84%) má stálého partnera, 16% respondentů je bez stálého partnera.

Otázka: Žijete s partnerem v jedné domácnosti?

Obr. 8 Bydlení s partnerem v jedné domácnosti u žen ve věkové kategorii 25-35 let

S partnerem bydlí společně 78% žen, 7% nežije s partnerem a 15% žen neodpovědělo (z toho důvodu, že nemají partnera nebo nechtěly odpovědět).

○ **Charakteristika žen, se kterými jsem uskutečnila polostrukturovaný rozhovor:**

Charakteristika maminky Jany (rozhovor č. 1)

Paní Jana má 29 let, je vdaná 7 let, má vysokoškolské vzdělání, pracovala jako vychovatelka. Její rodina bydlí společně s prarodiči v rodinném domě. S manželem vychovávají tři děti – Šimonka (6 let), Tomáška (4 roky) a Lukáška (10 měsíců). Paní Jana má 2 bratry.

Charakteristika maminky Lucie (rozhovor č. 2)

Paní Lucie má 31 let, je vdaná půl roku, má vysokoškolské vzdělání. Má dceru Justýnku (2 roky), bydlí v dvougeneračním rodinném domě. Nyní je na rodičovské dovolené, dříve pracovala jako administrativní pracovník. Má 2 sourozence.

Charakteristika maminky Lenky (rozhovor č. 3)

Paní Lenka má 27 let, je vdaná téměř 4 roky. Bydlí v rodinném domě, který si postavili společně s manželem. Vystudovala střední školu, před nástupem na mateřskou dovolenou pracovala v pekárně. Má 2 děti – Karolínku (2,5 let) a Filípku (1 rok). Má 1 sourozence.

Charakteristika maminky Petry (rozhovor č. 4)

Slečna Petra má 26 let, není vdaná, ale svatbu plánuje tento rok. Bydlí s přítelem v bytě a starají se o 4 měsíčního Pavlíka. Vystudovala střední školu, před nástupem na mateřskou dovolenou pracovala jako prodavačka. Má jednu sestru.

Charakteristika maminky Věry (rozhovor č. 5)

Paní Věra má 35 let, je vdaná 12 let. Bydlí v rodinném domě, který si s manželem postavili, když mladší dceře byly tři roky. Věra je vyučená prodavačka, jako prodavačka i pracovala, ale nyní se stará o šestiletou dceru, která má bezlepkovou dietu. S manželem mají 2 dcery: Vendulku-13 let a Gábinku-6 let.

Ve výzkumu jsem uvedla fiktivní jména.

8 PRŮBĚH VÝZKUMU

8.1 Sběr dat

Dotazník může být předán respondentům třemi způsoby: rozesláním poštou, osobně nebo prostřednictvím dalších osob (Chráška, 2007). Já jsem si vybrala druhý a třetí způsob, data jsem sbírala osobně nebo jsem požádala o pomoc své známé. Začátkem února jsem rozdala první dotazníky a poslední dotazníky jsem získala začátkem března. Jelikož jsem u každého vyplnění dotazníku byla já osobně nebo moji kamarádi a hned po vyplnění respondentem byl dotazník navrácen, byla návratnost 100%. Každá žena dostlala nejdříve otázku, zda její věk spadá do dané kategorie (25-35 let nebo 50-60 let) a zda je ze Zlínského kraje. Díky těmto otázkám se předešlo tomu, aby vyplnil dotazník respondent, který nesplňoval daná kritéria pro výběr. Během tohoto měsíce jsem také uskutečnila rozhovory s ženami, které tvořily maminky z blízkého okolí. Kontakt na ně jsem získala díky svým známým, tři maminky jsem oslovila pomocí sociálních sítí na internetu. Všechny ženy jsem seznámila s mými úmysly, upozornila jsem je na to, že rozhovory budou nahrávány na diktafon a po jejich souhlasu jsem se s nimi domluvila na místě a času setkání. Protože většina z maminek je ještě na mateřské dovolené a starají se o své děti, bylo pro ně jednodušší, zvolit místo setkání v jejich domě nebo bytě. S jednou maminkou jsem se setkala v knihovně, kde nás také nic nerušilo.

8.2 Zpracování dat

Zpracování dat z polostrukturovaných rozhovorů

Nejdříve jsem z diktafonu přepsala všechny rozhovory do elektronické podoby. Zkontrolovala jsem, zda v textu nejsou části vět, slova, které tvoří tzv. slovní vatu a tyto dané úseky jsem vymazala. Text jsem tedy očistila od výrazů, které narušovaly plynulost a které neobsahovaly žádnou informaci.

Pro analýzu kvalitativních dat jsem zvolila **metodu vytváření trsů**. Tato metoda slouží především k tomu, abychom shromáždili určité tvrzení do skupin. Tyto skupiny (trsy) vznikají díky vzájemné podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Společným rysem daného trsu může být tematický překryv, to znamená, že jsou vyhledávány ve vyjádření osob všechny pasáže, které se týkají jednoho úzce vymezeného tématu. Princip této metody je v srovnávání dat a má rozměr určité hierarchizace, protože pomocí třídění zvolených základních jednotek vytváříme jednotky obecnější (Miovský, 2006).

S textem jsem tedy dále pracovala tak, že jsem pasáže, které se týkaly určitého tématu, označila barevně. Každé z témat mělo přiřazenou jednu barvu a tou jsem označila všechny úseky, které se týkaly dané oblasti.

Zpracování dat z dotazníků

Před samotnou analýzou jsem data z dotazníků připravila - jedná se o nahrání dat a jejich čištění. Čištění dat znamená prozkoumání a pročištění dat dříve, než se začne s jejich analýzou. Proto jsem nejdříve překontrolovala vyplněné dotazníky a rozhodla se, co udělám s nejasnými odpověďmi, s více zaškrtnutými odpověďmi u jedné otázky a s chybějícími odpověďmi. Poté jsem odpovědi z dotazníků převedla do počítače, konkrétně do programu Microsoft Excel, abych je mohla elektronicky zpracovat (Punch, 2008).

Po převedení dat do elektronické podoby jsem sečetla jednotlivé odpovědi a poté vytvořila grafy. Při vyhodnocování otevřených otázek jsem využila metodu vytváření trsů (viz. výše).

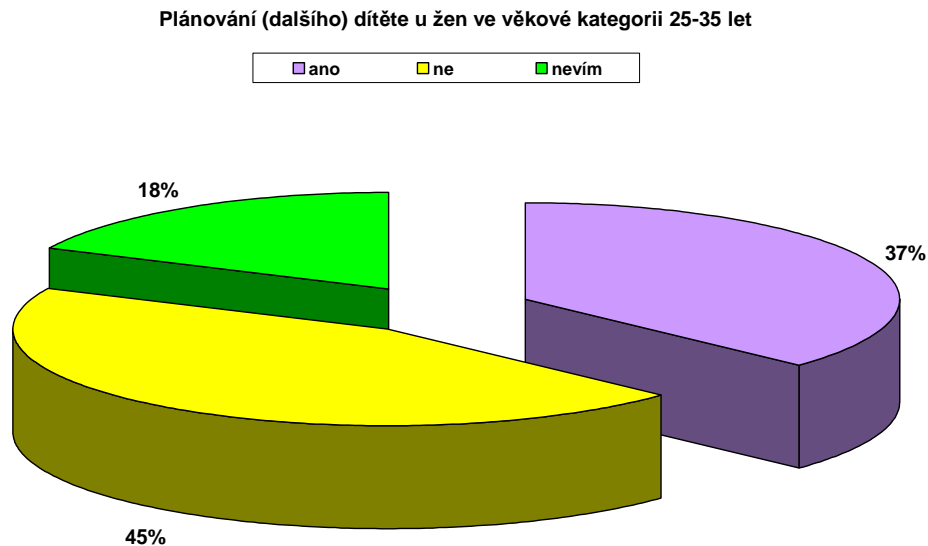
Dále jsem data importovala do programu Statistica Base 10. Pro výzkumné otázky jsem sestavila hypotézy, které uvádím výše. Vždy jsem formulovala nulovou a alternativní hypotézu. Nulová hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy není rozdíl a naopak alternativní hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy rozdíl existuje. Pro každou z hypotéz jsem zvolila vhodnou statistickou metodu, u všech to byl stejný statistický test a to konkrétně t-test, nezávislý, dle skupin. Zvolila jsem si hladinu významnosti (signifikanci) 0,05, což znamená, že pravděpodobnost, že neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu, je 5% . Pokud vypočítaná hodnota p je větší než 0,05, nezamítáme nulovou hypotézu, pokud je hodnota p menší než 0,05, nulovou hypotézu zamítáme (Chrásková, 2007).

9 VÝSLEDKY VÝZKUMU

9.1 Výsledky analýzy dat z dotazníků

Otázka: Máte v úmyslu mít v budoucnu (další) dítě?

Na tuto otázku odpovídaly pouze ženy ve věku 25-35 let.

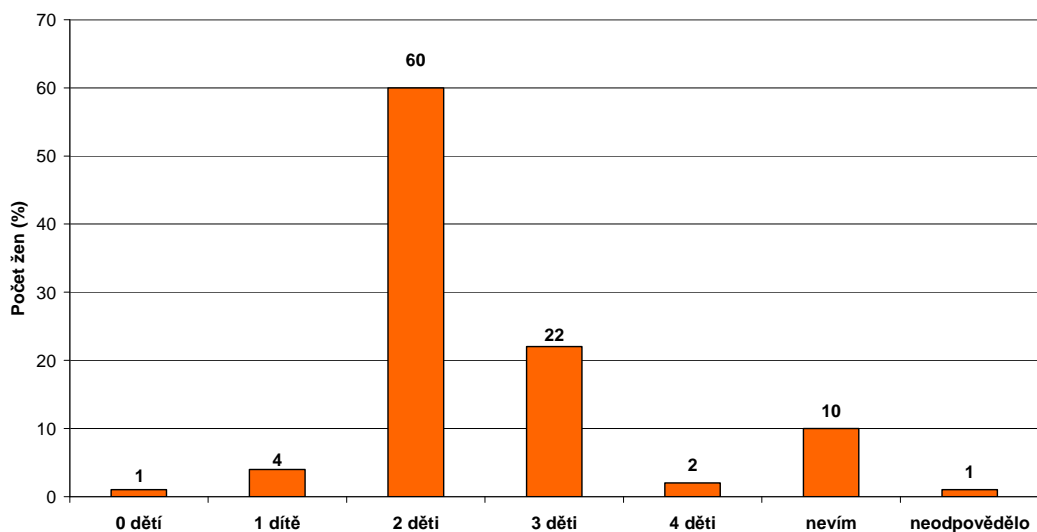

Obr. 9 Plánování (dalšího) dítěte u žen ve věkové kategorii 25-35 let

Většina žen (45%) další dítě neplánuje, 37% ano a 18% se ještě nerozhodlo.

Otázka: Kolik dětí byste chtěla mít celkem?

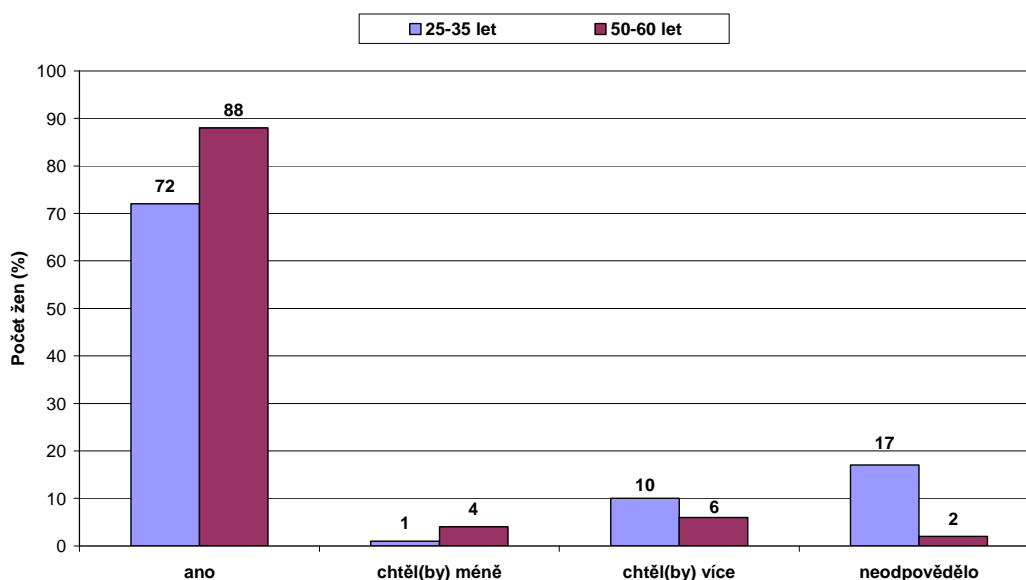
Na danou otázku odpovídaly pouze ženy ve věku 25-35 let.

Obr. 10 Chtěný počet dětí u žen ve věkové kategorii 25-35 let

Ženy by chtěly mít nejčastěji 2 děti (60%), 22% by si přálo mít 3 děti. 1 dítě plánují 4% žen. Počet 4 dětí je žádaný u 2% žen, 1% žen by chtělo zůstat bez dítěte. 10% žen neví, kolik by chtělo mít dětí a 1% respondentů neodpovědělo.

Otázka: Pokud máte partnera, shodnete se (shodla jste se) s ním na počtu dětí, které byste (jste) chtěli mít?

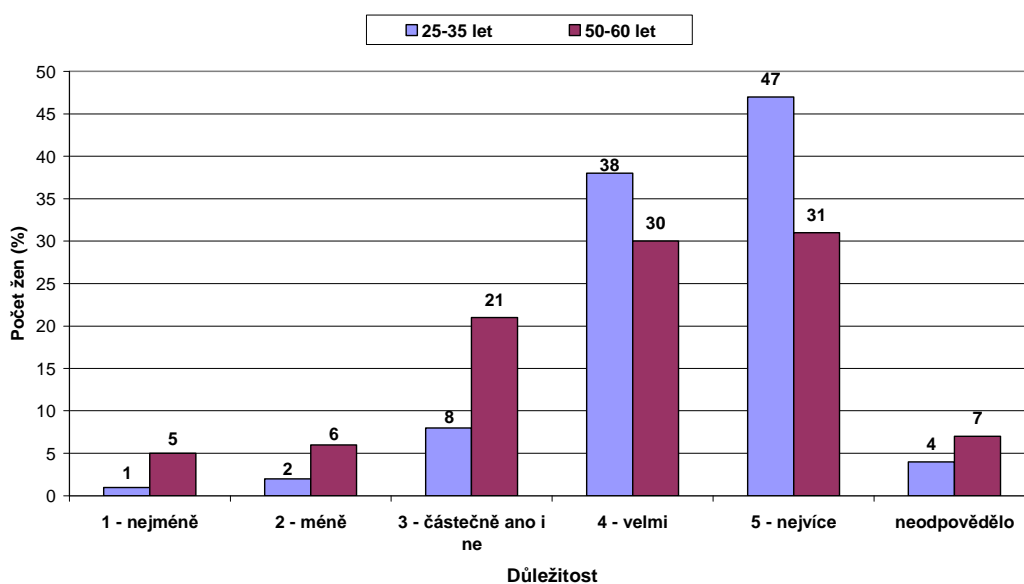

Obr. 11 Shoda s partnerem na počtu dětí u žen v obou kategoriích

Většina žen (77% a 88%) se se svým partnerem shodla na počtu dětí. U mladší skupiny by 10% partnerů chtělo více dětí než žena a u 1% žen by si jejich přítel přál méně dětí. U starší generace by si v 6% případů partner přál více dětí než žena a u 4% žen by si jejich přítel přál méně.

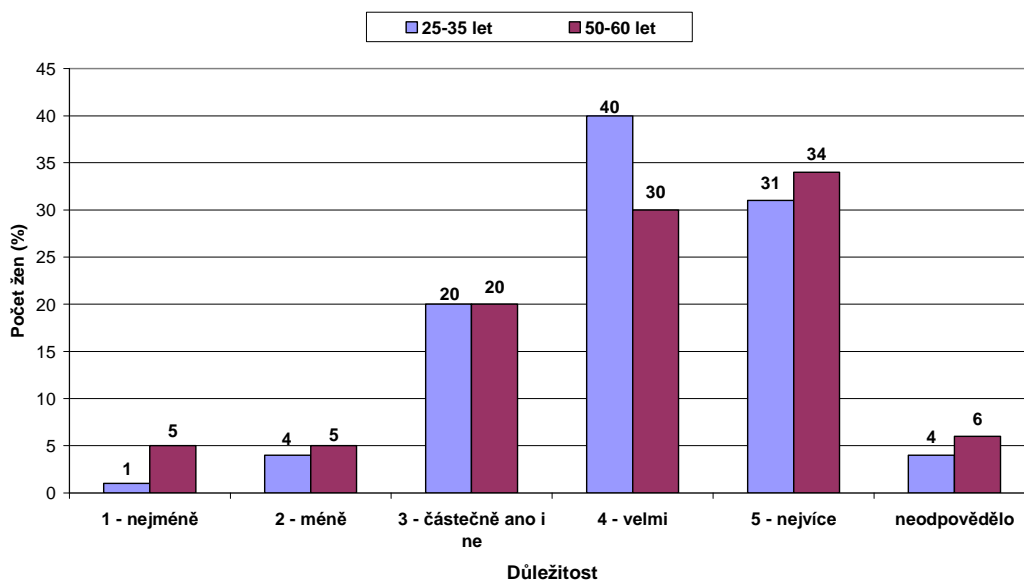
Otázka: Jak jsou (byly) pro Vás tyto okolnosti pro odpovědné rozhodnutí k početí dítěte důležité?

a) dovršení plnoletosti

Obr. 12 Porovnání důležitosti dovršení plnoletosti na početí dítěte u žen v obou kategoriích. Nečastěji se ženy vyjádřily pro stupeň důležitosti nejvíce-5 (38% a 30%) a pro stupeň velmi-4 (38% a 30%). V kategorii 50-60 let 21% žen uvedlo, že je pro ně plnoletost částečně důležitá i nedůležitá. Celkově pro mladší generaci hraje věk důležitější roli než pro starší generaci.

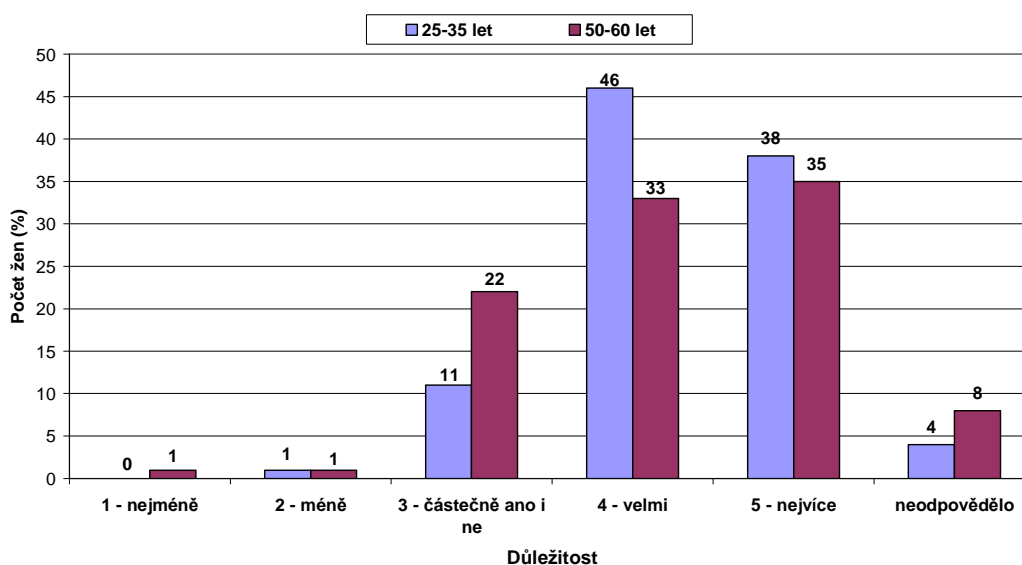
b) ukončené vzdělání

Obr. 13 Porovnání důležitosti ukončeného vzdělání na početí dítěte u žen v obou kategoriích

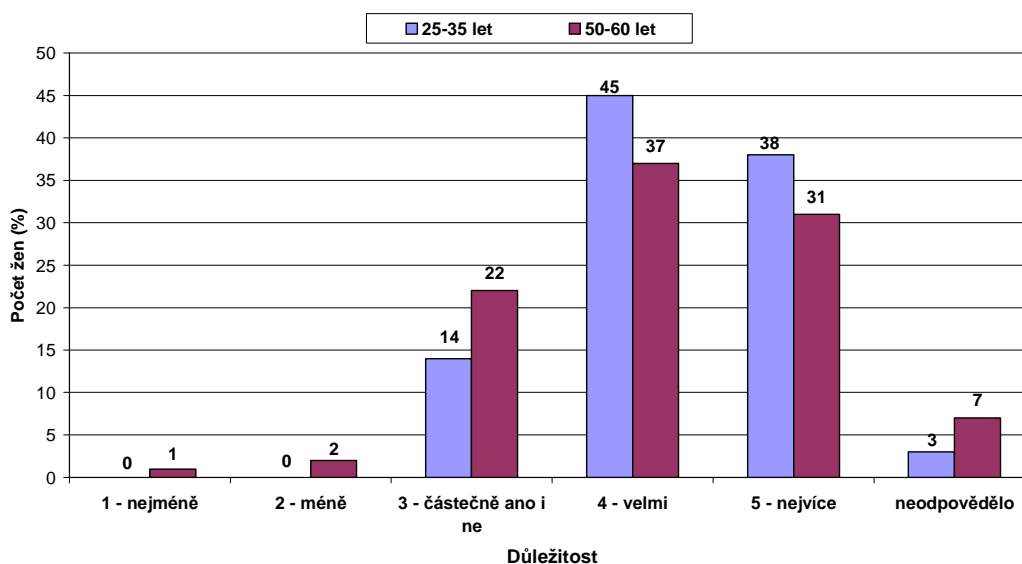
Ve skupině 25-35 let se ženy nejčastěji vyjádřily pro důležitost ukončeného vzdělání stupněm velmi-4 (40%), ženy ze druhé skupiny se nejčastěji domnívají, že ukončené vzdělání je důležité nejvíce-5 (34%). Podle grafů mezi danými skupinami žen není velký rozdíl.

c) ekonomická samostatnost

Obr. 14 Porovnání důležitosti ekon. samostatnosti na početi dítěte u žen v obou kategoriích Ekonomickou samostatnost považují ženy ve věku 25-35 let za důležitější než ženy ve věku 50-60 let. Stupeň důležitosti nejvíce-5 označilo téměř stejné množství žen v obou kategoriích (38% a 35%). Největší rozdílly můžeme vidět ve stupni důležitosti částečně ano i ne-3, kdy tuto možnost zahrlo o polovinu více žen ve věku 50-60 let (22%).

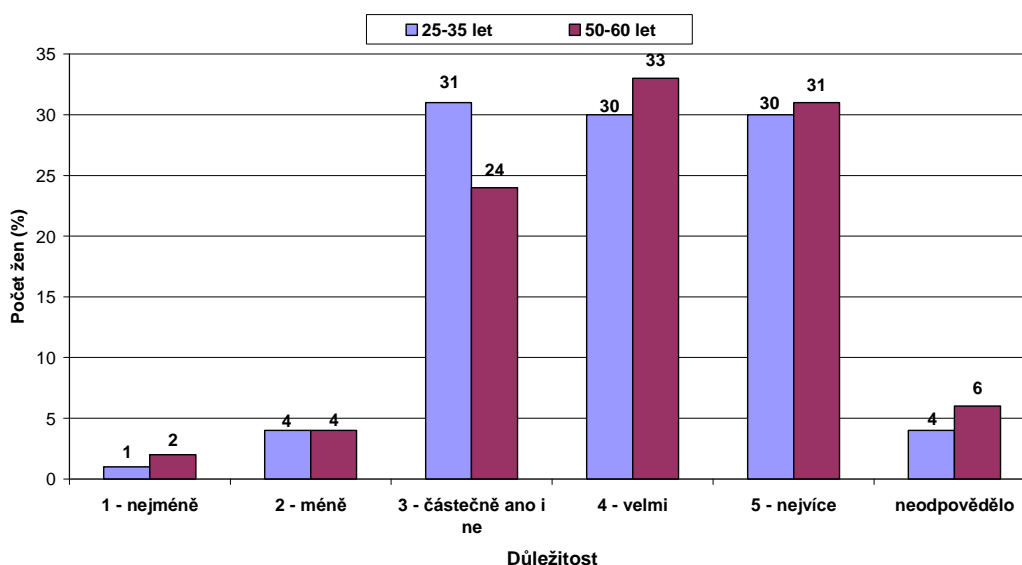
d) dostatečný finanční příjem

Obr. 15 Porovnání důležitosti dostatečného finančního příjmu na početi dítěte u žen v obou kategoriích

Na tomto grafu můžeme vidět podobné výsledky jako u grafu předchozího. Dostatečný finanční příjem hodnotí ženy ve věku 25-35 let v porovnání s druhou skupinou jako důležitější. Nejvíce se vyjádřilo žen v obou skupinách pro stupeň velmi důležité-4 (45% a 37%).

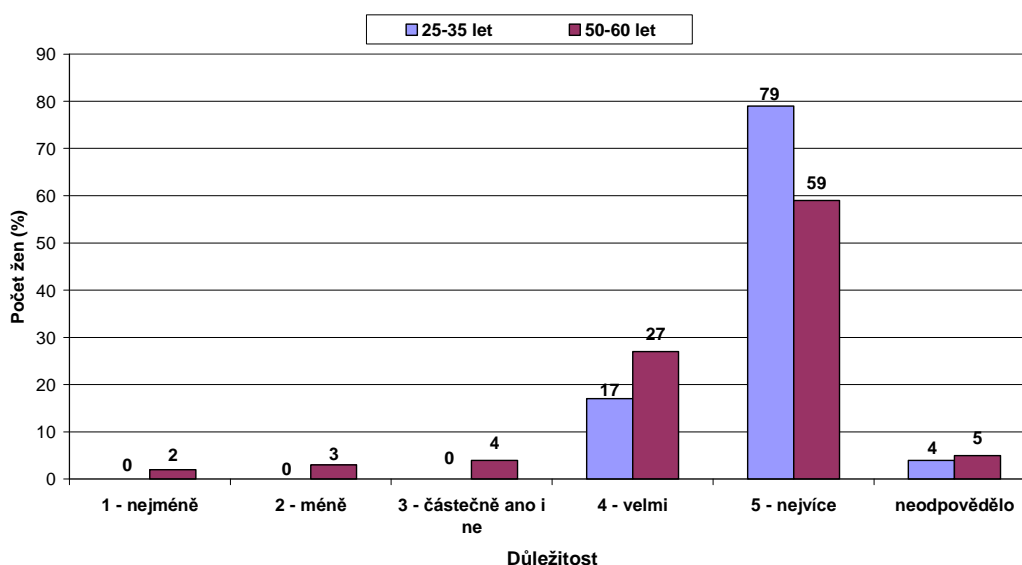
e) možnost samostatného bydlení

Obr. 16 Porovnání důležitosti možnosti samostatného bydlení na početí dítěte u žen v obou kategoriích

Z grafu můžeme vyčíst, že u mladších žen není tato okolnost pro rozhodnutí k početí dítěte tak důležitá jako faktory předchozí. Dokonce nejvíce žen z této skupiny hlasovalo pro stupeň důležitosti částečně ano i ne-3 (31%), dále stejné procento žen uvedlo stupeň důležitosti 4 a 5 (30%). Ze starších žen největší část uvedla stupeň nejvíce-4 (33%).

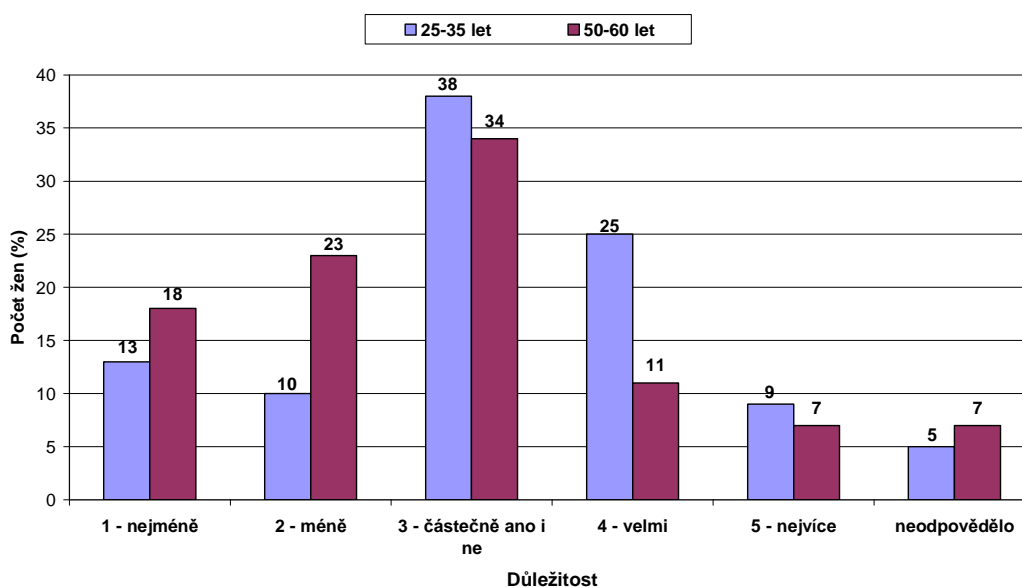
f) kvalitní vztah s partnerem

Obr. 17 Porovnání důležitosti kvalitního vztahu s partnerem na početí dítěte u žen v obou kategoriích

Z grafů můžeme vyzorovat, že kvalitní vztah je pro rozhodnutí k početí dítěte jeden z nejdůležitějších faktorů pro všechny ženy. Stupněm nejvíce-5 důležitý ho označily obě skupiny žen a mladší ženy označily častěji tuto možnost než ženy starší (79% a 59%).

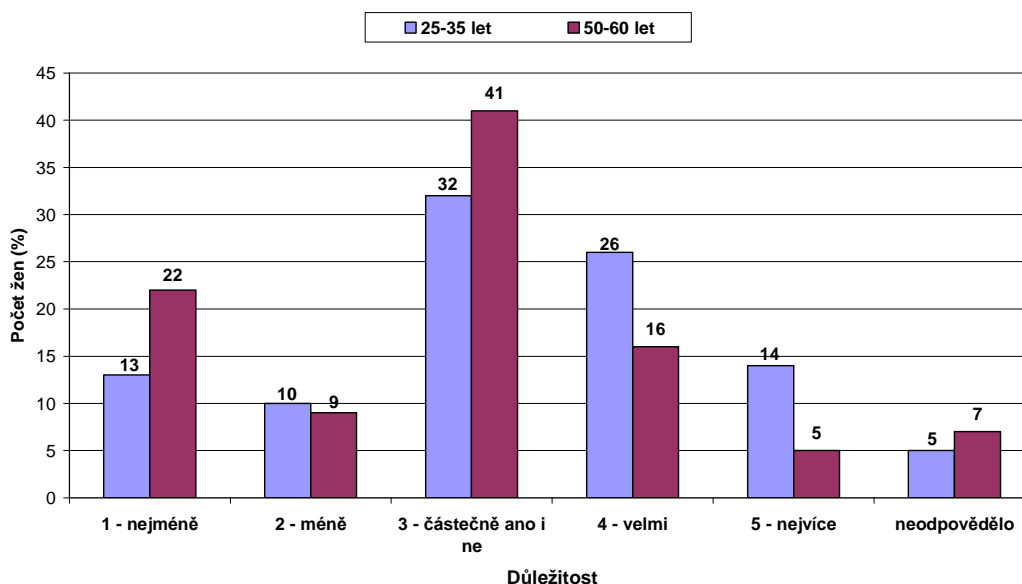
g) jistota podpory ze strany rodičů

Obr. 18 Porovnání důležitosti podpory ze strany rodičů na početí dítěte u žen v obou kategoriích

Jistota podpory ze strany rodičů hraje podle grafu větší roli u mladších žen než u starších. Nejvíce žen označilo stupeň částečně ano i ne-3 (38% a 34%). Větší rozdíl vidíme u stupně velmi-4, kdy mladší kategorie označila tuto možnost ve 25% a starší kategorie v 11%.

h) jistota podpory ze strany státu

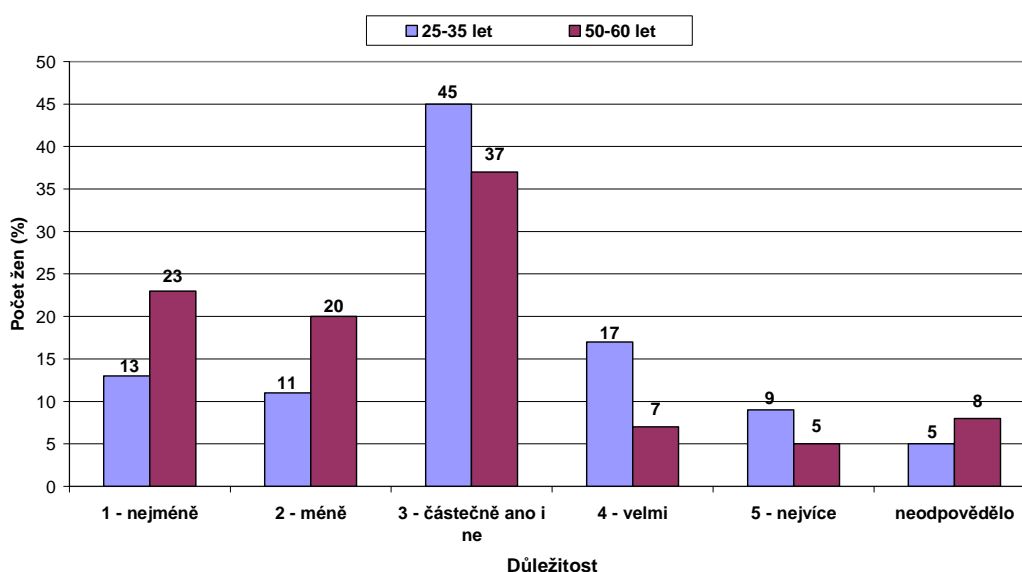

Obr. 19 Porovnání důležitosti podpory ze strany státu na početí dítěte u žen v obou kategoriích

V názoru na důležitost jistoty podpory státu pro rozhodnutí k narození dítěte se ženy rozcházejí. V obou kategoriích dosáhl nejvyššího počtu stupeň důležitosti 3 (32% a 41%). Jako druhý nejčastěj-

ší stupeň důležitosti označily ženy z mladší skupiny stupeň velmi-4 (26%), naopak u starších žen to byl stupeň nejméně-1 (22%).

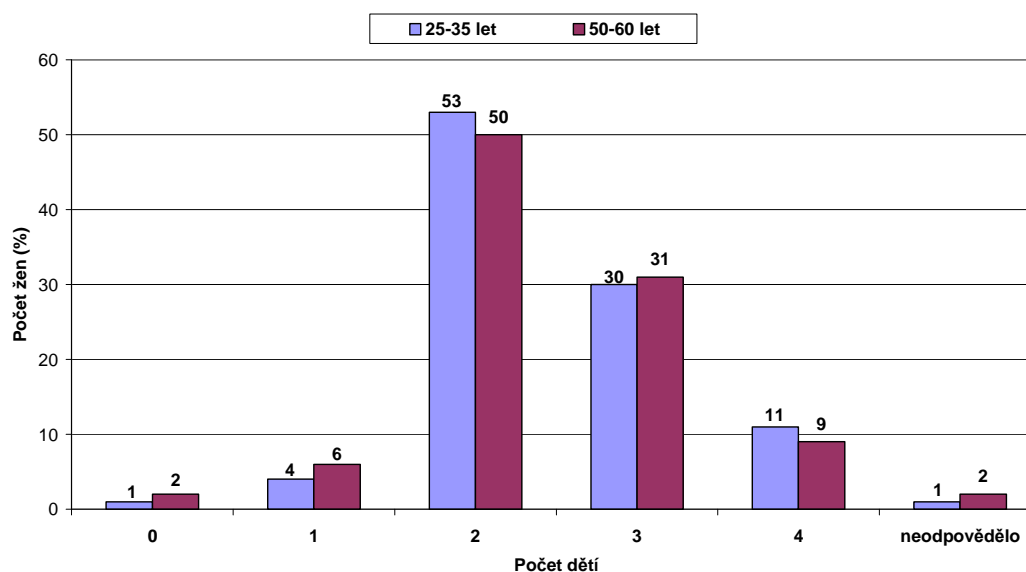
ch) získání postavení v zaměstnání

Obr. 20 Porovnání důležitosti získání postavení v zaměstnání na početí dítěte u žen v obou kategoriích

Získání postavení v zaměstnání považují obě skupiny respondentů nejčastěji za důležité částečně ano i ne-3 (45%, 37%). Pro mladší ženy je tato okolnost důležitější než pro ženy starší. Jako druhý nejčastější stupeň důležitosti označily mladší ženy stupeň velmi-4 (17%), naopak u žen ze druhé skupiny to byl stupeň nejméně-1 (23%).

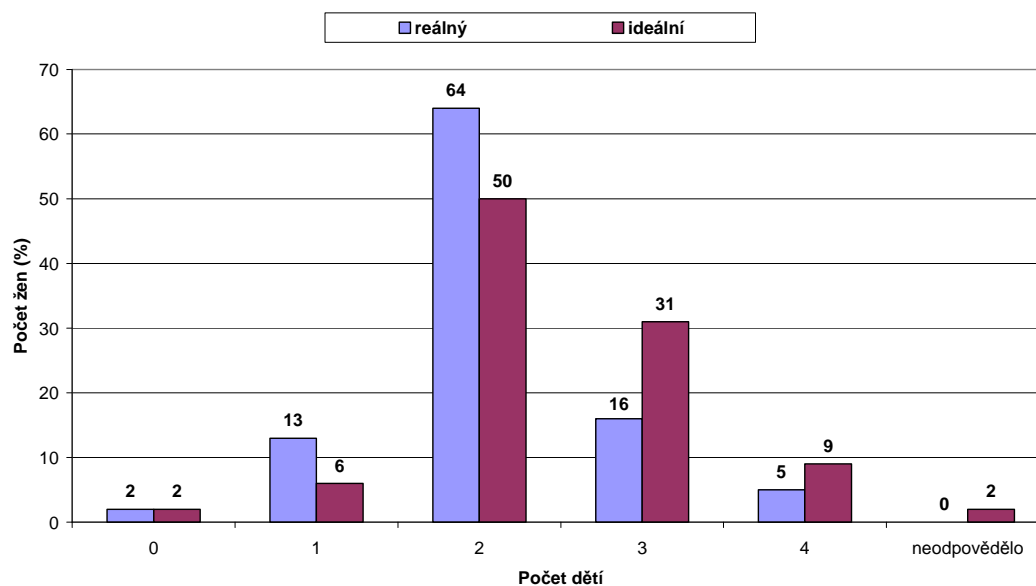
Otázka: Kdybyste se nemusela ohlížet na žádné okolnosti ve svém životě a záleželo by to pouze na Vás, kolik dětí byste ideálně chtěla mít celkem?

Obr. 21 Porovnání ideálního počtu dětí u žen v obou kategoriích

V obou skupinách žen považují nejčastěji za ideální počet 2 děti (53% a 50%), na druhém místě zvolily ženy 3 děti (30% a 31%). Jako ideální uvedlo 4 děti 11% mladších žen a 9% starších žen.

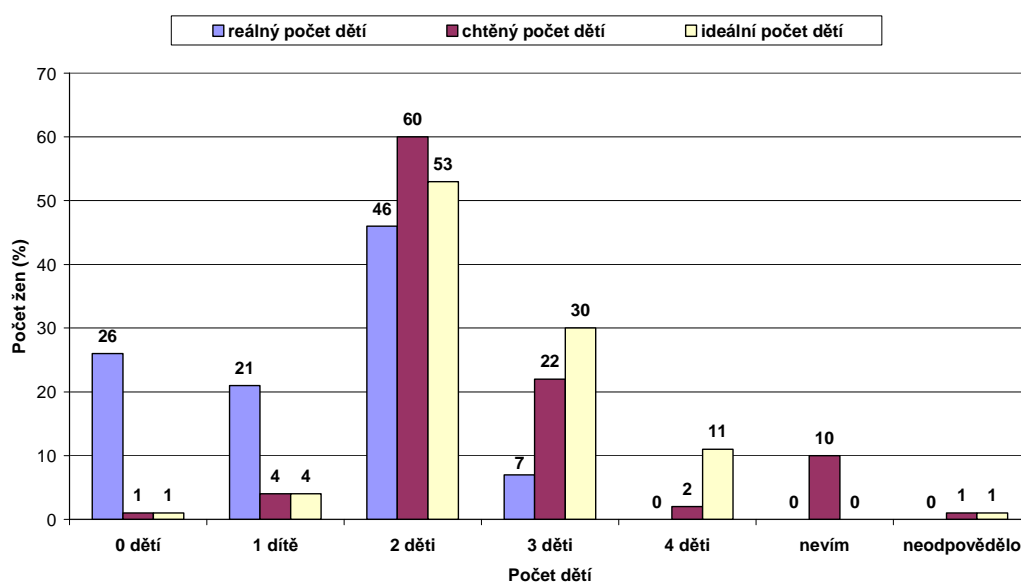
Pro přehlednost uvádím graf s porovnáním ideálního a reálného počtu dětí u žen 50-60 let.

Obr. 22 Porovnání reálného a ideálního počtu dětí u žen 50-60 let

Z grafu můžeme vypočítat rozdíl mezi reálným a ideálním počtem dětí. Kdyby se ženy nemusely ohlížet na žádné okolnosti a záleželo by to pouze na nich, měly by vyšší počet dětí. Počet 3 dětí by se zvýšil ze 16% na 31%, počet 4 dětí z 5% na 9%.

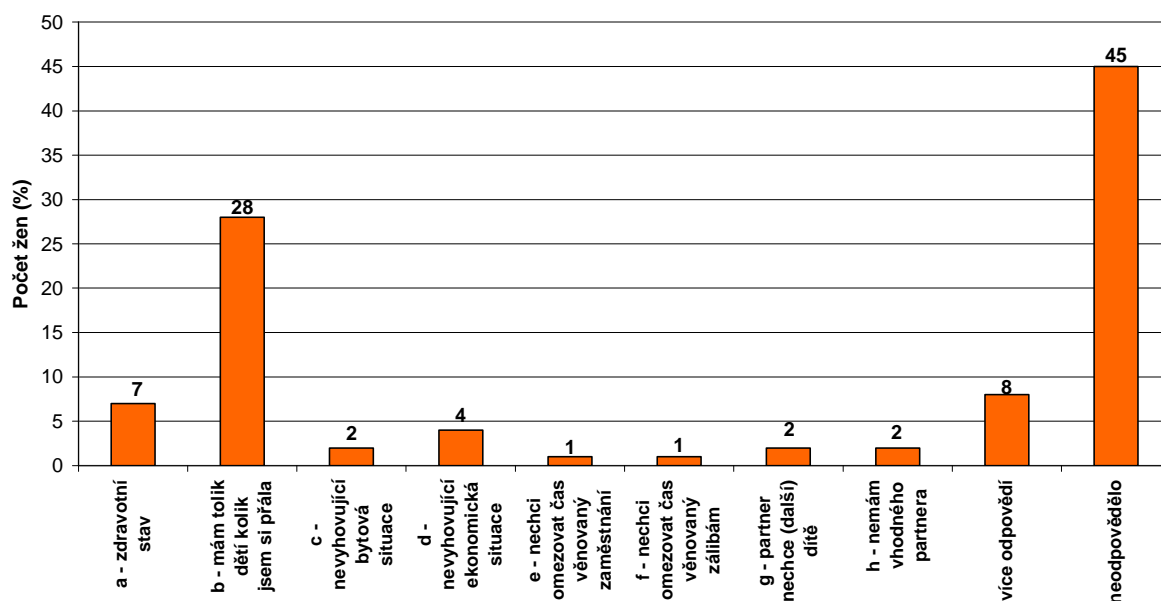
Uvádím zde graf, na kterém můžeme vidět porovnání reálného počtu dětí, chtěného počtu dětí a ideálního počtu dětí u žen ve věku 25-35 let.

Obr. 23 Porovnání reálného, chtěného a ideálního počtu dětí u žen 25-35 let

Počet dvou dětí zvolily ženy jako nejčastější pro chtěný a ideální počet, jako reálný počet ho uvedlo také nejvíce žen. 3 děti uvedly ženy jako ideální počet dětí ve 30%, ale v reálném životě chce tento počet dětí mít 22%. 4 děti by chtělo mít 2% žen, ale za ideální počet ho považuje 11% respondentů.

Otázka: Pokud nechcete mít (další) dítě, zakroužkujte, prosím, který z následujících důvodů odpovídá Vaší současné situaci:

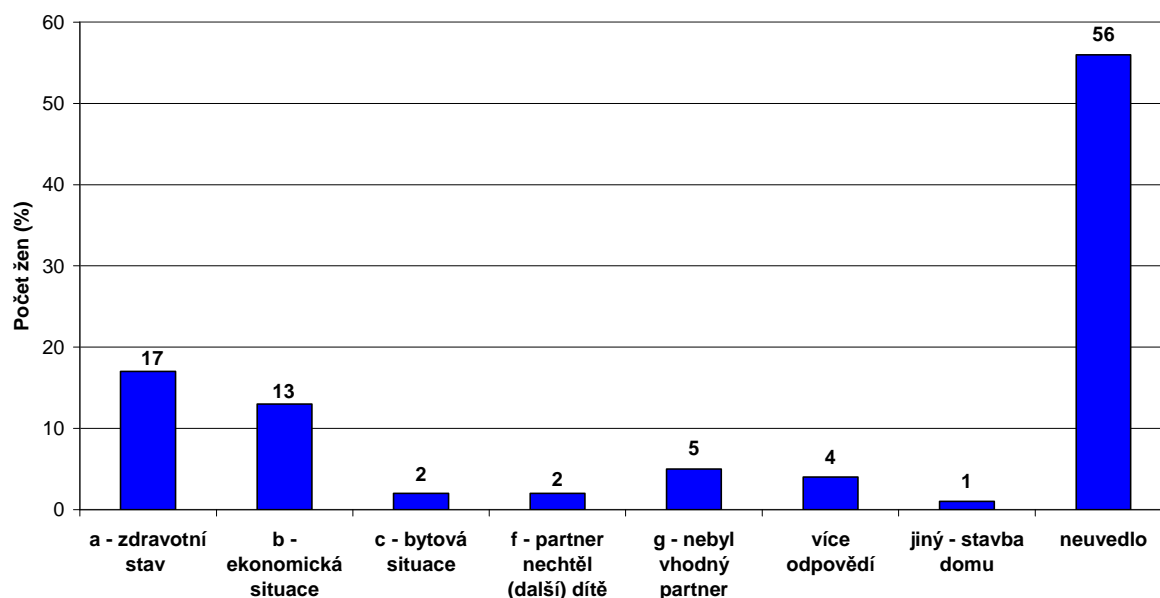
Obr. 24 Důvod pro to nemít (další) dítě u žen ve věkové kategorii 25-35 let

Tolik dětí kolik si přálo má 28% žen, zdravotní stav brání v početí (dalšího) dítěte ženám v 7%. 4% žen brání nevyhovující ekonomická situace, 2% nevyhovující bytová situace. Další 2% žen nemá vhodného partnera a u 2% žen partner ženy nechce (další) dítě. 1% žen nechce omezovat čas věnovaný zálibám a další 1% nechce omezovat čas věnovaný zaměstnání.

Celkem 8% žen uvedlo více odpovědí: 1 žena uvedla, že jí brání v početí (dalšího) dítěte nevyhovující ekonomická situace a partner, který má už 1 dítě z předchozího manželství. Dalším 2 ženám brání zdravotní stav a nevyhovující bytová situace, dalším dvěma ženám brání nevyhovující bytová a ekonomická situace a jedna z nich ještě připsala i další důvody: *silné nejistoty v našem státě, finanční, práce, bydlení, snižování platů, zvyšování zodpovědnosti*. Jedna žena uvedla, že jí brání zdravotní stav a zároveň nechce omezovat čas, který věnuje zaměstnání. Jeden respondent uvedl tři důvody: nevyhovující bytovou a ekonomickou situaci a partnera, který nechce mít další

dítě. Jako důvod, který brání narození dalšího dítěte je u jedné ženy ten, že nežije se svým partnerem.

Otázka: Pokud se liší Váš počet dětí, které máte ve skutečnosti od počtu dětí, který je pro Vás ideální, zakroužkujte, prosím, hlavní důvod, který Vám zabránil tento počet dětí mít:

Obr. 25 Důvod pro jiný počet dětí než ideálně chtěný u žen ve věkové kategorii 50-60 let

Nejčastější důvod, který zabránil ženám mít počet dětí, který považují za ideální, je v 17% zdravotní stav, ze 13% ekonomická situace. 5% žen nemělo vhodného partnera, 2% respondentů zabránila bytová situace a u dalších 2% žen partner nechtěl (další) dítě. Jedna žena uvedla, že neměla více dětí, protože stavili rodinný dům.

Více odpovědí uvedlo 4% žen: Jedna žena uvedla jako hlavní důvod ekonomickou a bytovou situaci, další žena neměla více dětí, protože měla partnera, který pro ni nebyl vhodný a děti nechtěl. Jedna žena uvedla tři důvody: ekonomickou situaci, nechtěla omezit čas, který věnovala zaměstnání a partner zároveň nechtěl další dítě. Poslední žena uvedla jako důvod to, že nechtěla omezit čas věnovaný práci a její partner si nepřál další dítě.

Otázka: Z jakého důvodu považujete tento počet dětí za ideální? Prosím vypište:

Při vyhodnocování této otevřené otázky jsem využila metodu vytváření trsů, jak už jsem uvedla výše. Některé ženy napsaly pouze jeden důvod, proč považují za ideální konkrétní počet dětí, mnoho žen napsalo důvodů více.

Vyhodnocené odpovědi respondentů ve věku 25-35 let:**Žádné dítě:**

Za ideální nemít dítě považuje jeden člověk, neodpověděl, jaký důvod k tomu má.

1 dítě:

Jedno dítě považují za ideální 4 ženy a všechny jako hlavní důvod uvedly finanční náročnost, v jednom případě vedle tohoto důvodu uvedla žena také méně starostí a stresu.

2 děti:

Dvě děti považuje za ideální 53 lidí, 47 z nich napsalo i z jakého důvodu. Ze získaných odpovědí 24 žen považuje daný počet za ideální z toho důvodu, že je to kompromis mezi jedním a třemi dětmi (*jedno dítě je málo a tři už jsou moc*).

20 lidí uvedlo, že 2 děti považují za ideální z ekonomického hlediska, protože v dnešní době je výchova dětí finančně náročná (*zajištění veškerých potřeb dětí, ideální stav pro uživení, ekonomicky zvládnutelné, zajištění budoucnosti, nemusí být příděly*).

14 žen tvrdí, že 2 děti jsou ideální pro vztahy a pro rozvoj sociální stránky dětí (*hraní, dělení se o něco, pomáhání si navzájem, pocit, že dítě má někoho vedle sebe, doplňování se, podpora, soucítění, není pocit samoty, vyhnutí se rozmazlenosti, učení se toleranci, odmítání jedináčka*). 5 respondentů uvádí, že tento počet je ideální z hlediska časové a psychické náročnosti (*kariéra, čas sama pro sebe*). 4 ženy napsaly jako důvod to, že 2 dětem mohou poskytnout kvalitní vzdělání. Jedné ženě se zdá tento počet ideální z praktického hlediska (*vlezou se do jednoho auta, organizace dovolené, bytová situace*).

3 děti:

Tento počet dětí považuje 30 žen za ideální, 21 z nich vyjádřilo i svůj názor, proč tomu tak je. 16 žen touží po větší rodině, protože to byl jejich sen (*přirozený pocit, větší rodina – větší sranda, smysl života, příjemný pocit, velká rodina, harmonická rodina, zkušenost z původní rodiny*). 5 žen považuje tento počet za ideální hlavně z důvodu vztahů mezi dětmi (*děti tvoří skupinu, tři jsou parta, vyhrají si, v dospělosti se mohou navštěvovat, být si oporou, soudržnost, vztahy*).

4 děti:

11 žen považuje za ideální 4 děti, z toho 7 napsalo i důvod. 4 ženy považují za ideální tento počet, protože mají rády velké rodiny (*každé dítě je radost, čím více, tím lépe*). U dvou žen hraje roli víra (*děti jsou požehnáním, darem Božím*). 2 ženy uvádí, že tento počet je ideální kvůli samotným dětem (*vztah mezi sourozenci, individuální osobnost, pomáhají si, nejsou tak rozmazlené*). Jedna žena odpověděla, že tento počet přinese finanční výhody v budoucnosti.

Vyhodnocené odpovědi respondentů ve věku 50-60 let:**Žádné dítě:**

Nemít dítě považují za ideální 2 ženy, jedna z nich uvedla, že je to ideální stav.

1 dítě:

Jako ideální počet jedno dítě uvedlo 6 žen, 3 ženy napsaly i důvod a tím je to, že jednomu dítěti rodiče můžou dát to, co potřebuje a také důvodem je ekonomická situace v dnešní době.

2 děti:

Celkem 50 žen považuje tento počet za ideální, 39 vyjádřilo i z jakého důvodu. Nejčastější důvod, který byl uveden konkrétně ve 21 odpovědích, byl ten, že 2 děti dokáží rodiče finančně zabezpečit (*zajištění lepší budoucnosti dětí, ekonomická náročnost, materiální zabezpečení*). 16ti ženám se zdá tento počet ideální, protože je to kompromis mezi nechtěným jedináčkem a třemi dětmi, které tyto ženy považují za velký počet (*bylo to mé přání, jedno je málo, dvě stačí, dvě děti jsou akorát, dvě děti jsou náhrada za rodiče, tři už jsou moc, jedináčka jsme nechtěli, jedno se mi zdá být málo pro radost i starost, tři jsou hodně, tři bych nezvládla*). 7 odpovědí obsahovalo důvod ten, že je daný počet dětí vhodný pro celkový vývoj dětí (*hry, učení, poslušnost, vztahy, vzájemná pomoc*). Ve 4 případech ženám 2 děti připadají ideální kvůli psychické a fyzické stránce (*fyzický důvod, stačím na ně fyzicky i psychicky, mít čas na dítě*). 2 respondentů považují tento počet za ideální kvůli bytové situaci.

3 děti:

3 děti považuje za ideální 31 žen, z toho důvod, proč tento počet dětí považují za ideální, vyjádřilo 18 respondentů. 11 z nich považuje 3 děti za ideální, protože je příznivý pro vztahy v rodině a pro rozvoj dětí (*zajímavější vztahy, společný život, vzájemná pomoc, vzájemná opora, tři tvoří skupinu, spolupráce, legrace, možnost konfrontace, plnost rodiny*). 9 žen by si přálo mít větší rodinu a z toho důvodu tento počet uvádí jako ideální (*mám ráda velkou rodinu, vždy jsem chtěla tři děti*).

4 děti:

4 děti považuje za ideální 9 žen, všechny napsaly i důvod. 4 respondenti si myslí, že tento počet obohatí děti samotné (*vzájemná podpora, aby se uměly podělit, více radosti, lásky, člověku to dá moc do života*). 3 z nich považují tento počet dětí za ideální, protože by si přály mít velkou rodinu (*mám ráda početné rodiny*), 3 ženy vnímají děti jako smysl života (*děti jsou požehnáním, budoucnost rodiny i státu, naplnění, obohacení života, nevyletí všechny naráz z hnízda*). 2 ženy mají zkušenost s velkou rodinou z původního prostředí, proto chtějí mít taky velkou rodinu.

9.2 Testování hypotéz

H₁₀: Mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let neexistují významné rozdíly.

H_{1A}: Mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let existují významné rozdíly.

Jako statistickou metodu v programu Statistica jsem zvolila t- test.

Tab. 1 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 1

Proměnná	t-testy; grupováno: stáří (statistika-data vše)										
	Průměr		t	sv	p	Poč.plat	Poč.plat.	Sm.odch.	Sm.odch.	F-poměr	p
	1	2				1	2	1	2	Rozptyly	Rozptyly
ideální child gap	1,102041	0,265306	5,917205	194	0,000000	98	98	1,088741	0,879914	1,530978	0,037147

Z tabulky vidíme, že vypočítaná hodnota $p < 0,05$, proto přijímáme alternativní hypotézu. Průměr ideálního child gap u žen ve věku 25-35 let je 1,10 a směrodatná odchylka je 1,09. Průměr ideálního child gap u žen ve věku 50-60 let je 0,27, směrodatná odchylka činí 0,88. Hodnota testovacího kritéria F je 1,53.

Zjistila jsem statisticky významný rozdíl mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let ($p=0,00$, přijímáme alternativní hypotézu).

H₂₀: Mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let neexistují významné rozdíly.

H_{2A}: Mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let existují významné rozdíly.

Jako statistickou metodu v programu Statistica jsem zvolila t- test.

Tab. 2 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 2

Proměnná	t-testy; grupováno: stáří (statistika-data vše)										
	Průměr		t	sv	p	Poč.plat	Poč.plat.	Sm.odch.	Sm.odch.	F-poměr	p
	1	2				1	2	1	2	Rozptyly	Rozptyly
ideální počet	2,464646	2,397959	0,581956	195	0,561268	99	98	0,786534	0,821613	1,091188	0,667161

Z tabulky můžeme vyčíst, že vypočítaná hodnota $p > 0,05$, proto nezamítáme nulovou hypotézu. Průměr ideálního počtu dětí u žen ve věku 25-35 let je 2,46 a směrodatná odchylka je 0,79. Průměr ideálního počtu dětí u žen ve věku 50-60 let je 2,40, směrodatná odchylka činí 0,82. Hodnota testovacího kritéria F je 1,09.

Zjistila jsem, že mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let není statisticky významný rozdíl ($p=0,561268$, přijímáme nulovou hypotézu).

H₃₀: Mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním neexistují významné rozdíly.

H_{3A}: Mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním existují významné rozdíly.

Do zpracování statistickou metodou t-test v programu Statistica jsem zařadila pouze data respondentů ve věku 50-60 let. Data od žen ve věku 25-35 let jsem zde nemohla zařadit a to z důvodu, že jejich plodné období nebylo ukončeno (tedy child gap se může změnit) a výsledky by mohly být zkresleny.

Tab. 3 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 3

Proměnná	t-testy; grupováno: výše vzdělání (statistika 50-60 let) Skup. 1: 2 Skup. 2: 1										
	Průměr 2	Průměr 1	t	sv	p	Poč.plat 2	Poč.plat. 1	Sm.odch. 2	Sm.odch. 1	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
ideální child gap	0,418605	0,145455	1,535618	96	0,127921	43	55	0,905869	0,848052	1,141000	0,642493

Z tabulky se můžeme dozvědět, že vypočítaná hodnota $p > 0,05$, proto nezamítáme nulovou hypotézu. Průměr ideálního child gap žen s nižším vzděláním je 0,15 a směrodatná odchylka je 0,85. Průměr ideálního child gap žen s vyšším vzděláním je 0,42, směrodatná odchylka činí 0,91. Hodnota testovacího kritéria F je 1,14.

Zjistila jsem, že mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním není statisticky významný rozdíl ($p=0,127921$, přijímáme nulovou hypotézu).

H₄₀: Mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen neexistují významné rozdíly.

H_{4A}: Mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen existují významné rozdíly.

Do zpracování statistickou metodou t-test v programu Statistica jsem zařadila pouze data respondentů ve věku 50-60 let. Data od žen ve věku 25-35 let jsem zde nemohla zařadit a to z důvodu, že jejich plodné období nebylo ukončeno (tedy child gap se může změnit) a výsledky by mohly být zkresleny.

Tab. 4 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 4

Proměnná	t-testy; grupováno: Víra (statistika 50-60 let) Skup. 1: ano Skup. 2: ne										
	Průměr ano	Průměr ne	t	sv	p	Poč.plat ano	Poč.plat. ne	Sm.odch. ano	Sm.odch. ne	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
ideální child gap	0,365079	0,085714	1,516040	96	0,132795	63	35	0,809253	0,981338	1,470515	0,186617

Z tabulky vidíme, že vypočítaná hodnota $p > 0,05$, proto nezamítáme nulovou hypotézu. Průměr ideálního child gap věřících žen je 0,37 a směrodatná odchylka je 0,81. Průměr ideálního child gap nevěřících žen je 0,09, směrodatná odchylka činí 0,98. Hodnota testovacího kritéria F je 1,47.

Zjistila jsem, že mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen není statisticky významný rozdíl ($p=0,132795$, přijímáme nulovou hypotézu). Výsledek může být ovlivněn nevyrovnaností srovnávaných skupin, kdy v první skupině bylo 63 věřících žen a ve druhé skupině 35 žen nevěřících.

H₅₀: Mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem dětí nevěřících žen neexistují významné rozdíly.

H_{5A}: Mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem dětí nevěřících žen existují významné rozdíly.

Jako statistickou metodu v programu Statistica jsem zvolila t-test.

Tab. 5 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 5

Proměnná	t-testy; grupováno: Víra (statistika-data vše)												
	Skup. 1: 2		Skup. 2: 1		t	sv	p	Poč.plat 2	Poč.plat. 1	Sm.odch. 2	Sm.odch. 1	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
Průměr 2	Průměr 1	Průměr 2	Průměr 1										
ideální počet	2,157895	2,542857	-3,11912	195	0,002089	57	140	0,774354	0,789968	1,040734	0,884274		

Z tabulky zjišťujeme, že vypočítaná hodnota $p < 0,05$, proto přijímáme alternativní hypotézu. Průměr ideálního počtu dětí u věřících žen je 2,54 a směrodatná odchylka je 0,79. Průměr ideálního počtu dětí nevěřících žen je 2,16, směrodatná odchylka činí 0,77. Hodnota testovacího kritéria F je 1,04.

Zjistila jsem statisticky významný rozdíl mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem nevěřících žen ($p=0,002089$, přijímáme alternativní hypotézu). Výsledek může být ovlivněn nevyrovnaností srovnávaných skupin, kdy v první skupině bylo 57 nevěřících žen a ve druhé skupině 140 žen věřících.

H₆₀: Mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a ideálním počtem dětí žen s vyšším vzděláním neexistují významné rozdíly.

H_{6A}: Mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a ideálním počtem dětí žen s vyšším vzděláním existují významné rozdíly.

Jako statistickou metodu v programu Statistica jsem zvolila t-test.

Tab. 6 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 6

Proměnná	t-testy; grupováno:výše vzdělání: =v6 (statistika-data vše)										
	Průměr 2	Průměr 1	t	sv	p	Poč.plat 2	Poč.plat. 1	Sm.odch. 2	Sm.odch. 1	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
ideální počet	2,517544	2,313253	1,773183	195	0,077759	114	83	0,789673	0,810416	1,053225	0,792294

Z tabulky můžeme vyčíst, že vypočítaná hodnota $p > 0,05$, proto nezamítáme nulovou hypotézu. Průměr ideálního počtu dětí žen s nižším vzděláním je 2,31 a směrodatná odchylka je 0,81. Průměr ideálního počtu dětí žen s vyšším vzděláním je 2,52, směrodatná odchylka činí 0,79. Hodnota testovacího kritéria F je 1,05.

Zjistila jsem, že mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a počtem dětí, které považují za ideální ženy s vyšším vzděláním není statisticky významný rozdíl ($p=0,077759$, přijímáme nulovou hypotézu).

9.3 Výsledky analýzy dat z polostrukturovaných rozhovorů

REÁLNÝ A IDEÁLNÍ POČET DĚTÍ

Maminka Jana

Paní Jana má 3 syny – 6 let, 4 roky a 10 měsíců. Před tím, než se jí narodilo třetí dítě, cítila, že ještě není s počtem dětí spokojená: „...*když jsme měli 2 děti, tak jsem měla ten pocit, že by to ještě chtělo. A když se narodil třetí nejmladší, tak jsem měla pocit, že teďka je nám dobře, teď už jsme všichni.*“ Tento počet dětí paní Janu naplňuje, znamená to pro ni plnou rodinu a plný dům. 3 děti považuje za ideální počet, cítí, že je to tak správně: „*To je jen takový můj vnitřní pocit.*“ Paní Jana si myslí, že je tento počet dětí také příznivý pro vztahy mezi dětmi: „...*vyhrají si, když jsou jenom dva a třeba se na sebe nazlobí, tak jsou nazlobení a když jsou kamarádi, tak jsou zase kamarádi, ale tři už jsou skupina, už je to jiné.*“ I když čtvrté dítě neplánuje, tak tuto možnost úplně nezavrhuje: „...*když přijde další dítě, tak nám to vadit nebude...je jenom vítaný ...je možné, že ještě nějaké dítě přibude.*“

Paní Janu zaráží, že společnost je tak zvyklá na normu maximálně dvou dětí, že nikoho ani nenapadlo, že někdo může mít děti tři: „*Když jsme měli prvního chlapečka, tak se nás každý ptal, kdy budeme mít druhé dítě. Každý očekával, že budeme mít dvě děti, ale to třetí dítě jakoby nikdo neočekával.*“ Když se jí narodilo třetí dítě – třetí syn, lidé se ptali, kdy bude mít čtvrté dítě: „*A teď, protože máme tři chlapce, tak se nás všichni ptají, jestli budeme mít čtvrté-holčičku. Takové to očekávání, že všichni musí mít dvě děti-holčičku a chlapečka a jinak to není jakože ten ideál, ale my jsme spokojeni.*“

Maminka Lucie

Paní Lucie má dvouletou dceru. Dříve, než se jí narodila, si nedokázala představit, že k ní bude mít tak silný vztah. O dalším dítěti zatím neuvažuje a to i z důvodu, že se obává, zda by dokázala svou přízeň dělit mezi děti dvě: *„V současné době si ale nedokážu představit, kdybychom měli další dítě, že svou lásku budu schopna rozdělit mezi další děti.“* Dcera pro ni znamená obrovskou zodpovědnost, ale také radost. I když by jí stačilo jedno dítě, kvůli dceři a partnerovi připouští, že její rozhodnutí o jednom dítěti není definitivní: *„Uvědomuji si ale, že dítě potřebuje sourozence. Dcera je obzvlášť společenská, miluje kolektiv a děti kolem sebe.“* Za ideální počet dětí považuje 2 děti: *„Jedno dítě je osamocené, pokud nemá sourozence je ochuzeno o blízký vztah se sestrou nebo bratrem. Je také více závislé na rodičích.“*

Maminka Lenka

Paní Lenka má 2 děti – dceru (2,5 let) a syna (1 rok). Mateřství považuje za dobrou a pěknou zkušenost. Se svým manželem plánují ještě další děti: *„Plánujeme ještě dvě děti. Vede nás k tomu touha po velké rodině, aby měli jeden druhého, aby nežili sami.“* Myslí si, že to prospívá hlavně dětem: *„mají jeden druhého, je jich víc vedle sebe a nevyrůstají jako jedináčci.“* Celkem tedy plánuje 4 děti, ale za ideální počet považuje děti tři: *„Asi tři děti. Protože dva je opravdu málo, když se něco stane s rodičama nebo s dětma, třeba jeden umře, tak zůstane sám ten druhý.“*

Maminka Petra

Slečna Petra je čerstvou maminkou čtyřměsíčního syna. Se svým mužem plánují tři děti: *„Tři, protože jsem chtěla mít vždycky velkou rodinu a dvě má každý, takže chci být trochu výjimka.“* Z hlediska výchovy a finančního zabezpečení považuje za ideální 2 děti, přesto sní o větší rodině, nejraději by měla tři syny: *„... je to můj sen odmalička, od nějakých deseti let vím, že chci mít tři děti, tři kluky konkrétně. Jednoho už mám, takže se mi splnil můj sen...“* Narození dítěte jí přineslo spoustu omezení, ale taky spoustu radosti a překvapení.

Maminka Věra

Paní Věra má 13-ti letou a 6-ti letou dceru, která musí držet bezlepkovou dietu. Myslí si, že jedno dítě tvoří rodinu, ale za ideální počet dětí považuje 2 děti: *„... pro to, aby dítě nebylo samo a aby se umělo ve společnosti nebo v budoucnosti dělit o své názory, vycházet s lidmi, tak si myslím, že dvě děti dokáží mezi sebou komunikovat a budou asi líp připravené do života.“* Kdyby netížily rodinu splátky rodinného domu, přemýšlela by paní Věra i o třetím dítěti: *„Brala bych klidně i tři děti, ...ted'ka z finančních důvodů,...si myslím, že dvě děti na dnešní dobu stačí.“* 2 děti jí připadají i z praktického hlediska jako ideální volba: *„Maminka má jedno dítě, tatínek má jedno dítě na starosti, když se někam jde, takže jsou zvládnutelné. Jak už je více dětí, tak už auta nejsou k dispozici,*

když má člověk čtyři, pět dětí, to tak dodávku si koupit a člověk nemůže jet na normální výlet. Je to o tom, že člověk se těm dvěma dětem může víc věnovat.“

ROLE PARTNERA

Při rozhodování o počtu dětí považují všechny ženy za důležité, aby měly oporu ve svém muži. Čtyři ženy se ohledně počtu svých dětí s partnerem shodly. Paní Petra se domnívá, že shoda v počtu dětí je podstatná: *„...musíme se shodovat, nemůže chtít jeden mít 10 dětí a druhý jedno.“* Také výběr partnera hraje klíčovou roli, jak říká paní Věra: *„Myslím, že mám dobrého partnera a jestli bysme měli dvě, tři, čtyři.. dokážeme se domluvit.“*

Důkazem toho, že partner hraje velmi důležitou roli při rozhodování o počtu dětí, je paní Lucie, která původně chtěla jedno dítě, ale kvůli svému muži je ochotná své rozhodnutí změnit: *„...manžel by chtěl ještě jedno dítě, takže patrně podlehnu.“* Paní Lucie dokonce přiznává, že on ji přiměl k rozhodnutí o prvním dítěti: *„Partner sehrál velkou roli. Sama jsem se bála tak velké zodpovědnosti. Chtěla jsem děti, ale on mě přiměl ke konečnému souhlasu.“*

BYTOVÁ SITUACE

Stav bydlení má určitě význam při rozhodování o velikosti rodiny, ale díky tomu, že 4 maminky žijí v rodinných domech, kde mají dostatek místa i pro více dětí, nehraje to pro ně tak zásadní roli. Jak paní Jana řekla: *„Máme dost místa, takže v tomto jsme se nemuseli brzdit.“* Velikost bytu nyní omezuje pouze paní Petru, která s přítelem a dítětem bydlí v malém bytě, kde pro dalšího člena rodiny není dostatek prostoru: *„To má hodně velký vliv, protože v bytě, ve kterém bydlíme teď, tak si myslím, že ten snese maximálně malou rodinu tříčlennou, takže do budoucna ty děti by musely přijít pak až do většího bydlení, do rodinného domku nebo do většího bytu.“* Kvůli nedostatku místa plánuje další dítě až za čtyři nebo pět let, až se jejich bytová situace zlepší. Že je důležitý stav bydlení, potvrzuje také paní Lucie: *„Máme dvougenerační dům, kde můžeme vychovávat i více dětí. Někomu by možná nevadilo vychovávat v malém bytě více dětí, mě ano.“*

VLIV ZAMĚSTNÁNÍ

4 maminky ještě nemají zkušenost s kombinováním zaměstnání s péčí o domácnost a děti. Pouze maminka Věra pracovala a starala se o dceru do té doby, než nastoupila na mateřskou dovolenou s dalším dítětem. Paní Věře ale skloubení práce s dítětem nedělalo velké problémy: *„Já myslím, že pokud je ženská trošku obrychtovaná, tak to jde. U mě není problém.“* Spíše vidí problém v tom, najít v dnešní době zaměstnání: *„Jelikož bydlím na vesnici, tak s tím zaměstnáním je to tako-*

vé složitě. Když se jdete ptát na zaměstnání, tak první co se ptají je, jestli máte dítě, z kama dojíždíte, takže teďka je to takové složitější hledat si zaměstnání, kdy nejsou pracovní místa.“ Paní Jana by uvítala, kdyby bylo alespoň více nabídek na poloviční úvazek: „Není tady pořád aktivní podpora částečných pracovních úvazků, vůbec se to nevyplatí a zaměstnavatelé nejsou ani motivováni takhle ženy zaměstnávat, takže toto mi třeba vadí.“ Ráda by částečně pracovala a tím přispěla ke zlepšení finanční situace rodiny. Jako řešení pro maminky, které by si rády přivydělaly, ale nechtějí jít do práce na celý úvazek, vidí vydělávání peněz díky sousedskému hlídání: „Třeba já bych toto využila, že už se poohlížím, jak by to šlo zařídit, jenže aby to nebylo příliš byrokraticky náročné...a taky, aby se to trošku vyplatilo.“

Jak velký vliv má zaměstnání maminek na celkový počet dětí, záleží také na tom, jak je předchozí zaměstnání naplňovalo. Paní Lucie říká: „Moje zaměstnání nehraje tak důležitou roli. Z posledního zaměstnání bylo velmi lehké odejít. Byl tam nepříjemný vedoucí, špatný pracovní kolektiv.“ I pro slečnu Petru bylo jednoduché opustit svoji práci: „...neměla jsem nějaké zajímavé zaměstnání, které by mě nějak naplňovalo.“ Obě dvě se shodují, že kdyby si našly takové povolání, které by je bavilo, jejich rozhodování o počtu dětí by to ovlivnilo daleko více. Paní Lucie tvrdí: „Možná pokud po mateřské dovolené najdu dobré zaměstnání, bude těžké znovu odejít, izolovat se a zůstat doma...“ Slečna Petra má podobný názor: „...kdybych šla pracovat po mateřské, tak kdybych měla dobře placenou práci a bavila by mě, tak bych se možná rozmyšlela s dalším dítětem nebo bych jako čekala. Udělala bych si mezi nima větší pauzu, ale jinak teď to nemá žádný vliv.“

FINANČNÍ SITUACE

Finanční situace všech žen, které poskytly rozhovor, hraje jednu z nejdůležitějších rolí při rozhodování o počtu dětí. Uvědomují si, že dítě je v dnešní době finančně velmi náročné. 4 maminky jsou na mateřské dovolené a proto jejich příjmy tvoří dávky rodičovského příspěvku. 1 maminka se stará o dceru, která má bezlepkovou dietu a dostává příspěvek od státu. Z finančního hlediska jsou všechny ženy závislé na příjmech svých mužů.

U 4 maminek je finanční situace příznivá pro uživení stávajícího počtu dětí nebo případně narození dalších dětí. Paní Jana potvrzuje: „Jako ekonomická situace nám mít tři děti umožnila, s čistým svědomím a s klidem přijmout všechny děti.“ Paní Lucie: „Manžel dokáže dostatečně zabezpečit rodinu, dokázal by uživit i další dítě.“ Paní Petra: „...my jsme zatím finančně zajištěni tak, že bysme si větší počet, ty tři nebo čtyři děti klidně mohli dovolit...“ I u paní Lenky ekonomická situace nebrání plnění snu o větší rodině: „Myslíme na to, jak ekonomicky vyjdeme, ale že by to bylo

zásadní při našem rozhodování, tak to ne.“ U paní Věry je stav financí určující při rozhodování o dalším dítěti: *„Kvůli finanční situaci...jelikož máme domeček, jsou nějaké splátky, hypotéky... finance nejsou nějaké. Takže zatím stačí dvě děti. Až pominou splátky, tak teprve se možná rozhodne...“* Má obavy, že výdaje na třetí dítě by mohly mít negativní dopad na první dvě děti: *„To další dítě by bylo na úkor těch dvou dětí. ...abych jim nemusela odpírat to, co jim teď dopřávám např. kroužky, nějaké ty výlety... tak bych jim musela určitě z něčeho ukrojit a už by se musely více dělit... Myslím si, že lepší je mít dvě děti, kterým můžu dopřát než abych měla tři a musela počítat prostě nějaký příjem – jeden jogurt na den,... Takže radši dvě a vím, že mají všeho dostatek než tři a nemohla bych jim dát, to co by viděly, třeba kolem sebe. Myslím tím oblečení, hračky...“* To, že s vyšším počtem dětí klesá životní úroveň všech členů rodiny připouští i maminka Jana: *„Samozřejmě by šlo mít víc dětí, uskromnit se...“* a také maminka Lucie: *„Tři už jsou moc na dnešní dobu. Je to velká finanční zátěž, časová náročnost. Pokud dětem chcete dopřát hezké dětství – kvalitní vzdělání, koníčky, dovolené atd..“*

Špatná ekonomická situace brání zvyšování porodnosti, příkladem je paní Lucie: *„Nyní si ale neumím představit, jestli bychom se rozhodli pro další dítě, kdybychom na tom byli ekonomicky špatně... Nedokážu si představit být v roli matky samoživitelky.“*

VLIV PŮVODNÍHO RODINNÉHO PROSTŘEDÍ

Rodinné prostředí působí na rozhodování o počtu dětí, ale u každé maminky jiným způsobem. Maminka Lucie má 2 sourozence, se kterými se ráda schází pravidelně a často a to je jeden z hlavních důvodů, proč by chtěla své dceři dopřát sourozence: *„Pomáháme si, radíme, vídáme se.... Nechci ani svou dceru o toto ochudit. ...nedokážu si představit, že bych byla jedináček.“* Paní Jana má také 2 sourozence, ale nemá stejné zkušenosti jako paní Lucie: *„Nevím, že bych s bratry měla až tak vřelé vztahy, že bych to chtěla dopřát svým dětem...Prostě jsem to tak cítila, že bych to tak chtěla mít. Neohlížela jsem se moc na to, jak to bylo u nás.“* Ostatní 3 maminky mají jen jednoho sourozence a shodují se, že by jich chtěly mít více. Paní Lenka si i z toho důvodu přeje, aby její děti měly více sourozenců: *„...protože jsem ze dvou dětí a vidím, že ten třetí nebo čtvrtý je potřeba.“* Na rozhodování slečny Petry o velikosti rodiny má rodinné prostředí také vliv, ale z jiného důvodu: *„Já jsem měla těžší dětství,..., protože jsem vyrůstala jenom s mamkou a se ségrou, takže i z tohoto důvodu chci mít víc dětí a velkou rodinu.“*

PSYCHICKÁ NÁROČNOST

Pro všechny maminky je důležité, aby se cítily dobře po psychické stránce. Proto paní Lenka při plánování rodičovství nad tím přemýšlí: *„To určitě hraje dost velkou roli, protože psychika je důležitá při vychovávání dětí, proto se budeme rozhodovat tak, že další děti budeme mít trochu později.“* I když má paní Lucie zatím jen dceru, domnívá se, že psychická náročnost klesá s druhým dítětem: *„Matka už ví, co a jak, méně vše prožívá, dokáže si ve spoustě situací poradit lépe než u prvního dítěte.“* U maminky Jany se s větším počtem dětí opravdu psychický stav zlepšil: *„Já mám zkušenost, že stíhám teď mnohem víc věcí se třemi dětmi, než když jsem měla jedno dítě a byla vystresovaná ze všeho a měla ze všeho strach, obavy a všechno jsem hodně řešila. A teď se třemi dětmi, člověk se to naučí, nebo spíše děti ho to naučí, lépe si vše zorganizovat.“*

Každá maminka vnímá náročnost péče o dítě jiným způsobem. Paní Lucie se svěřila, že pro ni narození dítěte znamenalo velkou změnu a obává se, zda dokáže v budoucnu zvládnout péči o potomky dva: *„Mě osobně dalo první dítě hodně zabrat po psychické stránce, spíše bych se, v případě druhého potomka, ale bála toho, že se nedokážu oběma dětem dostatečně věnovat, aby neustrádaly.“* Opačným případem je slečna Petra, pro kterou mateřství neznamenovalo zásadní převrat: *„Já jsem předtím neměla jiný život v ničem... Neměla jsem výjimečné zaměstnání, takže pro mě to nebyla až taková změna... Jako změna to byla, ale k lepšímu určitě. Ted' už si nedovedu představit život bez dítěte.“* a péče o syna jí nedělá velké problémy: *„...pro mě není nějak náročné mít jedno dítě, ale říkám, až přijde druhé, třetí, tak to půjde na té psychice poznat.“* Ale přesto přiznává, že je někdy péče o dítě nelehká: *„mě psychicky oslabuje to, když malý brečí a já mu nemůžu pomoci...psychicky náročný první měsíc, než si tělo zvykne...že si člověk zvykne na to, že má nějak větší zodpovědnost. ...omezilo mě to v tom, že už nemám čas...vypadlo z mých koníčků úplně čtení,... dřív každý časopis, co vyšel, jsem měla koupený a přečtený... Nechodím do knihovny,... malý by mi určitě nevydržel dvě hodiny, než bych si vybrala knížky podle sebe. A omezilo mě to taky hlavně v nakupování..., což jsem milovala dřív, protože s dítětem všude nejedete..., někde vás ani nechcú.“* I maminka Lucie musela omezit své záliby: *„Psychická zátěž je velká, izolace, omezení vlastního volného času, koníčků.“* Ráda by proto uvítala, kdyby jí někdo pomohl s hlídáním dětí: *„Pokud bych měla po ruce některého z rodinných příslušníků, kterého bych mohla požádat o pomoc, bylo by rozhodování o dalším dítěti lehčí. Babičky máme daleko, manžel tráví dost času prací.“*

Paní Věrce přináší největší starost bezpečnostní dieta své dcery, kvůli které musí všechno jídlo, které dcera sní, připravit a když někam jedou, tak jídelníček předem naplánovat: *„A kolikrát bych s tím opravdu sekla a štve mě, že nemůžu dát tomu děcku něco normálního. Myslím si, že spíše než psychicky, tak je to fyzicky náročné. Psychicky náročné je to v tom, že člověk by si tu nemoc vzal na sebe, než aby to mělo to dítě, že bych ho nechala normálně žít.“*

PODPORA RODINNÉ POLITIKY

Všechny maminky by si přály, aby stát podporoval více mladé rodiny. Paní Lucie by uvítala: „... podporu v jakékoliv formě... Zrušení porodného, snižování rodičovského příspěvku je ztěžování situace pro matky.“ Stejného názoru je i maminka Petra: „...aby stát víc podporoval rodiny.“ i paní Lucie: „Aby se zvýšila podpora rodin, protože je důležité mít prostředky na děti. Uvítala bych vrácení porodného aspoň na každé liché dítě, více příspěvků i pro rodiny, kteří se rozhodnou pro víc dětí.“ Paní Jana podporu od státu chválí, ale má i výhrady: „Naše rodinná politika je štedrá, ale ne moc pružná. I když jsou tam nějaké snahy...nedochází k nějakému cílenému zjednodušení pracovního, profesního života matky...Že se příliš počítá s tím, že tu rodinu zabezpečí otec,.. ta kariéra matky je hodně posunutá do zadu,..“ Jako změnu k lepšímu vnímá to, že si maminky můžou zvolit délku rodičovské dovolené podle potřeby: „A teď jako ty nové změny se mi líbí,...Kvůli té možnosti volby,... Žena má možnost volit délku rodičovské dovolené, to mě nebylo dopřáno,... takže jsem přišla o mateřskou při těch dalších dětech... To byla moje velká výtka...tak je to teď lepší..“ Problém, který brání v zaměstnanosti maminek, vidí paní Jana také v nedostatku volných míst v mateřských školách: „...aspoň minimálně čtvrtý rok, co vím o tom, že je všude nedostatek míst ve školkách, v jeslích...“

Maminka Věra navrhla i konkrétní změny v rodinné politice, které by si přála uskutečnit : „Začala bych od školy, uvítala bych stejnokroje, aby si děcka nezáviděly ve třídách, jestli má ten takovou značku a ten takovou značku. To by byla první věc. A druhá věc, aby hračky, potraviny pro děti, byly určitě levnější než pro dospělé a aby si to mohli dovolit všichni, nejenom ti, co mají vyšší příjmy, ale i ti, kteří jsou sociálně slabší. Prostě, aby ty děti tím netrpěly.“

10 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Ideální child gap žen ve věku 25-35 let je 1,102. To znamená, že rozdíl mezi ideálním počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají, je v průměru 1,1 dětí. Kdyby ženy realizovaly počet dětí, které považují za ideální, byla by porodnost vyšší (v průměru by byla 2,5 dítěte na 1 ženu).

Reálný child gap žen ve věku 25-35 let je 0,820. To znamená, že rozdíl mezi v současných podmínkách chtěným počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají, je v průměru 0,8 dítěte. Tento celkem vysoký rozdíl se dal předpokládat, protože se v dnešní době narození dětí odkládá do vyššího věku a reprodukce těchto žen ještě není ukončena. Je otázkou, zda ženy opravdu v budoucnu budou mít tolik dětí, kolik uvedly, že chtějí (v průměru chtějí 2,22 dítěte na jednu ženu). Bohužel ve skutečnosti většinou chtěný počet dětí není realizován, dokazuje to velmi nízká úroveň porodnosti v posledních letech.

Ideální child gap žen ve věku 50-60 let je 0,265. To znamená, že rozdíl mezi ideálním počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají, je v průměru 0,27 dětí. V této generaci žen byla poměrně vysoká úroveň porodnosti - 2,09 dítěte na ženu a kdyby realizovaly ženy počet dětí, které považují za ideální, byla by porodnost ještě vyšší – 2,36 dítěte na ženu.

U žen ve věku 25-35 let hrají při rozhodnutí o počtu dítěte nejdůležitější roli tyto okolnosti: 1. kvalitní vztah s partnerem, 2. dovršení plnoletosti, 3. ekonomická samostatnost, 4. dostatečný finanční příjem, 5. ukončené vzdělání.

U žen ve věku 50-60 let hrály při rozhodnutí o počtu dítěte nejdůležitější roli tyto okolnosti: 1. kvalitní vztah s partnerem, 2. ekonomická samostatnost, 3. dostatečný finanční příjem, 4. ukončené vzdělání, 5. možnost samostatného bydlení.

Nejvíce žen ve věku 25-35 let považuje za ideální 2 děti (celkem 53%). Nejvíce žen považuje tento počet za ideální, protože to je kompromis mezi jedním a třemi dětmi. Druhým nejčastějším důvodem pro dvě děti je dnešní ekonomická situace rodin, dále je tento počet ideální pro vztahy a pro rozvoj sociální stránky dětí a tento počet je vhodný podle žen také z hlediska časové a psychologické náročnosti.

Nejvíce žen ve věku 50-60 let považuje za ideální také 2 děti (50%). Nejčastějším důvodem byl ten, že rodiče dokáží 2 děti finančně zabezpečit, ženy se dále domnívají, že je tento počet ideální, protože je kompromisem mezi nechtěným jedináčkem a třemi dětmi, které tyto ženy považují za velký počet. Daný počet dětí je vhodný pro celkový vývoj dětí a je ideální kvůli psychologické a fyzické stránce a bytové situaci.

Zjistila jsem statisticky významný rozdíl mezi ideálním child gap žen ve věku 25-35 let a ideálním child gap žen ve věku 50-60 let.

Zjistila jsem, že mezi ideálním počtem dětí žen ve věku 25-35 let a ideálním počtem dětí žen ve věku 50-60 let není statisticky významný rozdíl.

Zjistila jsem, že mezi ideálním child gap žen s nižším vzděláním a ideálním child gap žen s vyšším vzděláním není statisticky významný rozdíl.

Zjistila jsem, že mezi ideálním child gap věřících žen a ideálním child gap nevěřících žen není statisticky významný rozdíl.

Zjistila jsem statisticky významný rozdíl mezi ideálním počtem dětí věřících žen a ideálním počtem nevěřících žen.

Zjistila jsem, že mezi ideálním počtem dětí žen s nižším vzděláním a počtem dětí, které považují za ideální ženy s vyšším vzděláním není statisticky významný rozdíl.

Na reálný počet dětí mají vliv tyto faktory:

Role partnera: Většina žen se ohledně počtu svých dětí s partnerem shodly a při rozhodování o jejich počtu považují všechny za důležité, aby cítily oporu ve svém muži. Pro maminky hraje také jednu z klíčových rolí výběr partnera. Důkazem toho, že partner hraje významnou roli při rozhodování o počtu dětí, je jedna maminka, která původně chtěla jedno dítě, ale kvůli svému muži je ochotná své rozhodnutí změnit.

Bytová situace: Stav bydlení má určitě význam při rozhodování o velikosti rodiny, ale díky tomu, že 4 maminky žijí v rodinných domech, kde mají dostatek místa i pro více dětí, nehraje to pro ně zásadní roli. Velikost bytu nyní omezuje pouze jednu ženu, která s přítelem a dítětem bydlí v malém bytě. Kvůli nedostatku místa by si přála mít další dítě, až se jejich bytová situace zlepší. Pro jednu maminku je stav bydlení tak důležitý, že kdyby bydlela v bytě, tak by více jak jedno dítě nechtěla.

Vliv zaměstnání: 4 maminky ještě nemají zkušenost s kombinováním zaměstnání s péčí o domácnost a děti. Maminky vidí problém v tom, najít v dnešní době zaměstnání, uvítaly by i více nabídek na poloviční úvazek. Jak velký vliv má zaměstnání žen na celkový počet dětí, dokazují dvě maminky, které se shodují, že kdyby si našly práci, která by je bavila, rozmyslely by se, zda by měly další dítě nebo by jeho početí oddálily do budoucna.

Finanční situace: Finanční situace všech žen hraje jednu z nejdůležitějších rolí při rozhodování o počtu dětí. Z finančního hlediska jsou všechny ženy závislé na příjmech svých mužů. U 4 maminek je finanční situace příznivá i pro případné narození dalších dětí. U jedné z maminek je stav financí určující při rozhodování o dalším dítěti. Má obavy, že výdaje na třetí dítě by mohly mít

negativní dopad na první dvě děti. Jedna žena připouští, že kdyby jejich finanční situace nebyla tak dobrá, jak je, neumí si představit, že by se rozhodli pro další dítě.

Vliv původního rodinného prostředí: Rodinné prostředí působí na rozhodování o počtu dětí u každé maminky jiným způsobem. 3 maminky mají jen jednoho sourozence a shodují se, že by jich chtěly mít více, jedna žena si i z tohoto důvodu přeje, aby její děti měly více sourozenců. Další maminka má 2 sourozence, se kterými má hezký vztah a to je jeden z hlavních důvodů, proč by chtěla svému dítěti dopřát také sourozence. Jedna žena vyrůstala pouze s maminkou a sestrou, proto by chtěla mít více dětí a vytvořit tak velkou rodinu.

Psychická náročnost: Každá maminka vnímá náročnost péče o dítě jiným způsobem. Mamince, která má 3 děti, se psychický stav zlepšil s větším počtem dětí. Má zkušenost, že nyní stíhá mnohem více věcí a nemá takové obavy, jako měla u prvního dítěte. Maminka s čtyřměsíčním dítětem přiznává, že mateřství je změna, která kromě jiného znamená zodpovědnost a omezení svých potřeb a zájmů. To potvrdila i další z maminek, která musela kvůli dítěti omezit své záliby, mateřství je pro ni psychicky náročné, cítí se na mateřské dovolené izolovaná a zároveň se obává, jestli zvládne v budoucnu péči o potomky dva.

Podpora rodinné politiky: Všechny maminky by si přály, aby stát podporoval štedřeji mladé rodiny, hlavně ty, které mají více dětí. Uvítaly by porodné, alespoň na každé liché dítě a více příspěvků pro rodiny. Jedna z maminek podporu od státu chválí, ale má výhrady k tomu, že nedochází k zjednodušení profesního života matky. Oceňuje, že si nyní maminky můžou zvolit délku rodičovské dovolené, ale problém vidí v nedostatku volných míst v mateřských školách.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se věnovala problematice nízké porodnosti a s ním souvisejícím pojmem child gap, což je rozdíl mezi počtem dětí, které rodiny mají a počtem dětí, který by chtěli mít. Rodičovství je jeden z nejdůležitějších kroků v životě člověka. Zda se člověk stane rodičem a kolik dětí bude mít, záleží na něm samotném. I když je tato volba svobodná, přesto lidé nemají tolik dětí, kolik by si jich přáli mít. To dokazuje výzkum child gap z roku 2006 (Sirovátka, Hora, 2008) a nyní i výzkum v této práci, jehož cílem bylo zjistit, co ovlivňuje ženy při rozhodování o počtu dětí v rodině a zmapovat child gap rodičů ve Zlínském kraji. Jednalo se o dva výzkumné soubory. První výzkumný soubor byl tvořen 200 respondenty – 100 ženami ve věku 25-35 let a 100 ženami ve věku 50-60 let ze Zlínského kraje, tyto ženy vyplňovaly dotazník. Druhý výzkumný soubor byl složen z 5 žen, se kterými jsem uskutečnila polostrukturovaný rozhovor.

Výzkum odhalil, že rozdíl mezi ideálním počtem dětí a počtem dětí, které ženy ve věku 25-35 let, v současnosti mají, je v průměru 1,1 dětí. Kdyby ženy realizovaly počet dětí, které považují za ideální, byla by porodnost daleko vyšší (v průměru by byla 2,5 dítěte na 1 ženu). Pro zajištění prosté reprodukce obyvatel, je třeba, aby ženy měly v průměru nejméně 2,3 dítěte (Fialová, 2000). Bohužel ve skutečnosti jsou hodnoty porodnosti velmi nízké a pokud budou i nadále, počet obyvatel se bude zmenšovat. Pokud by byla v České republice stabilní populace s úhrnnou plodností 1,3, zmenšila by se podle výpočtů populační divize OSN velikost naší populace na polovinu každých 46 let (Rychtaříková, 2004). To, že by ženy měly více dětí, než mají, dokazuje i zjištěná míra child gap žen ve věku 50-60 let. I když hodnota porodnosti této generace je poměrně vysoká – 2,09, mohla by být ještě vyšší, kdyby ženy měly tolik dětí, kolik považují za ideální. Dosahovala by hodnoty 2,36 dítěte na ženu.

Dále jsem ve výzkumu zkoumala jaké aspekty mají vliv na child gap. Zjistila jsem, že je rozdíl mezi ideálním child gap (rozdíl mezi ideálním počtem dětí a počtem dětí, které respondenti v současnosti mají) u žen ve věku 25-35 let a žen ve věku 50-60 let, což jsem také předpokládala. Došla jsem k závěru, že na míru ideálního child gap nemá vliv vzdělání a ani to, zda jsou ženy věřící či nevěřící. Dokázala jsem, že víra má vliv na to, jaký počet považují ženy za ideální. Naopak vzdělání a věk žen vliv na názor o ideálním počtu dětí nemá. Při rozhodování o počtu dítěte hraje nejdůležitější roli u obou skupin žen kvalitní vztah s partnerem. U žen ve věku 25-35 let dále hraje důležitou roli dovršení plnoletosti a ekonomická samostatnost. U žen ve věku 50-60 let je při rozhodování důležitá ekonomická samostatnost a dostatečný finanční příjem. Nejvíce žen z obou generací považuje za ideální počet 2 děti.

Z analýzy polostrukturovaných rozhovorů, které jsem uskutečnila s ženami ve věku 25-35 let, jsem zjišťovala, jaké okolnosti ovlivňují počet dětí v rodinách. Pro ženy je důležitý výběr partnera a jeho opora. Jednu maminku ovlivňuje její partner dokonce tak, že své rozhodnutí o počtu dětí přizpůsobí jeho přání. Stav bydlení rozhoduje o velikosti rodiny pouze u jedné maminky, která žije v bytě. Ostatní maminky bydlí v rodinných domech. Pro jednu maminku je bytová situace tak důležitá, že kdyby bydlela v bytě, tak by více jak jedno dítě nechtěla. Jak velký vliv má zaměstnání žen na celkový počet dětí, dokazují dvě maminky, které se shodují, že kdyby si našly práci, která by je bavila, rozmyšlely by se, zda by měly další dítě. Finanční situace všech žen hraje jednu z nejdůležitějších rolí při rozhodování o počtu dětí. U jedné z maminek je stav financí určující při rozhodování o dalším dítěti. Další žena připouští, že kdyby jejich finanční situace nebyla příznivá, neumí si představit, že by se rozhodli pro další dítě. Rodinné prostředí působí na rozhodování o počtu dětí u každé maminky jiným způsobem. Jedna maminka, právě z toho důvodu, aby její dcera zažila pěkný vztah se sourozencem jako zažila ona, by chtěla ještě jedno dítě. Jedna z žen chce dopřát svým dětem více sourozenců, protože si je sama přála.

Každá maminka vnímá náročnost péče o dítě jiným způsobem. Mamince, která má 3 děti, se psychický stav zlepšil s větším počtem dětí. Jedna žena přiznává, že mateřství také znamená zodpovědnost a omezení svých potřeb a zájmů. To potvrdila i maminka, pro kterou je mateřství psychicky náročné a obává se, jestli zvládne v budoucnu péči o potomky dva. Všechny maminky by si přály, aby stát podporoval štedřeji mladé rodiny, hlavně ty, které mají více dětí. Uvítaly by porodné, alespoň na každé liché dítě a více příspěvků pro rodiny.

Z výsledků vyplývá, že každá maminka má jiný názor a při rozhodování o počtu dětí ji ovlivňují jiné okolnosti.

Myslím si, že téma nízké porodnosti a child gap je velmi aktuální a je důležité se o něho zajímat. Tato diplomová práce může sloužit široké veřejnosti k tomu, aby se o této problematice dozvěděla více, protože si myslím, že se toto téma dotýká a bude dotýkat každého z nás. Z teoretické části se čtenáři mohou dozvědět o porodnosti v České republice, o jejích příčinách a následcích. Také se dozví o child gap, jeho míře, příčinách a faktorech, které ho ovlivňují.

Cestou, která by měla vést ke zvýšení porodnosti, se zabývá populační politika. Její úkol není jednoduchý, ale optimistické je to, že ženy chtějí mít děti. To je podle mě nejdůležitější podmínka pro to, aby se míra porodnosti mohla zvýšit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- HAŠKOVÁ, Hana, 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-020-9.
- FARKOVÁ, Marie, 2009. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2480-5.
- FIALOVÁ, Ludmila et al., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-87-7.
- FOSTER, Caroline, 2000. The Limits to Low Fertility: A Biosocial Approach. *Population and Development Review* [online]. **26**(2), 209-234 [cit. 2012-02-11]. ISSN 1728-4457. Dostupné z: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=20&sid=0f88a045-58c5-40acb069-8f4dafbfc68a%40sessionmgr4>.
- GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KOCOURKOVÁ, Jiřina a Ladislav RABUŠIC, 2006. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. ISBN 80-86-561-93-3.
- KRAMULOVÁ, Daniela, 2010a. Chci otěhotnět. Proč to zase nevyšlo? *Psychologie Dnes*, **16**(2), 16-17. ISSN 1212-9607.
- KRAMULOVÁ, Daniela, 2010b. Být dospělým už mladé neláká. *Psychologie Dnes*, **16**(5), 8-11. ISSN 1212-9607.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena et al., 2008. *Práce a péče: proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-94-6.
- KUNINGAS, Maris et al., 2011. The relationship between fertility and lifespan in humans. *Age* [online]. **33**(4), 615-622 [cit. 2012-02-17]. ISSN 1574-4647. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=10&sid=232a25fe-ae89-4a64-af0e-f35070fbffca%40sessionmgr15&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=66952196>.
- LÁNSKÁ, Kateřina, 2008. Mateřství mění identitu ženy. *Psychologie Dnes*, **14**(11), 9-11. ISSN 1212-9607.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, 2000. *Proměny současné české rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-93-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum.
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.

MPSV ODBOR 21, 2011. Rodičovský příspěvek. In: *Portal.mpsv.cz* [online]. Poslední aktualizace: 30.12.2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prip

PAKOSTA, Petr, 2009. Proč chceme děti: Hodnota dítěte a preferovaný počet dětí v České republice. *Czech Sociological Review* [online]. **45**(5), 899-934 [cit. 2012-01-10]. ISSN 0038-0288. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5b7a99c8c0f63834cd821d8ea66a7702837534ba_PakostaSC2009-5.pdf

PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-039-2.

PROKOP, David, 2012. Proč se nevezmou? *Psychologie Dnes*, **18**(2), 25. ISSN 1212-9607.

PUNCH, Keith, 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-381-9.

RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-01-6.

RODNÁ, Kateřina, 2011. Máme spolu pejska. *Psychologie Dnes*, **17**(7-8), 21-23. ISSN 1212-9607.

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2004. Demografie a chudoba v České republice. In *Rodina z perspektivy dětí-Chudoba jako objektivní a subjektivní problém*. Brno: Národní centrum pro rodinu. s. 20-25.

SIROVÁTKA, Tomáš et al., 2006. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Brno: Albert. ISBN 80-7326-104-9.

SIROVÁTKA, Tomáš, HORA, Ondřej, 2008. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Boskovice: Albert. ISBN 978-80-7326-140-5.

SLEPIČKOVÁ, Lenka, 2006. Nedobrovolná bezdětnost jako sociologické téma. *Czech Sociological Review* [online]. **42**(5), 937-951 [cit. 2012-01-11]. ISSN 0038-0288. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/9090dcc5f2023f0345aaf6267388d9960a87f9fa_610_06Slepickova16.pdf.

ŠŤASTNÁ, Anna, 2007. Druhé dítě v rodině – preference a hodnotové orientace českých žen. *Czech Sociological Review* [online], **43**(4), 721-745 [cit. 2012-01-11]. ISSN 0038-0288. Dostupné z:

http://www.sreview.soc.cas.cz/uploads/c8b2c8d52ea00fd41c08c22789b04b52087e5cd1_511_07-4%20Stastna.pdf.

ŠVEC, Vlastimil, 2006. *Pozvání do metodologie pedagogického výzkumu*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

TUČEK, Milan et al., 2003. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-22-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Porovnání společenského stavu žen v obou kategoriích	44
Obr. 2 Porovnání stavu bydlení žen v obou kategoriích	44
Obr. 3 Porovnání stavu vzdělání u žen v obou kategoriích.....	45
Obr. 4 Stav víry u žen v obou kategoriích.....	45
Obr. 5 Životní úroveň žen ve věkové kategorii 25-35 let.....	46
Obr. 6 Porovnání počtu dětí u žen v obou kategoriích.....	46
Obr. 7 Stálý partner u žen ve věkové kategorii 25-35 let.....	47
Obr. 8 Bydlení s partnerem v jedné domácnosti u žen ve věkové kategorii 25-35 let.....	47
Obr. 9 Plánování (dalšího) dítěte u žen ve věkové kategorii 25-35 let	51
Obr. 10 Chtěný počet dětí u žen ve věkové kategorii 25-35 let	51
Obr. 11 Shoda s partnerem na počtu dětí u žen v obou kategoriích.....	52
Obr. 12 Porovnání důležitosti dovršení plnoletosti na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	53
Obr. 13 Porovnání důležitosti ukončeného vzdělání na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	53
Obr. 14 Porovnání důležitosti ekon. samostatnosti na počtí dítěte u žen v obou kategoriích	54
Obr. 15 Porovnání důležitosti dostatečného finančního příjmu na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	54
Obr. 16 Porovnání důležitosti možnosti samostatného bydlení na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	55
Obr. 17 Porovnání důležitosti kvalitního vztahu s partnerem na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	55
Obr. 18 Porovnání důležitosti podpory ze strany rodičů na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	56
Obr. 19 Porovnání důležitosti podpory ze strany státu na počtí dítěte u žen v obou kategoriích	56
Obr. 20 Porovnání důležitosti získání postavení v zaměstnání na počtí dítěte u žen v obou kategoriích.....	57
Obr. 21 Porovnání ideálního počtu dětí u žen v obou kategoriích.....	57
Obr. 22 Porovnání reálného a ideálního počtu dětí u žen 50-60 let	58
Obr. 23 Porovnání reálného, chtěného a ideálního počtu dětí u žen 25-35 let.....	58
Obr. 24 Důvod pro to nemít (další) dítě u žen ve věkové kategorii 25-35 let.....	59
Obr. 25 Důvod pro jiný počet dětí než ideálně chtěný u žen ve věkové kategorii 50-60 let.....	60

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 1.....	63
Tab. 2 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 2.....	63
Tab. 3 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 3.....	64
Tab. 4 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 4.....	64
Tab. 5 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 5.....	65
Tab. 6 Statistické vyhodnocení t-testu pro hypotézu 6.....	66

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník pro ženy ve věku 25-35 let

P II: Dotazník pro ženy ve věku 50-60 let

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽENY VE VĚKU 25-35 LET

Dobrý den, jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci své diplomové práce provádím výzkum v oblasti preferovaných počtů dětí v rodině a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou sloužit pouze pro účely mé diplomové práce. Děkuji za Váš čas a spolupráci.

1. Kolik je Vám let:

2. Jste:

- a) svobodná
- b) vdaná
- c) rozvedená
- d) vdova

3. Bydlíte v

- a) rodinném domě
- b) v bytu v osobním vlastnictví
- c) v nájemním bytu

4. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučení
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

5. Jste věřící?

- a) ano
- b) ne

6. Považujete životní úroveň Vaší domácnosti

- a) za velmi dobrou
- b) za spíše dobrou
- c) za spíše špatnou
- d) za velmi špatnou

7. Kolik máte dětí:

- a) nemám dítě
- b) jedno dítě
- c) dvě děti
- d) tři děti
- e) čtyři a více dětí

8. Jak jsou pro Vás tyto okolnosti pro odpovědné rozhodnutí k početí dítěte důležité?

Okolnosti	Nejméně = 1	Méně = 2	Částečně ano i ne = 3	Velmi = 4	Nejvíce = 5
Dovršení plnoletosti	1	2	3	4	5
Ukončené vzdělání	1	2	3	4	5
Ekonomická samostat- nost	1	2	3	4	5
Dostatečný finanční příjem	1	2	3	4	5
Možnost samostatného bydlení	1	2	3	4	5
Kvalitní vztah s partnerem	1	2	3	4	5
Jistota podpory ze strany rodičů	1	2	3	4	5
Jistota podpory ze strany státu	1	2	3	4	5
Získání postavení v zaměstnání	1	2	3	4	5

9. Máte v úmyslu mít v budoucnu (další) dítě?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Kolik dětí byste chtěla mít celkem?

- a) jedno dítě
- b) dvě děti
- c) tři děti
- d) čtyři nebo více dětí
- e) nevím

11. Máte stálého partnera?

- a) ano
- b) ne

12. Žijete s ním v jedné domácnosti?

- a) ano
- b) ne

13. Pokud máte partnera, shodnete se s ním na počtu dětí, které byste chtěli mít?

- a) ano
- b) ne, chtěl by mít více dětí
- c) ne, chtěl by mít méně dětí

14. Kdybyste se nemusela ohlížet na žádné okolnosti ve svém životě a záleželo by to pouze na Vás, kolik dětí byste ideálně chtěla mít celkem?

- a) jedno dítě
- b) dvě děti
- c) tři děti
- d) čtyři a více dětí
- e) žádné dítě

15. Z jakého důvodu považujete tento počet dětí za ideální? Prosím vypište:

.....
.....
.....

16. Pokud nechcete mít (další) dítě, zakroužkujte, prosím, který z následujících důvodů odpovídá Vaší současné situaci:

- a) zdravotní stav Vám (nebo partnerovi) neumožňuje mít (další) dítě
- b) máte tolik dětí, kolik jste si přála mít
- c) Vaše ekonomická situace je pro narození (dalšího) dítěte nevyhovující
- d) Vaše bytová situace je pro narození (dalšího) dítěte nevyhovující
- e) nechcete kvůli (dalšímu) dítěti omezit čas, který věnujete svému zaměstnání
- f) nechcete kvůli (dalšímu) dítěti omezit čas, který věnujete svým zálibám
- g) Váš partner nechce mít (další) dítě
- h) nemáte vhodného partnera
- i) nechcete mít (další) dítě z jiného důvodu, prosím vypište:

.....
.....

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO ŽENY VE VĚKU 50-60 LET

Dobrý den, jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V rámci své diplomové práce provádím výzkum v oblasti preferovaných počtů dětí v rodině a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou sloužit pouze pro účely mé diplomové práce. Děkuji za Váš čas a spolupráci.

1. Kolik je Vám let:

2. Jste:

- a) svobodná
- b) vdaná
- c) rozvedená
- d) vdova

3. Bydlíte v

- a) rodinném domě
- b) v bytu v osobním vlastnictví
- c) v nájemním bytu

4. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučení
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

5. Jste věřící?

- a) ano
- b) ne

6. Kolik máte dětí:

- a) nemám dítě
- b) jedno dítě
- c) dvě děti
- d) tři děti
- e) čtyři a více dětí

7. Jak byly pro Vás tyto okolnosti v době, kdy jste se rozhodovala o počtu dítěte, důležité?

Okolnosti	Nejméně = 1	Méně = 2	Částečně ano i ne = 3	Velmi = 4	Nejvíce = 5
Dovršení plnoletosti	1	2	3	4	5
Ukončené vzdělání	1	2	3	4	5
Ekonomická samostatnost	1	2	3	4	5
Dostatečný finanční příjem	1	2	3	4	5
Možnost samostatného bydlení	1	2	3	4	5
Kvalitní vztah s partnerem	1	2	3	4	5
Jistota podpory ze strany rodičů	1	2	3	4	5
Jistota podpory ze strany státu	1	2	3	4	5
Získání postavení v zaměstnání	1	2	3	4	5

8. Shodla jste se s partnerem na počtu Vašich dětí?

- a) ano
- b) ne, chtěl mít více dětí
- c) ne, chtěl mít méně dětí

9. Kdybyste se nemusela ohlížet na žádné okolnosti ve svém životě a záleželo by to pouze na Vás, kolik dětí byste ideálně chtěla mít celkem?

- a) jedno dítě
- b) dvě děti
- c) tři děti
- d) čtyři a více dětí
- e) žádné dítě

10. Z jakého důvodu považujete tento počet dětí za ideální? Prosím vypište:

.....

.....

.....

11. Pokud se liší Váš počet dětí, které máte ve skutečnosti od počtu dětí, který je pro Vás ideální, zakroužkujte, prosím, hlavní důvod, který Vám zabránil tento počet dětí mít:

- a) zdravotní stav Vám (nebo partnerovi) neumožnil mít (další) dítě
- b) Vaše ekonomická situace byla pro narození (dalšího) dítěte nevyhovující
- c) Vaše bytová situace byla pro narození (dalšího) dítěte nevyhovující
- d) nechtěla jste kvůli (dalšímu) dítěti omezit čas, který jste věnovala svému zaměstnání
- e) nechtěla jste kvůli (dalšímu) dítěti omezit čas, který jste věnovala svým zálibám
- f) Váš partner nechtěl mít (další) dítě
- g) neměla jste vhodného partnera
- h) nechtěla jste mít (další) dítě z jiného důvodu, prosím vypište:

.....
.....